

OTROK IN KNJIGA 18

Z igró, ki se pokaže tako v vsebinskem kot oblikovnem elementu literarnega dela za mladino, se posebej uveljavlja umetniška beseda, to je njena lepotna funkcija, presenetljivi del njenega pomena, njen zven in njen ritem. Načelo igre kot izraz veselja do življenja, kot svobodnega sestavljanja čutnih in pojmovnih zvez, je ustvarjalno najbogatejša prvina sodobne slovenske mladinske književnosti.

Helga Glušič: Slovenska mladinska književnost
med poučnostjo in igro

Po osvobojenju smo pri nas z veliko vnemo začeli izdajati kvalitetna mladinska dela. Zdi pa se mi, da smo premalo raziskali vprašanje, katero razdobje v razvoju našega mladega človeka je za njegov odnos do knjige najvažnejše. Mladinska psihologija je pač na splošno ugotovila, da mladina največ bere med 12. in 16. življenjskim letom in da se pri nekaterih izrodi v pravicato bralno strast. Pri nas, žal, še nimamo zanesljivih, znanstveno utrjenih podatkov. Vemo samo, da tudi naša mladina v tem razdobju mnogo bere, vemo pa tudi iz ust staršev in učiteljev, da se del mladih ljudi v navedenih letih branju izmika ...

Gustav Šilih: Problematika mladinske književnosti

Zmaj je v naših prostorih postal sinonim otroškega pesništva. V krogu asociacij, ki se porajajo ob omembi Zmajevega imena kot pesnika, ki je pisal za otroke, je ne samo njegova utemeljiteljska vloga, njegovo sijajno slutenje in razumevanje otroštva, njegov široki opus in neštete antologijske pesmi, temveč je z njegovim imenom povezana tudi dvojnost te pesniške zvrsti, ki se v široki amplitudi razpenja med najbolj bleščečo ustvarjalnostjo in trivialnim poučevanjem z vezano besedo. Omenjena dvojnost, ki se je začela pri Zmaju, živi še dandanes kot domala generična posebnost zvrsti in je videti kakor njena večno negotova usoda. Zdi se, da je ni mogoče premagati.

Vladimir Milarić: Zapisek o Zmaju, 1983

Na ovitku:

Ilustracija Kostje Gatnika iz Grimmove pravljice Mizica, pogrni se

OTROK IN KNJIGA

REVIZIJA ZA VPRAMANA MLADINSKE KOLEKTIVNOSTI
IN KULIENE VERIGI

18

OTROK IN KNJIGA

REVIJA ZA VPRAŠANJA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI
IN KNJIŽNE VZGOJE

18

1983

ZALOŽBA OBZORJA MARIBOR

OTROK IN KNJIGA izhaja od leta 1972. Prvotni zbornik (številke 1, 2, 3, 4) se je 1977 preoblikoval v revijo z dvema številkami na leto.

Uredniški odbor: Jože Filo, Miran Hladnik, Marjana Kobe, Darja Kramberger, mr. Ljubica Marjanović-Umek, Tanja Pogačar

Izdajateljski svet: Andrej Brvar, Nada Gaborović, Alenka Glazer, Niko Grafenauer, Slavko Kočevár-Jug, Darja Kramberger, Silva Novljan-Trošt

Glavna urednica: Darja Kramberger

Sekretarka uredništva: Darka Tancer-Kajnih

Redakcija te številke je bila končana decembra 1983

Za vsebino prispevkov odgovarjajo avtorji

Izdajajo: Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice, Festival Kurirček, Pedagoška akademija Maribor in Pionirska knjižnica Ljubljana

Naslov uredništva: Pionirska knjižnica Maribor, Rotovski trg 6

Naročila sprejema in revijo odpošilja založba Obzorja, 62000 Maribor, Partizanska 5

Marjana Kobe

Ljubljana

FANTASTIČNA PRIPOVED

II. Fantastična pripoved v slovenski mladinski književnosti po II. svetovni vojni¹

V preučevanju kategorij »fantastika«, »fantastično« v književnosti izstopajo predvsem francoski literarni teoretiki.² Med njimi je za naše razpravljanje posebej relevanten Tzvetan Todorov in njegovo delo *Introduction à la littérature fantastique*, saj se nanj opira in ga citira tudi G. Klingberg³. T. Todorovu je »fantastično« (le fantastique) posebna literarna kategorija, ki jo teoretik zamenjuje od kategorij »nenavadno, čudno« (l'étrange) na eni strani in »čudežno« (le merveilleux) na drugi⁴. »Fantastično« se mu kot »čista«, avtonomna kategorija zdi relativno težko ulovljiva in jo razbira še v prehodnih različicah »fantastično — nenavadno« (fantastique — étrange) ter »fantastično — čudežno« (fantastique — merveilleux).⁵ Toda če kategorija l'étrange vendarle ostaja znotraj **možnega**, torej dogajanja v realnem svetu, pa naj je to dogajanje še tako čudno in nenavadno, se kategoriji »fantastično« in »čudežno« gibljeta v območju **nemogočega**. Vendar med obema kategorijama obstaja izrazita razlika: v območju »nemogočega« se »čista« različica čudežnega (merveilleux pur) pojavlja v ljudski pravljici, torej v žanru, za katerega je značilna enodimenzionalnost dogajanja v zgodbi, se pravi raven čudeža, kar z drugimi besedami pomeni, da se glavni junak (in z njim bralec) nadnaravnim dogodkom ne čudi, marveč jih sprejema kot nekaj povsem samoumevnega, prav tako kot je samoumeven načeloma srečen konec tipične ljudske pravljice. V fantastični literaturi za odrasle pa v zgodbi pogosto dominira imaginacija zla, kar ima za posledico, da se besedna stvaritev tudi pogosto zaključí s katastrofo glavnega junaka, potem ko le-ta — kot bitje iz **realnega sveta** — ob stiku z irealnimi pojavi doživi občutke

¹ Pričujoči sestavek je nadaljevanje razprave M. Kobe: *Fantastična pripoved*. I. Oris teoretičnih preučevanj v zahodni Evropi. *Otrok in knjiga* 10(1982) št. 16, 5—8. — II. Fantastična pripoved v slovenski mladinski književnosti po drugi svetovni vojni. *Otrok in knjiga* 11(1983) št. 17, 5—11.

² Prim. L. Wax: *L'Art et la littérature fantastique*. Paris 1960; R. Caillois: *Au coeur du fantastique*. Paris 1965; M. Schneider: *La Littérature fantastique en France*. Paris 1964; T. Todorov: *Introduction à la littérature fantastique*. Paris 1970.

³ G. Klingberg: *Die phantastische Kinder- und Jugenderzählung*. V: *Kinder- und Jugenderzählung*. Zur Typologie und Funktion einer literarischen Gattung. Hrsg. von G. Haas. Stuttgart 1974, 226.

⁴ T. Todorov: *Introduction à la littérature fantastique*. Paris 1970, 29.

⁵ T. Todorov, prav tam, 49.

omahljive negotovosti, začudenja, stiske, strahu, groze, šoka. Zanimivo in za naše razpravljanje pomembno je prepričanje T. Todorova, ki (v nasprotju z nekaterimi teoretiki, npr. z R. Cailloisom) meni, da je **strah** sicer pogosto povezan s kategorijo »fantastično«, da pa **ustvarjanje občutka strahu in groze** v glavnem junaku (in v bralcu) nikakor ni tudi neobhoden konstitutivni element kategorije »fantastično«. Po T. Todorovu je glavna konstituanta kategorije »fantastično« občutek **negotovosti, omahovanja** (l'incertitude, l'hésitation), ki se ob soočenju s pojavi nadnaravnih razsežnosti polasti glavnega junaka in z njim vred bralca, saj ne poznata drugih zakonitosti, kot so zakonitosti njunega resničnega sveta; »fantastično« zaobjema čas te negotovosti: ali je to, kar se dogaja »res« ali »ni res«; brž ko pade odločitev za eno ali drugo možnost, gre za sestop bodisi v literarno kategorijo »čudno, nenavadno« ali pa »čudežno«.° Zato mora po T. Todorovu biti v besedni stvaritvi, ki se upravičeno giblje v okvirih kategorije »fantastično« irealna raven upodobljena tako prepričljivo, da bralec sprejema svet glavnih junakov kot »zaresen svet« in ga prav življenjska živost fiktivnih likov in dogajanja zmore spraviti v stanje značilne negotovosti (l'incertitude); ta občutek pa ni emocionalne, marveč intelektualne narave, kot opozarja G. Klingberg⁷.

G. Klingberg, ki si med drugim prizadeva, da bi preučil, ali so in v kolikšni meri so nekateri žanri mladinske književnosti istovetni z žanri, ki so značilni za literaturo sploh, tudi v okvirih **mladinske književnosti** kot specifičnega sektorja literature, konsekvntno sledi opredelitvi »fantastičnega«, kot jo je razvil predvsem T. Todorov; zato iz žanra »fantastična pripoved« v mladinski književnosti radikalno izloča besedne stvaritve, v katerih ne obstajata neki realni in neki tuji svet kot dve samostojni, enakovredni »zaresni« resničnosti; zato zavrača sanjske ali vsakršne halucinatorične posege v dogajanje ter preobilno rabo specifičnih domišljijских prvin v ustvarjalnem postopku, ki gradijo na psiholoških izhodiščih otroške igre; s tega vidika je tudi razumljivo, da švedski teoretik v povezavi s kategorijo »fantastično« v mladinski književnosti zavrača navzočnost »narobe-svet-motiva«, prevladovanje prvin mensesa, se pravi humornega nesmisla ter besednih iger, nenavadnih besednih povezav ali novotvorb.

Klingbergovi radikalni pogledi na pojav »fantastično« in s tem na opredelitev vrst fantastična pripoved že pri Helmutu Müllerju in nekaterih drugih novejših preučevanjih v Evropi in pri nas doživljajo kritične reakcije: omilitve oz. širše poglede na kategorijo »fantastično« utemeljujejo ti preučevalci z zavestjo o mladinski književnosti kot **specifičnemu** delu literature in o otroku kot njenem poglavitnem, vendar **specifičnem** sprejemniku.

Müllerjeva tipologija različic fantastične pripovedi⁸ kaže, da ima nemški teoretik širše kriterije pri razbiranju prvin, ki v okvirih **mladinske književnosti** konstituiraajo kategoriji »fantastično«, »fantastika«; tako dopušča elemente nonsensnega humorja, princip otroške igre, motiv sanj kot vzrok za prehod z realne na irealno raven dogajanja, pa tudi »mundu inversus«, kadar je logično utemeljen v strukturi teksta. Tako je Müllerju izrazil primer za raziskovanje »fantastičnega« v mladinski književnosti prav Carrollova *Alica v čudežni deželi* (1865), ki jo Klingberg zaradi zgoraj navedenih literarnih

⁶ T. Todorov, prav tam, 28—49.

⁷ Glej opombo 3.

⁸ Glej M. Kobe: *Fantastična pripoved*. I. Oris teoretičnih preučevanj v zahodni Evropi. *Otrok in knjiga* 1982, št. 16, 17.

prvin odločno izloča iz žanra fantastična pripoved in jo uvršča v sorodni »surrealistično-komični« žanr.

Podobne širše poglede, ki so bližji Müllerjevim kot Klingbergovim, na kategorijo »fantastično« in s tem tudi na zvrst **fantastična priča**, odraža tudi teoretično preučevanje v srbskohrvatskem jezikovnem območju; tu se od leta 1969, ko so Zmajeve dečje igre priredile posvetovanje *O fantastici*⁹ množijo strokovno in znanstveno relevantne definicije, krajši orisi in obsežnejše študije o tej problematiki.¹⁰

Vsem preučevalcem pomeni prav Carrollova *Alica v čudežni deželi* (1865) začetek fantastične pripovedi kot zvrsti mladinske književnosti v Evropi, pa naj se posamezni raziskovalci ukvarjajo predvsem s preučevanjem strukture tega žanra (npr. M. Crnković) ali pa v prvi vrsti posvečajo svojo strokovno pozornost kategorijama »fantastično«, »fantastika« v posameznih mladinskih delih oziroma v mladinski književnosti sploh (npr. N. Vuković, V. Marjanović, R. Prelević).

Ko raziskovalci, med njimi predvsem N. Vuković in R. Prelević, opozarjajo na problematičnosti neposrednega prenašanja definicij o kategoriji »fantastično« iz obravnavanja literature za odrasle v sektor besedne ustvarjalnosti za mladino, poudarjajo, da je pri preučevanju pojma »fantastično« treba upoštevati **specifične koordinate otroštva**, otroškega doživljajskega sveta in psihofizični global otroka v vseh značilnih razsežnostih domišljije, specifične logike, izkustva, čustev in igre. Že otrokovo čudenje in začudenje (T. Todorov bi rekel »negotovost, »omahovanje«) ter drugi emocionalni občutki se specifično razlikujejo od tovrstnih reakcij odraslih. Otrokov odnos do »čudežnega« in »fantastičnega« je torej drugačen kot pri odraslem; zato vsi raziskovalci sicer ločijo kategoriji »čudežno« in »fantastično«, vendar ugotavljajo specifično sovisnost med obema kategorijama v mladinski književnosti.¹¹ Čeprav v mladinski fantastični pripovedi srečni konec (kot npr. v ljudski pravljici) **ni pravilo**, kot ugotavlja M. Crnković, pa ima zaključno vzpostavljanje ravnotežja in reda v dogajanju (ki je tudi v tem žanru vendarle zelo pogosto) močne psihološke osnove, ki odražajo otrokovo temeljno potrebo po čustveni varnosti in psihičnem ravnovesju, potem ko je v zgodbi doživljal vse vrste emocionalnih vzbujenj od negotovosti, začudenja, presenečenja, navdušenja do stiske ali strahu. Vuković na primer opozarja na psihološke vzroke, ki med drugim pogojujejo

⁹ O fantastici. V: *Dečja književnost — šta je to?* Novi Sad 1970, 127—197. V zborniku so o temi »fantastika«, »fantastično« objavljeni sestavki naslednjih avtorjev: M. Pražić, M. Stefanović, D. Cvitan, V. Parun, D. Vitošević, G. Scotti, J. Dundin, F. Filipić, D. Babić, B. Kosier.

¹⁰ Prim.: M. Crnković: *Pomak u irealno u fantastičnoj priči*. Bagdala 1972, št. 158, 15—18; M. Crnković: *Dječja književnost*. Zagreb 1980, 57—81; M. Crnković: *O dječjoj priči*. *Detinjstvo* 1982, št. 1/2, 3—15; N. Vuković: *Elementi fantastičnog u književnosti za djecu nastaloj između dva rata na srpskohrvatskom jeziku*. *Detinjstvo* 1975, št. 2, 30—42; V. Marjanović: *Fantastika u Čopićevi prozi za otroke*. *Otrok in knjiga* 1979, št. 8, 56—65; R. Prelević: *Poetika dječje književnosti*. Mostar 1979. (Predvsem poglavji: *Igra i fantastika in Struktura djetinjeg.*); Z. Diklić-I. Zalar: *Bajke i fantastične priče*. V.: Z. Diklić-I. Zalar: *Čitanka iz dječje književnosti* (s prikazom najznačajnijih vrsta). Zagreb 1980, 110—112.

¹¹ Dejstvo, ki ga priznava tudi T. Todorov v fantastični literaturi sploh, s tem ko razbira tudi vmesni kategoriji »fantastique-étrange« in »fantastique-merveilleux«. V: T. Todorov: *Introduction à la littérature fantastique*. Paris 1970, 49.

specifičnost otrokovega doživljanja »fantastičnega« v literaturi.¹² Načeloma destruktivni značaj, ki ga avtor (naslanjajoč se predvsem na teorijo R. Cailloisa) razbira v fantastičnih delih za odrasle, lahko po mnenju znanstvenika povzroči v mladem bralcu dvojen učinek. Svet grozljive fantastike lahko otrok sprejme »sa jednim ublaženim intenzitetom, kao svijet bajke« (s tem pa je zgrehšen primarni cilj tega tipa fantastike) ali pa lahko doživi občutek negotovosti, strahu in konfuznosti sveta tako potencirano, da takšna emocionalna reakcija lahko izzove traumatične posledice. Vuković namreč pravilno opozarja, da otrok na pojave zla naleti sicer tudi v ljudski pravljici, vendar je le-to na koncu zgodbe praviloma poraženo, hkrati pa je vse dogajanje situirano v neki časovno in krajevno zelo odmaknjeni svet, ki s svojo distanciranostjo v bralcu ne poruši psihološkega občutka varnosti. Fantastična pripoved pa je tudi v mladinski književnosti praviloma fiksirana v realnem sodobnem svetu, v katerega se mladi bralec lahko sugestivneje vživi in je zato doživljajsko dostopnejši za prizore stisk, strahu in groze; čeprav otrok, kot poudarja Vuković, že po svoji naravi, zaradi pomanjkanja izkustva, kritičnosti, občutka za historično itn., z manjšimi psihološkimi pretresi kot odrasli bralec doživlja pojave irealnega bodisi v njegovih pozitivnih ali pa negativnih razsežnostih. Vuković skratka ugotavlja, da ima »fantastično« v okvirih mladinske književnosti iz logičnih in upravičenih razlogov specifično fiziognomijo, da izumlja druge poti, druge teme in tudi računa na specifične efekte, kot jih ta kategorija izzove v literaturi za odrasle; pri tem znanstvenik poudarja, da se je »fantastično« v mladinski književnosti »orjentalisalo na onaj krug pojava, koje su nekako karakteristične za dječji svijet i dječja interesovanja: na slobodnu igru mašte, na san, na traženje složenije i dublje egzistencije svijeta biljaka, životinja, predmeta, igračaka itd. Logično, tako orjentalisana fantastika nije se mogla znatnije odvojiti od čudesnog, već se sa njim ispreplitala proširujući njegove i sopstvene granice (podčrtala M. K.).¹³

Širok, toda specifični razpon »fantastičnega« v mladinski književnosti razbira tudi R. Prelević, vendar si prizadeva to kategorijo zamejiti od drugih kategorij: predvsem od »alegorizacije« (alegorije), »poetizacije« in »čudežnega«. »Čudežno« sicer na samosvoj način razmika od »fantastičnega« (drugače kot npr. T. Todorov ali N. Vuković), vendar tudi on ugotavlja specifične stične točke med obema kategorijama v mladinski književnosti.¹⁴

Tudi iz dosedanjih izčrpnih razprav M. Crnkovića o »fantastični priči« lahko razbiramo zelo široke znanstvenikove poglede na razpon kategorije »fantastično« v mladinski književnosti in na motive, ki to kategorijo pogojujejo in ustvarjajo. To dejstvo je v okvirih Crnkovićevih preučevanj fantastične pripovedi razvidno predvsem z dveh vidikov: 1) iz znanstvenikove tipologije »fantastične priče« in 2) iz »seznama« vzrokov, ki po njegovem strokovnem prepričanju motivirajo »najosjetljiviji, presudni dio fantastične priče — pomak u irealno«. Premik na irealno raven dogajanja znanstvenik namreč upravičeno imenuje »ključna tačka fantastične priče, jer je njime priča već određena«.¹⁵

¹² N. Vuković: *Elementi fantastičnog u književnosti za djecu nastaloj između dva rata na srpskohrvatskom jezičkom području*. Detinjstvo 1975, št. 2, 30–42.

¹³ Prav tam, str. 33. Vuković loči tri kategorije »fantastičnega«: romantični tip, colloidijski tip, tip fantastike prostora in časa.

¹⁴ R. Prelević: *Poetika dječje književnosti*. Mostar 1979. (Predvsem poglavji Igra i fantastika in Struktura djetinjeg.)

¹⁵ M. Crnković: *O dječjoj priči*. Detinjstvo 1980, št. 1/2, 12.

M. Crnković loči dva tipa fantastične pripovedi: **nonsensni tip** (npr. dela Aleksandra Popovića, L. Carrolla) in **poetični tip** (dela Ele Peroci).¹⁶ Glede tehnike premika v irealnost pa Crnković v svojih razpravah navaja naslednje značilne možnosti: sanje (spanje), oslabljen kontrola zavesti, vročina (bolezenske halucinacije), nezavest, intenzivno sanjarjenje, potreba po izpolnitvi želja vseh vrst, duševna stiska (problem), igra oziroma potreba po igri.¹⁷ Prav igra kot specifična kategorija otroštva pa po Crnkovičevem prepričanju omogoča fantastični pripovedi ogromne možnosti: »oslobođenje od svih spona, golemu mnogostrukost transformacija i bliskost djetetu«.¹⁸

Iz nakazanih širših pogledov na kategoriji »fantastično«, »fantastika« v mladinski književnosti, ki se jim po strokovnem prepričanju pridružuje tudi avtorica pričujoče razprave, smemo v nadaljevanju analize slovenskih povojnih fantastičnih pripovedi v ta žanr brez pomislekov uvrstiti tudi delo Vide Brest *Veliki čarovnik Ujtata* (1974). — Po Müllerjevi tipologiji žanra¹⁹ lahko v tem delu razbiramo različico motiva »**zgodba se v celoti dogaja v realnem svetu**, v njem pa nastopa **posodobljeno bajeslovno bitje iz ljudske pravlјice**; le-to omogoča dogajanje v zgodbi, da se v njem pojavljajo fantastični dogodki, za katere ne veljajo zakoni logike iz realnega sveta.

— Dogajanje v zgodbi je krajevno in časovno **določno fiksirano** (povojna Ljubljana, stari del mesta, ljubljanski Grad, Golovec itn.); že tisk zelo razvidno ločuje realno podstat dogajanja od fantastičnih izletov otroškega junaka Tjažka in čarovnika Ujtataja: vse, kar se dogaja **na realni ravni** (v času fantičkovih bolezenskih blodenj) je natisnjeno v kurzivi, **fantastična raven** v zgodbi pa je tiskana v običajnem tisku; kot da bi pisateljica že z grafično podobo besedila želela opozoriti, da so vdori irealnih dogodkov v realno vsakdanjost socialno ogroženega Tjažka in njegove mame **pravičnejša resničnost** kot zaresna realnost, ki sta ji mlada žena in njen otrok neobgljeno izročena na milost in nemilost.

— Dogajanje je uokvirjeno v otroški doživljajski svet: motivacija za fantastične izlete Tjažka in čarovnika Ujtataja so v realnost otroškega junaka vpete neuresničljive želje bolnega fantička in njegova potreba po igri.

— Prehodi iz realne na fantastično raven so utemeljeni v **realnosti**: čarovnik Ujtata se pojavi hkrati s Tjažkovo boleznijo; čim bolj se otroškemu junaku vrača zdravje, tem redkejši so čarovnikovi obiski pri fantičku in njuni skupni fantastični podvigi; ko pa otrok okreva, se Ujtata za zmerom poslovi.

— Pisateljčino sporočilo ima emocionalno močno poudarjene družbeno kritične razsežnosti.

Če obravnavano delo V. Brestove zaradi naštetih značilnih konstituant v celoti ostaja znotraj žanra fantastična pripoved, pa v naslednjih delih, ki smo jih uvrstili v pričujočo obravnavo, že razbiramo izrazite prvine, zaradi katerih se besedne stvaritve, vsaka na svoj način, gibljejo na robu fantastične pripovedi in mejnega (sorodnega) žanra, ki ga G. Klingberg poimenuje »surrealistično-komična pripoved«. Gre za delo Iva Zormana *Storžkovo popoldne* (1973)

¹⁶ M. Crnković: *Dječja književnost*. Zagreb 1980, 69—70.

¹⁷ Prim. M. Crnković: *Pomak u irealno u fantastičnoj priči*. Bagdala 1972, št. 158, 15—18; M. Crnković: *O dječjoj priči*. *Detinjstvo* 1982, št. 1/2, 3—15.

¹⁸ M. Crnković: *O dječjoj priči*. *Detinjstvo* 1982, št. 1/2, 11.

¹⁹ Glej M. Kobe: *Fantastična pripoved*. I. Oris teoretičnih preučevanj v zahodni Evropi. *Otrok in knjiga* 1982, št. 16, 17.

in pripovedi Svetlane Makarovič *Kosovirja na leteči žlici* (1974) in *Kam pa kam, kosovirja?* (1975).

Kot smo že navedli, konstituirajo po G. Klingbergu žanr »surrealistično-komična pripoved« v prvi vrsti naslednje prvine: **ena sama raven dogajanja**, obvladujoči kategoriji pripovedi sta **nonsensni humor** in **alogičnost** dogajanja oziroma nelogičnosti vseh vrst; v zgodbi prevladuje »**narobe-svet-motiv**«, uprizarjan najpogosteje kot prismuknjeno okolje »na glavo postavljenih« starinsko-sodobno dekoriranih (in degeneriranih) mini-kraljestev in kraljevskih dvorov s komično karikiranimi tipičnimi dvornimi liki. Pri tem kaže opozoriti, da dogajanje v zgodbah tega žanra ne išče in tudi ne potrebuje nikakršne motivacije ali opravičila za prvine nonsensa in nelogičnosti, ki jih uporablja. V tovrstnih zgodbah je torej prevladujoča kategorija »nesmisla«, ki je še stopnjevana s komičnimi imeni dežel, kraljev, dvorjanov itd. — v tovrstnih tekstih pa je največkrat otrok iz sodobnega sveta tisti silno občudovani junak, ki na koncu pripovedi v zmešnjavah »narobe-sveta« slednjič vzpostavi vsaj relativno normalna sorazmerja. Funkcija **realnega otroškega junaka** je v obravnavanem žanru torej precej drugačna kot v »pravi« fantastični pripovedi: v surrealistično-komični pripovedi je otroški junak problemu, ki ga uprizarja nonsensna zgodba, tako rekoč »igraje« kos! Izraziti primeri tega žanra v povojni slovenski mladinski književnosti so na primer naslednja dela: *Krasen cirkus* (1965) in *Strah ima velike oči* (1967) Marjana Marince, *Čudežni pisalni strojček* (1966) Smiljana Rozmana in deloma tudi *Zgode in nezgode kraljevskega dvora* (1957) Milana Šege.

V vseh naštetih zgodbah se osrednje dogajanje odvija v okvirih tipično modeliranih mini-kraljevskih okolij, uprizarjanih na način komičnega nesmisla, npr.: dežela Tam pa Tam, v kateri vlada kralj Ta pa Ta, ki mu je najljubše vladarsko opravilo pihanje v regratove lučke (*Krasen cirkus*); dežela Mirosanija in prismuknjeni dvor kralja Čvrstomira, ki ima s prestolonaslednikom Jokoslavom težave zaradi skrivnostnega Strahopetulusa, bitja, ki ga v resnici sploh ni (*Strah ima velike oči*); dežela Bum s kraljem Bumom, ki se nenehno, čeprav brez razloga in s prismojenimi metodami, vojskuje s sosednjim kraljem Bum-bumom (*Čudežni pisalni strojček*); pomehkuženi in degenerirani kralj Karaka II., ki ima z vojskovodjo Bumbumom in s svojo avtoritarno kraljevsko so-progo nenehne sitnosti, ker si ta dva želita premagati sosednjo deželo z naprednejšo družbeno ureditvijo (*Zgode in nezgode kraljevskega dvora*).

Če s temi, sicer samó grobo orisanimi, karakterističnimi tlorisi navedenih zgodb primerjamo najprej strukturo dela Iva Zormanana *Storžkovo popoldne*, moremo že na prvi pogled ugotoviti, da te zgodbe ne gre kar brez preudarka uvrstiti med surrealistično-komične pripovedi, čeprav Zormanovo besedilo razodeva tudi izrazite konstitutive prvine nonsensa in »narobe-svet-motiva«.

— Dogajanje v zgodbi *Storžkovo popoldne* se odvija na **dveh ravneh**: **realni** in **irealni**, pri čemer je realna raven, ki je krajevno in časovno fiksirana v **sodobnost**, le **ozek okvir** za osrednje dogajanje na irealni ravni; le-to razbিরamo v Storžkovem obisku pri nenavadni družini Lešnikovih, kjer »smeš početi vse, kar si zaželiš«.

— Vzrok, da se zgodba iz realnosti prevesi v irealnost, je povsem **realen**: fantiček Storžek je samotno zaklenjen v domače stanovanje, dolgočasi se in si želi družbe. Na irealni ravni vzbuja otroku doslej znani, a nenadoma »spremenjeni« svet presenečenje in začudenje; toda ob prihodu k Lešnikovim se vanj nemudoma »vživi«.

— Posebnost, ki tekst značilno primika na rob žanra »fantastična pripoved«, je dejstvo, da prava fantastika »vstopi« v zgodbo šele v drugem delu dogajanja na irealni ravni, se pravi šele takrat, ko Lešnikova Kristinica skozi ogledalo zbeži v skrivnostno strašljivi svet Dolgega Filipa, kamor ji — prav tako skozi ogledalo — sledijo tudi Storžek in vsi nenavadni prebivalci Lešnikove hiše. Do tedaj pa irealno raven dogajanja izrazito obvladujejo elementi nonsensa in »narobe-svet-motiv« (pri Lešnikovih je vse »drugače« kot v Storžkovem običajnem vsakdanjiku). Iz povedanega je razvidno, da se delo *Storžkovo popoldne* že giblje v mejnem področju fantastične pripovedi kot posebnega literarnega žanra.

Tudi deli Svetlane Makarovič *Kosovirja na leteči žlici in Kam pa kam, kosovirja?* razkrivata pri podrobnejši analizi značilne lastnosti in prvine, ki obe besedni stvaritvi primikajo v neposredno bližino žanra surrealistično-komična pripoved.

— Osnovni tloris obeh zgodb bi se nam na prvi pogled lahko razkril kot tipičen primer »narobe-svet-motiva«, torej kot kategorija, ki je tipična za surrealistično-komično pripoved; v zgodbi sicer res nastopata dva svetova, realni in fantastični svet (kot v fantastični pripovedi), toda relacija med obema svetovoma je tokrat »obrnjena« — izmišljena dežela Kosovirija, v kateri živijo fantastična živalska bitja iz rodu kosovir (Cosovirius ferus ululans), je za glavna kosovirska junaka Glala in Glili **edina resničnost, edina realna raven**; svet ljudi pa je iz njune optike izrazito **fantastičen**! Vendar orisano razmerje med svetom ljudi in svetom Kosovirije (ter drugih fantastičnih dežel in bitij v zgodbah) ne gre razumeti kot nonsensni »narobe-svet-motiv«, marveč predstavlja v tej fantastični pripovedi irealna raven dogajanja v resnici **zaresnejšo resničnost**, kot pa je realnost sveta ljudi in njihovih »mladičev«! Zdi se, da smemo to dejstvo razbirati celo kot temeljno osebno pisateljčino sporočilo zgodbe.

— Pripovedi sta vseskozi zabavni, polni humorja, besednih iger, izumljanja novih imen in pomenskih zvez; situacije nonsensnega značaja se kar kopičijo, da bi se glavna junaka zgodb — in z njima bralci — čim bolj zabavali; kosovirska junaka se na fantastično popotovanje v deželo ljudi odpravita tudi v povsem nelogično smer: proti severojugovzhodu. Vse našete prvine obe pripovedi primikajo k žanru surrealistično-komičnega značaja; toda fantastični popotovanji v obeh zgodbah imata hkrati tudi čvrsto, logično zarisani cilj — obiskati svet ljudi; prehod z ene ravni dogajanja na drugo pa je logično utemeljen z osnovno značajsko karakteristiko kosovirske živalske vrste, ki jo posebljata Glal in Glili: z neznansko radovednostjo.

— Kosovirska junaka sta ob stiku s »fantastičnim svetom ljudi« začudena, doživljata stiske in strah; in kot zaresni otroški junaki v »običajni« fantastični pripovedi, se tudi Glal in Glili na koncu zgodbe z občutkom olajšanja znajdeti spet v varnem zavetju svoje prave resničnosti: v Kosoviriji (ki pa ji lastnosti surrealistično-komične kategorije spet daje dejstvo, da dežela »ni označena na zemljevidih iz preprostega razloga, ker je zdaj tu zdaj tam«).

— V prid prepričanju, da deli S. Makarovič sodita v žanr fantastična pripoved, čeprav morda v njeno mejno področje, govori slednjič tudi dejstvo, da **motiv (dobronamernih) fantastičnih živali** najdemo tako v Klingbergovi kakor tudi v Müllerjevi tipologiji tega žanra.²⁰

²⁰ Prav tam, str. 15—17.

Zdi se, da je najizrazitejši primer besedne stvaritve, ki nekako logično prehaja iz enega žanra v drugega, oziroma uravnoteženo odraža specifične lastnosti tako fantastične kakor tudi surrealistično-komične pripovedi med doslej analiziranimi deli predvsem pripoved Milana Šege *Zgode in nezgode kraljevskega dvora*.

— Značilnosti, zaradi katerih smo delo navedli že v okvirih surrealistično-komične pripovedi, so predvsem naslednje: na humorno nonsensni način uprizorjeni dvor z infantilnim kraljem brez vsakršne osebnostne hrbtnice, s kraljico, ki »nosi hlače v hiši«, s karikirano orisanim dvornim kaplanom in drugimi kraljevimi priskledniki itn.

— Vendar pisateljeva celotna zasnova besedne stvaritve (ki je uokvirjena v **realni svet** sodobnih otrok) in s tem tudi teža njenega sporočila sodobnim mladim bralcem o družbenem ustroju nekdanjega monarhičnega sveta ter o njegovem logičnem propadu preveša tekst v smer fantastične pripovedi; v njej lahko celo razbiramo Klingbergov in Müllerjev motiv **»oživljene igrače nastopa jo v vsakdanjem svetu«**. Vendar je ta motiv pisatelj uporabil na izrazito samosvoj in v smislu sporočila zgodbe logično utemeljen način: oživljene lutke v zgodbi niso liki, ki bi s pozitivno dejavnostjo posegli v realni vsakdanjik, marveč se sodobni otroški junaki zgodbe vmešajo v fantastično dogajanje in slednjič zinagovito obračunajo z lutkami — simboli že zdavnaj odmrlega sveta.

(Nadaljevanje v naslednji številki)

Zusammenfassung

Die Studie ist der dritte Teil der Abhandlung über die phantastische Erzählung (Fantastic Tale) als besonderes Genre der Jugendliteratur. Die Autorin erörtert das Problem der Kategorie »phantastisch«, »Phantastik« in der Jugendliteratur; dann aber, die Gesichtspunkte von G. Klingberg, H. Müller und einiger bekannten Forscher aus dem serbokroatischen Bereich (N. Vuković, M. Crnković, R. Prelević, V. Marjanović) berücksichtigend analysiert sie einige markante slowenische Werke dieses Genres, die nach dem II. Weltkrieg entstanden sind.

Helga Glušič

Ljubljana

SLOVENSKA MLADINSKA KNJIŽEVNOST MED POUČNOSTJO IN IGRO

Slovenska književnost za mladino doživlja v sedanjem času, to je v zadnjih tridesetih letih, po obsegu in vsebini izreden razmah. Tradicija *Najdihojce*, *Cicibana*, *Pastircev* in *Bratovščine Sinjega galeba* je po svoji literarni vrednosti in po zanimivosti za otroke poleg del Josipa Ribičiča, Frana Milčinskega, Manice Komanove, Bogomira Magajne in še mnogih drugih — trdno izhodišče za ustvarjanje v sedanjem času. Ker je mladinska književnost po tradiciji takšna, da je vedno oblikovala vzorec in vzor malemu človeškemu bitju ter ga v njegovem otroštvu in rasti vzgajala v etičnem in estetskem pogledu, predvsem pa k prilagajanju veljavnim vedenjskim pravilom, je tem načelom pogosto ostale prvine književnosti podredila in s tem odvzela literarni umetnini njeni temeljni čar. Poučnost je v književnosti za mladino še vedno v veliki meri upoštevana in veljavna, tega ni mogoče zanikati, pojavlja pa se bolj ali manj prikrito v temeljih njenega vsebinskega sporočila. Res pa je, da je v novjšem času poučnost postala manj preteča in vsiljiva, predvsem pa manj sladkobno čustvena, kot je bila svojčas. Skozi prvine igre in fantastike je postala sprejemljivejša, ker je precej prostora dopustila tudi veselju do življenja in občudovanju lepega v besednem oblikovanju. Zato so se začeli v mladinski književnosti močno uveljavljati humor, vesela avantura, potepušтво, svobodno sprejemanje sveta in s tem preskušnja zoreče moči. To dokazujejo na primer pripovedi za mladino Pavleta Zidarja in Slavka Pregla.

Z igro, ki se pokaže tako v vsebinskem kot v oblikovnem elementu literarnega dela za mladino, se posebej uveljavlja umetniška beseda, to je njena lepotna funkcija, presenetljivi del njenega pomena, njen zven in ritem. Načelo igre kot izraz veselja do življenja, kot svobodnega sestavljanja čutnih in pojmovnih zvez, je ustvarjalno najbogatejša prvina sodobne slovenske mladinske književnosti. To načelo je mogoče videti tako v pripovedništvu kot v poeziji za mlade bralce, posebej pa tudi v dramatiki, ki je temu principu pač že po svoji naravi dovolj naklonjena. Tudi v načelu igre je živo delujoč pedagoški vzorec; skozi prisposodobno sveta, ki se oblikuje v modelu igre, prav tako pronikne resnica in otroška misel z veseljem razvije spoznanja o njegovih vrednotah. Toda to ni njen edini in osnovni namen, v tem je bistvo spremenjene funkcije književnosti za mladino.

Za primer prevladovanja estetskega nad pedagoškim je značilna pesem Saše Vegri *Kdo ne spi*, ki je uspavanka, torej pesem za določen namen; njena metaforika in ritmičnost gradita pomirjujočo poetično lepoto:

Kaj se zgodi,
če kdo ne spi,
ko je tema?

In kaj se zgodi,
če kdo še takrat
ne zaspi?

Če kdo ne spi,
ko je tema,
se črna noč
na rep usede
in prede.
Ko noč
sedi na repu,
ima zvezde
v levem žepu
in jih hrustlja,
da je še bolj tema!

Če kdo še v tej temi
ne spi,
se noč
na vso moč razjezi
in črno dlako naježi,
da se iskri.
Ko se iskri ji dlaka,
samo na to še čaka,
da se zdani.

In, če še takrat
kdo ne zaspi,
kaj se zgodi?

po tri in tri
po tri in tri...
Naprej štej ti.

Ko se zdani,
se noč
v ovco spremeni
in s čredo
v zelen hrib hiti

Uspavanka in preštevanka, basen in pravljica spreminjajo svoj temeljni namen manj v obliki kot v snovi in vsebini. Igrivost vnaša vanje neobvezujoče in veselo, celo satirično, včasih že v miselni krog, ki mlademu bralcu ni več povsem in v celoti razumljiv.

Tako v resni poučni zgodbi kot v igrivi, veseli pripovedi in pesmi, pa mor-da še v izmišljenem svetu živih predmetov (ustrežljivi hladilnik v pripovedih Polonce Kovač) in čudnih živali (kosovirji v pripovedi Svetlane Makarovič), predvsem pa v fantazijskem dogajanju, nastaja otrokov odnos do sveta, ki ga mora spoznati in sprejeti za svojega, se mu upreti ali pa mu pobegniti v sanje in potovanja v neznane kraje. Otrok prepozna svoj svet v svetu živali, v svetu igrač in v svetu izmišljenih, pravljичnih bitij. V kakršnikoli obliki se pojavljajo pred njim, ga spremlja spopad: preti mu izguba, neizpolnjena želja, stiska, samota in smrt. Mladi bralec verjame literarnemu sporočilu in povsem zaupa njegovi resničnosti. Sodoživlja literarne osebe, brez pomisleka in z začudenimi očmi postaja del literarnega sveta. Zato je notranja ubranost književnosti za mladino tako zelo pomembna — otrokove izkušnje v konkretnem svetu so nam-reč prešibke, da bi ga obvarovale pred močjo iluzije in njegovo doživljanje literarnega dela je povsem neposredno, avtentično.

Otroški bralec zato neusmiljeno izloči besedila s površno in nepristno ubeseditvijo snovi, s skonstruirano zgodbo in nezanimivimi osebami. Pisatelj Marjan Rožanc v svojem *Romanu o knjigah* zanimivo pripoveduje o svojih prvih spoznanjih ob književnosti: v šoli se je na pamet učil Cicibana in se tega takole spominja:

»Vendar tega nisem razumel ne tedaj in ne razumem niti danes. Ne, takale samovzgojna zavest, takle pedagoški vzklík sem lahko že kot otrok pripisal samo materi, učiteljici ali katehetu, taki ali drugačni vzgojni torturi, nikakor pa ne otroku samemu, kakršen sem bil jaz sam, nikakor pa ne življenjski resnici in poeziji. / To je bilo zame nečloveško.«

Njegova otroška notranjost pa je našla zadoščenje v knjigah Franceta Bevka:

»Ko sem prebral Lukca in njegovega škorca, prebral Pastirce in Tatiča, sem vedel, da so moje skušnjave in muke vendarle nekje popisane in da se najbrž ne zgublja čisto vse v prazno. Vedel sem tudi, kdo je moj prijatelj in kdo so moje prijateljice. Moj prijatelj je bil France Bevk, ki ga je zmagovala ista skušnjava kot mene in ki je pretrpel najmanj toliko, kot sem pretrpel jaz ali pa še veliko več. In moje prijateljice so bile knjige, zakaj samo v knjigah je bilo zapisano tako, kot se je dogajalo v resnici, brez olepšave; samo v knjigah sem bil zares doma, tako rekoč na varnem, z vsemi svojimi nadlogami in težavami spravljen za trajnejše čase, zares obstojen. In še preden sem pokukal v kakšno drugo knjigo in se otresel naivnega prepričanja, da so vse knjige Bevkove ali vsaj njegovim podobne, sem bil s knjigami že do kraja obseden: nisem več bral, ampak sem se odločil, da znosim na kup vse knjige sveta in si zgradim iz njih nepremagljivo trdnjavo.«

Prav Bevkovo stvarno in prizadeto pripoved je nadaljevalo več pomembnih sodobnih ustvarjalcev za mladino, tako Branka Jurca, Anton Ingolič, Ferdo Godina, Karel Grabeljšek in med mlajšimi Vitan Mal. Njihov literarni svet odseva otrokovo resnično doživljanje in čustvovanje, pripoved pa posredno vodi k razmišljanju o svetu in o odločanju med dobrim in slabim. Zelo pomembno vlogo ima v teh pripovedih humor kot ena izmed najsprejemljivejših prvin literature za otroke: iz estetskega in npravstvenega vidika je humor najboljši ključ za razreševanje karakterjev, kritičnih stanj in za oblikovanje samega literarnega jezika. To vedo pesniki za otroke Tone Pavček, Niko Grafenauer, Neža Maurer in Saša Vegri pa pripovedniki Pavle Zidar, Branko Hofman, Miha Matè in predvsem Slavko Pregl, ki je prav s humorjem in duhovitim jezikovnim izrazom v zgodbah o malih junakih ljubljene mladih bralcev. Junaki teh zgodb so nabriti, jezikavi, domiselni in dinamični otroci. Po svoji zvedavosti, objestnosti in igrivosti so podobni Bevkovim literarnim otrokom, le da so doma v mestnem okolju, na dvoriščih velikih stanovanjskih blokov, in da so njihove igre drugačne od igre pastircev, njihov pogum, jeza in veselje, sram in užaljenost pa so prav takšni.

Pripovedovalec je zagovornik sproščenega in občutljivega sveta otrok, odrasli svet pa dobrohotno odeva s humorjem in razumevajočim odpuščanjem njegovi ozkosti in navidezni urejenosti. S tem seveda zgradi simpatizerski most do mladega bralca.

Pregl v romanu za otroke *Geniji v kratkih hlačah* pripoveduje:

»Ravnatelj je bil po svojem notranjem bistvu kajla. To pomeni, da je v vsakem trenutku vedel, koliko je ura in kako je treba ravnati. V vsakem trenutku je videl naravnost v srce vsakomur na šoli, in to učencem in profesorjem. Po svojem znanjem bistvu je bil ravnatelj. Torej, se je delal, da besni, če je bilo to treba. Torej, je pohvalil, če je bilo treba, in pograjal, če je bilo treba.

Po tem, da je bil štiriočlag po potrebi in po srcu dober, je spominjal na medveda. Torej mu je bil človek prisiljen reči Medo.

Medo je hodil gor in dol po svoji pisarni. Pravkar je prišel z nekega sestanka, kjer je neki tovariš tolkel po mizi in zahteval, da se šole prebudijo. Na primer, je rekel, nobena šola ne izdaja časopisa. To je treba spremeniti.

Medo se je sicer medlo spominjal, da so neki fantje nekaj hodili k njemu in žicali za denar. Ni pa vedel, kako je s tem.

Pipi je potrkal plaho in zlomljeno.

»Naprej!« je zagrmel Medo.

Pipi še ni dobro vstopil, ko ga je obsul plaz besed:

»Oho, naš nadebudni nogometaš! Kaj je? Si se vpisal med dimnikarje? Ven, in umij se!«

Pipi je bil res črn, saj je tiskal. Samo z vodo gredo te stvari težko dol. Zato se je pred vrati obrnil in znova potrkal.

»Naprej!« je zagrmel Medo.

Pipi je vstopil, in še preden je bil v sobi je začel:

»Tovariš ravnatelj, Utripi so izšli in če bi prišli v mladinsko sobo, Informacija zahteva, ker je gužva, jaz se ne morem umiti z vodo, še tiskamo.«

Ravnatelj je uvidel, da fanta nima smisla še enkrat pošiljati ven. Zato je rekel:

»Če je tako ... no, greva.«

V mladinski sobi so vežbali prizor nemega zrenja iz oči v oči z rahlim stokanjem.

Medo je hrupno vstopil in obstal sredi vrat:

»Ali je obsedno stanje?«

Stoli so zaropotali, ker so vsi planili na noge, Informacija pa se je odkašljala in začela:

»Tovariš ravnatelj, v tej sobi se sestaja uredništvo Utripov in zdaj je tu tiskana prva številka, vendar moram reči, da jaz nisem, pravzaprav ...«

»Ali je to vaš cajteng?« je vprašal Medo in segel v kup po en izvod. »Menda ne boste rekli?«

»Čez pet sekund ga bo kap ali pa bo totalno požizil,« je Kocka šepnila Bajsiju.

Neverjetno v redu je bilo, da je Kocka šepetala. Če bi namreč njen stavek prišel do ušes Informacije, bi imela Kocka na vesti eno pedagoško življenje.

Ravnatelj je sedel na najbližji stol in bral in listal. Iz njega je nastala mešanica škrtanja z zobmi, kašljanja, hahljanja, kimanja in odkimavanja. V sobi je vladal molk, iz katerega bi lahko klesali kocke za avtocesto.

Medo je odločil Utripe in z očmi napravil kratek tek za srednje proge po vseh očeh v sobi.

»Hudiča,« je mahoma vzkliknil, »hudiča, tole ste naredili?«

»Ja,« je čivknil Miha, »ampak, saj smo vsi naredili.«

»Povedati vam moram ...« je začela Informacija, pa je Medo zamahnil, naj molči.

»Kdo je tukaj šef?« je vprašal ravnatelj.

»Torej ...« je rekel Bob.

»A ti?« je vprašal Medo in grozeče stopil proti Bobu. Dvignil je desnico, usekal z njo glavnega urednika po rami in ga nato z vsako roko zgrabil za po eno uho.

»Hudiča,« je kriknil ravnatelj, »a veš, da ste od hudiča. Ta cajteng je dober!«

Bob se je prejšnjo sekundo poslavljaj od življenja ali pa vsaj od ušes, zdaj pa so mu nekakšne srečne solze udarile v oči.

»Hura« je kriknila Kocka.

»Hura!« je zagrmela redakcija.

Slavko Pregl tako simpatizira s svojimi otroškimi junaki, se duhovito norčuje iz njihovih lastnosti in iz lastnosti učiteljev in staršev. V tej norčavi igri pa vendarle osnovna črta pomeni tudi poučno sporočilo: v kolektivnem delu je moč in uspeh, podobno, kot je to pripovedovala zgodba o Bratovščini Sinjega galeba. Ob Preglovem delu je posebno zanimiva njegova varianta basni, ko z dialogi iz živalskega sveta zgradi duhovito, posmehljivo družbeno kritiko. Humor je nedvomno živa in zelo uporabna prвина v književnosti za mladino, čeprav ne seže v tiste predele občutljive otroške zavesti, ki lahko v umetniškem sporočilu iščejo in najdejo odgovor na še negotovo oblikujoča se vprašanja o ljudeh in o življenju.

Na občutljivem poetičnem območju razvijajočega se otroškega duha imajo prisposode in simboli svoje hvaležne opazovalce. Čista otroška poezija se napaja največ v naravi, ob klasičnih poetičnih prvinah — oblačkih, travnikih, vejah v vetru, pomladnem prebujanju — v tihih trenutkih samote in večernega mraka. Tudi sodobna slovenska mladinska književnost pozna intimno liriko, ki s svojo lepoto ustvari harmoničen svet srečanja umetnine s človekom. Otroškemu svetu so tako prisluhnili besedila Ele Perocijeve, Kristine Brenkove, Iva Zormana, Branke Jurca in predvsem pesnika Daneta Zajca v *Abecedariji*, Jožeta Snoja v *Pesmih za punčke*, pripovedi Lojzeta Kovačiča v *Zgodbah iz mesta Rič-Rač*, pa tudi mnoga besedila, ki pripovedujejo o pisateljskih spominih na otroška leta; spomini na otroštvo so navadno bolj kot druge pripovedi polni nostalgичne poetičnosti in intimnih spoznanj.

Ob značilnostih sodobne slovenske književnosti za mladino nastaja obsežno področje potovanj v fantastične pokrajine s fantastičnimi dogodivščinami v človeškem ali živalskem svetu. Včasih znani svetovi prehajajo v neznane in se združijo v dramatične, smešne ali srhljive zgodbe. Vznemirljivi strah, ki ga je mogoče v literarnem besedilu premagati in se odrešujoče rešiti iz stisk, je pogosto vsebinsko vodilo fantazijskih pripovedi. Taka so besedila za otroke *Drejček in trije marsovčki* Vida Pečjaka, *Avtomotomravlje* Jožeta Snoja, povesti Leopolda Suhodolčana, v katerih so posebno zanimive fantastične živalske prigode in prigode Naočnika in Očalnika, smešnih in nerodnih detektivov. Ob tem tipu pripovedi se predvsem srečujeta kriminalka in avanturistična zgodba s prvinami moderne tehnike, odkrivanja vesolja in vedno uporabnega živalskega sveta, ki je še nenehno neizčrpen vir motivov v književnosti za mladino, pa naj bo to v basni, ki praviloma nosi težo nraštvenega pouka, ali v pravljici, kjer živali simbolizirajo človekovo prijateljstvo ali sovraštvo, nevarnost in bližino, dobroto in zlo.

Slovenska sodobna književnost za mladino v svojih najboljših besedilih premaguje uklenjenost v pedagoško ožino največ s humorjem in sproščeno veselostjo, z veseljem do življenja in do vsega lepega, z odstiranjem intimne lepote otroškega doživljanja sveta ter s pripovedovanjem dramatičnih dogodkov, ki lahko nasitijo radovednost mladega človeka in otroka ter mu odprejo tudi svet umetniške besede kot najustvarjalnejše duhovne prvine človeškega življenja.

Zusammenfassung

Die Belehrung tritt in der slowenischen Kinderliteratur mehr oder weniger verhüllt auf, durch die Spiel- und Phantastikelemente ist sie empfänglicher geworden. In den besten Texten überwiegt das Ästhetische über dem Pädagogischen, zur Geltung kommt der Humor, das lustige Abenteuer, das Vagabundentum, eine freie Weltaufnahme und damit die Erprobtheit der reifenden Kraft.

Muris Idrizović

Sarajevo

PRAVLJICA SVETLANE MAKAROVIČ

Svetlana Makarovič piše poezijo za odrasle, vendar si je izjemen sloves pridobila s pisanjem pravljic. V tej književni zvrsti je dosegla visoko estetsko raven. Kot pesnica za odrasle izraža svet v nadrealističnih podobah, v zelo uspešni povezavi z baladnimi lastnostmi ljudske pesmi. Otroški način pesniškega čustvovanja je nedvomno blizu nadrealizmu. Iz takšnega navdiha je izšel in se v pravljici nenavadno oplodil njen dar za fantazijsko predstavo otroštva. Kot enkratna oblika književnosti pravljica povsem ustreza njeni viziji otroškega sveta in spoznanjem, ki jih prenaša. Domišljija je najprikladnejša otroška stopnja spoznavanja mišljenja in odzivanja na objektivni svet, to je »posebna optika videnja objektivnosti takrat, ko imamo o njej še zelo malo čutnih informacij (spoznanj), da bi jih lahko prenesli na trdnejšo logično zgradbo«.

Svetlana Makarovič je iznašla svoj tip pravljice in način govornice, v katerem živali prevzemajo vloge ljudi in otrok. Njena filozofija je spoznavnost. V pravljici ni besednih iger zaradi njih samih. Njena pravljica je čustveno bogata in računa z dojemanjem otroka v mejah otrokove izkušnje. Mali junaki zgodb in pravljic govorijo o izkušnji sveta, o smislu obstajanja, raziskujejo motive človeškega vedenja in zarisujejo raznolike človeške poti in usode. Domišljija S. Makarovičeve tke nenavadno čuden, bogat svet, ki ne obstaja v človekovi izkušnji, ki je kakor »dvojniki« tuzemcem. Kot da je čudodelnica in mag, se na klic njene piščali zbira živalski svet na nekakšnem velikanskem travniku — odru. Začenja se igra življenja, razvozlavanje smisla in nesmisla človeškega ravnanja. Steče nepresahljiv dialog med izkušnjo in radovedno skupino otrok, ki željno sprašujejo za vsako svojo besedo.

Pravljica S. Makarovičeve ponuja pomene na različnih ravneh in bogati otroško obstajanje. Prispeva k temu, da otrok spozna sebe in svoje poslanstvo, in govori o tem, katere izkušnje so še potrebne za nadaljnji razvoj njegovega značaja. Ne opisuje sveta, kakršen je, tudi ne svetuje otrokom, kaj naj počnejo, temveč jih navaja k razmišljanju o tem, kaj se dogaja v njihovem življenju, kakšne notranje spopade doživljajo in kako se iz njih rešijo. Poleg estetsko-čutnih in emotivnih dejstev njena pravljica emotivno vznemirja in miselno zaposluje otroka, pri čemer mu daje kopico informacij o svetu.

Svetlana Makarovič je dokazala, da pravljica kot književna zvrst, čeprav s specifično obliko, lahko izrazi širše prostore življenja, ker združuje v sebi

fantastičnost ljudske umetnine, preprostost, jedrnatost in jasnost klasične pravljice pa bogastvo tem in vsebin iz sodobnega življenja. Tem lastnostim dolguje poetični jezik, psihološko pretanjenost, enotnost in humanizem. Tej književni zvrsti je povrnila vrednote, ki jih je v tem našem nekoliko prozaičnem času začela izgubljati, in dokazala, da ni nenadomestljiva v svojem videnju in prikazovanju sveta. Obenem si je pridobila sloves prve slovenske pisateljice pravljic, podoben tistemu, ki ga je v svojem času imela Ivana Brlić-Mažuranić. Opredelitve S. Makarovič, njen izraz in inspiracija so čisto samosvoji. Pravljičica S. Makarovič je bližja slovenski in evropski, bajka Ivane Brlić-Mažuranić pa bližja slovanski in ruski. Primerjava s slovenskimi pisci pravljic (Ela Peroci, Branka Jurca, Vida Brest, Kristina Brenk idr.) pokaže, da je Svetlana Makarovič gojila specifično pravljico o živalih, da ni prepletala realnosti s fantazijo, temveč da je ostala v svojem domišljijem svetu. Junaki si želijo druge realnosti, ki je irealizacija sveta. Ta svet je bolj čaroven, lepši od tega, v katerem živijo ljudje, čeprav se tudi v njem dogaja vse, kar se dogaja v življenju človeka. Ko z njih potegnemo odejo, prepoznamo ljudi in otroke, občutimo njihovo obstajanje, smo v njihovi stvarnosti, postanemo njihovi soudeleženci.

Ves prostor svojih stvaritev je naselila s povsem konkretnimi bitji-živalmi in o njih razpredla najbolj fantastične zgodbe, vendar ni stopila v druge prostore (nadnaravna bitja, duhovi, vile, volkodlaki), temveč je ostala na zemlji (razen v knjigi *Kosovirja na leteči žlici in Kam pa kam, kosovirja?*). Zgodba o slepih miših, o mucah, lisicah in drugih živalih je na neki način postajala pesnitev o živalih, pesnitev, ki ji malone ni konca. Toda pisateljici se posreči, da zmeraj znova privabi kakšno novo žival, novo situacijo in da ostane na isti ravni pripovedovanja. To je njen svet, v njem junaki poravnavaajo svoje račune, se soočajo z nevarnostmi, v njem se spopadajo in bojujejo za svoj prostor in mesto. Brez sentimentalnosti in mehkohe. V življenju se obdržijo samo pogumni, ki si upajo tvegati, biti pogumni. Liki in dogajanje utelešajo in ponazarjajo notranje spopade, vendar vseskozi pretanjeno nakazujejo, kako je spopade mogoče rešiti. Nezavedni procesi se razrešujejo skozi slike, ki se obračajo neposredno k nezavednemu v junaku. Zgodbe osvetljujejo notranjo plat bitja, ki se za njim skrivajo vrline, nevoščljivost, podtikanja, spletke in najrazličnejše zmote. Junaki so odprti k vedri strani življenja. Življenje je radost in lepota, bolj cenjeno in razumljeno takrat, ko pride v izkušnjava in ko pridrvijo temni oblaki izginotja. Junaki stopajo v pravljice, zgodbe, da bi se izkazali.

Toliko je junakov, ponovljenih in neponovljenih, da jih ni mogoče izčrpati. Ne le zavoljo identičnosti in nediferenciranosti, temveč tudi zaradi zgradbe takšne zgodbe, ki ne utegne globlje poseči v intimo oseb, da bi širše razgrnile svoje razumevanje življenja. V vsem tem raznolikem in pisanem svetu, ki prevzema z bogastvom, svežino in lepoto, se otroci zlahka prepoznajo v igri. Vendar igra ni temeljna in poglobljena značilnost zgodb. Pisateljčina želja, ki noče poučevati, vsiljevati svojih sporočil, je pričati o tem, da bodo njeni bralci došli, kako življenje ni samo igra, da poleg igre obstaja tudi boj, a je življenje tudi takrat lepo in čudovito. Pisateljčino sporočilo pomeni, kako je vse to napisano zato, da bi na svet prišlo več ljubezni, več razumevanja in humanosti.

Junaki iz realnosti se v zgodbah vedejo kot v pravljici — lisice in kokoši, gosi in psi, veverice in volkovi, miši in mačke — komunicirajo in uravnavaajo

pametne zgodbe. Hočejo spoznati, zakaj so na svetu in zakaj ta svet, zakaj življenje teče, kakor teče, od kod toliko sovraštva in zlobe.

Zgodba S. Makarovičeve govori z jezikom simbolov in tako dosega pomene v motivih, ki so jih ljudske pripovedi tolikokrat zapisale. Recimo v zgodbi o Mesecu (*Zajček gre na luno*) je S. Makarovič znanim pomenom dodala še nove. Tolikokrat opevana želja, da bi odšli na sosednji planet in pojasnili težnostno moč Meseca, je pisateljici rabila kot motiv o radovednem zajcu, ki se je bil naveličal triperesne detelje in se zategadelj spusti v pustolovščino, da poišče travnik s štiriperesno deteljo. Vendar ta raste samo na njivi srebrnih zajcev z Meseca, ki se na njej pasejo. In ko so se zajci z Meseca srečali s tem radovednim bitjem, so ga sprejeli in skupaj s travnikom (kakor v pravljicah iz tisoč in ene noči) odnesli na Mesec in ga vračajo v mesečnih nočeh. V zgodbah ostajajo živali ponavadi v svojem svetu, ko pa se soočajo z ljudmi, jih prekosijo ali pa jih spravijo v smešne situacije (*Se me kaj bojite?* iz zbirke *Take živalske*), v kakršni je mala miška povzročila toliko strahu teti Pavli. Posebnost zgodbe je v tem, da se njeni junaki iz živalskega sveta vedejo tako, kakor jih je bila ustvarila narava — kot živali, le da jim je dana govorica, ohranjajo dvojne lastnosti, odlikuje pa jih razum, um, misel. Netopir Nedamir iz zgodbe z istim naslovom dokazuje svoje obstojanje s takšno ljubko radovednostjo, ki jo moremo primerjati samo z izjemno nadarjenimi in radovednimi otroki. Zvedeti hoče, kaj je za zvezdami v vesolju, ko trčijo, kaj se zgodi z muho, ko jo požre mrčes. Od vsega ga najbolj zanima spoznati, ali je miš ali ptica. Zgodba se odvija spontano, brez vsiljevanja teče pogovor do sklepne poante, v kateri se razgrne ideja.

Druga zbirka, *Take živalske*, še ne razširja motivskega kroga, pojavljajo se iste ali podobne osebe. Obdelava je podrejena ideji, nekatere zgodbe ne morejo brez poučnosti, vendar kljub temu delujejo moderno in privabljajo s humorjem. To nenehno oglašanje istih posebljenih oseb (miši in mačk) narekuje vtis, da smo te zgodbe nekoč že prebrali. Takšen vtis traja vse dotlej, dokler pisateljica ne stopi na področje, ki vanj otroška domišljija še ni prodrla.

V *Pekarni Mišmaš*, ki se deloma opira na ljudsko zgodbo o peku, ki na večer na magičen način peče čudežen kruh, Makarovičeva kaže, kakšne vse neslutene možnosti se skrivajo na področju fantazijske pravljice. Zdi se, kot da je bolj stvaren svet, ki ga je ustvarila pisateljica, se pravi, svet peka Mišmaša in njegovih, kakor stvarnost. Lepši je zategadelj, ker je bolj skrivnosten, bolj skrit, manj stvaren. (Fantastična preveličevanja dajejo zgodbi prizvok psihološke resnice, medtem ko so realistične razlage videti psihološko neresnične, pa naj bodo še tako v skladu z dejstvi). Nikdar se ne bo razkrila skrivnost, kdo in kako je pekel kruh, kam so se razgubile miši, ko so bile odkrite. Za zmeraj bo ostala skrivnost mišjih nočnih domovanj, spreminjanja miši v ljudi in ponovno vračanje v svoje realne podobe, za zmeraj bo konec gostije, godbe in igre kralja Mišmaša. Otroci bodo sprejeli zgodbo kot resnično, enako kot dozorevanje rdečih jagod (*Skrat Kuzma dobi nagrado*). Posebej otroci najmlajših let, ki jim najbolj ustreza oblikovalni način S. Makarovičeve. V tem posebnem tipu pravljice je *Pekarna Mišmaš* najprivlačnejši vzorec. Gre za pravljico »z vsemi pravljичnimi lastnostmi: nastopajo živali in ljudje v znani pravljичni interakciji; dogajanje poganjajo »višje« iracionalne sile; junaki so razdeljeni na dobre in hudobne, ali točneje povedano, hudobno izpodirja dobro, na koncu pa vzemo, da je dobro vendarle ostalo nepremagano; pravljичni rekviziti so navzoči (v našem primeru to ni zlato jabolko, žar-ptica, kača-kraljična ali kaj

podobnega, temveč kruh, nenavadno dober, pravljično sladek kruh), nastopajo pravljična bitja (v našem primeru so to miši, pa tudi sam glavni junak, pek Mišmaš, je napol človek in napol čarovno bitje — človek-miš ali miš-človek).¹

V motivu, izposojenem iz orientalske zgodbe *Aladinova čudežna svetilka*, se S. Makarovič ni posrečilo vzpostaviti enake komunikacije kakor v zgodbah o živalih.

Največji uspeh je dosegla z duhovito, vedro, nekolikanj otožno, romantično-idilično zgodbo *Kosovirja na leteči žlici*. Z njo zaznamuje premik v imaginarne prostore v primerjavi z njenimi prvimi knjigami (*Miška spi*, *Take živalske*).

Vedro, duhovito in z radovednostjo popotuje dvojje bitij po vesolju in Zemlji, v geografskem smislu po neopredeljivem prostoru. Bitji potujeta samo zato, da bi obšli svet. Da bi potešili žejo po spoznavanju. Tipičen motiv otroške zgodbe. Potnika sta nekoliko podobna doslej znanim bitjem. Pripoved ima obliko in vsebino fantastičnih zgodb, s kakršnimi se je že od nekdaj napajala otroška domišljija. Na ta način pisateljica dopušča svojemu bralcu, da si like dokončno sam izoblikuje, in to po logiki svoje ustvarjalne domišljije in domselnosti. Zbirka pomeni novost ne le v okviru slovenske, temveč tudi evropske tradicije. Umišlja si svet doslej neraziskanih in nepreverjenih živali (*kosovirus ferus ululans*), bitja, ki živijo v vesolju, so podobna živalim, imajo krzno, hranijo se s paradižniki, ki rastejo na vilicah, doživljajo najrazličnejše pustolovščine. Naravni pojavi delujejo na njihove nрави. Osebi Glal in Glili, namenjeni druga drugi, prideta v spor (moč vesoljnega vetra je takšna, da v junake vnaša razdor, jezo in nemir). Čas dogajanja ni določen, nenavadnost likov, njihova moč nenehnega letenja in kroženja po vesolju, kratkotrajna srečanja z Zemljo in njenimi prebivalci, odbojnost od Zemlje dajejo vtis nekakšnih vesoljskih bitij, ki so po naključju zatavala v prostor, ki ga naseljuje človek. Svetlana Makarovič izkazuje nenavadno sposobnost fabuliranja, dogajanje se odvija naravno, poetični stil se izmenjuje z diskurzivnim, junaka Glal in Glili se nenehno pogovarjata in razlagata pisateljici nazore. Smisel za razvijanje dogajanja na zelo skopem gradivu priča o pisateljici senzibilnosti in popolnoma novi temi, novem literarnem postopku in novi smeri v literaturi za otroke.

Svet kosovirjev je ustvarjen iz humane pobude, iz iskanja bolj humanega sveta, kakor je človeški:

»Kosovirji že dobro vedo, zakaj se izogibajo ljudi in zakaj preseljujejo Kosovirijo z enega na drugi konec sveta. Kajti ljudje imajo grdo navado: mislijo namreč, da morajo in smejo vsako žival imeti, zato zapirajo živali v kletke, jih priklepajo na verige, ali pa jih mečkajo v naročju in jih silijo, da bi se obnašale tako, kot je njim všeč.«

Kosovirija je obljubljena dežela, dežela upanja in dostojanstva.

S tema dvema najboljšima deloma je Svetlana Makarovič presegla vse, kar je bilo do takrat napisanega na področju pravljične oziroma fantastične pripovedi. Z izmišljanjem novih junakov je obogatila slovensko književnost z novimi oblikami, postopki in vsebinami.

Proza Svetlane Makarovičeve je doživela svojo estetsko in zgodovinsko verifikacijo. Vse, kar je napisala, ni enako vredno in na enaki ravni, vendar je poglobitno to, da razen v nekaterih zgodbah in zbirkah, ki jih sicer tudi ni

¹ France Forstnerič, *Aktuelnosti iz slovenačke omladinske književnosti*. *Detinjstvo* (1987) št. 1, str. 63.

pisala z literarnimi nameni, s svojim svetom komunicira na estetski ravni. Ne odslikava v celoti človeškega življenja, ne ukvarja se z eksistencialnimi vprašanji, vendar se dotika bistvenih vprašanj sodobne družbe. Zgodba ni ne časovno ne narodnostno locirana in si očitno prizadeva biti univerzalna, govoriti o usodi človeka nasploh. Vendar ni zamudila priložnosti, da ne bi povedala, kako je prostrano in ozko človekovo in otrokovo življenje, življenje kot oder, na katerem vsak vsakega »jé«, in da prikazuje čudne človeške poti, da pa je zmeraj odmaknjena. Svet S. Makarovičeve, spremešan, neorganiziran, popolnoma zunaj logike »odraslih«, živi svoje alogično življenje, življenje iluzije, veruje v spreminjanja, alegorije in hiperbole. Uporabljala je različne oblike pripovedovanja, deskripcijo in meditativno registriranje pojavov, in v svetu odkrivala človekovo sprevrženo, nevarno in izumetničeno podobo. Njen jezik se odlikuje po visoki ravni estetske informacije, s katero iz nestvarnega izvablja svet kot igro skrivnostno lepih podob in svetov. Prepleta pravljico, fantastično zgodbo ali basen. Njena pravljica je optimistična, ne glede na to, koliko grdobij vsebuje, medtem ko ima basen prizvok opomina, poučnosti. Razloček med njeno pravljico in mitom je tudi v tem, da se miti končujejo tragično, medtem ko ima njena pravljica ponavadi srečen konec. Pomen njenih pravljič je različen za vsakega bralca v določenem obdobju njegovega življenja. Narava pravljič ni deklarativno sentimentalna, temveč je usklajena z vsem pesniškim kompleksom. V prozi S. Makarovičeve človek nima osrednje vloge. Prevladujejo takšni pesniški elementi, ki se opirajo na tradicijo. Pisanje je v funkciji humanističnega normativnega pogleda na svet. Namesto mita uveljavlja novo vrednoto — sólo človekovo dejanje.

Svetlana Makarovič ostaja pri tradicionalno-humanističnih vrednotah, ki so temeljna idejna podlaga v njenem razumevanju in doživljanju človeka.

Njene pravljice so si našle pot do bralca. Postala je ena izmed najbolj branih pisateljic in eden izmed najuspešnejših ustvarjalcev sodobne slovenske literature za otroke.

Prevedel Herman Vogel

Zusammenfassung

Die slowenische Dichterin und Schriftstellerin Svetlana Makarovič hat einen besonderen Typ des Tiermärchens und der phantastischen Erzählung geschaffen. Mit dem Märchen drückt sie breitere Lebensräume aus, vereinigt darin das Phantastische des Volkskunstwerks, die Einfachheit, Kernigkeit und Klarheit des klassischen Märchens sowie den Reichtum von Themen und Inhalten aus dem gegenwärtigen Leben. Ihre Gipfelleistung sind die Werke *Kosovirja na letéči žlici* (Zwei Kosoviren auf dem fliegenden Löffel) und *Kam pa kam, kosovirja?* (Kosoviren, wohin denn, wohin?), zwei phantastische Erzählungen, in denen sie zwei, den Tieren ähnliche Wesen erdichtete und sie in einen ungewöhnlich beweglichen Raum setzte. Mit einem originellen literarischen Verfahren erlaubt sie ihrem Leser, sich die Figuren endgültig selber nach der Logik seiner schaffenden Phantasie und Findigkeit zu formen.

Gustav Šilih

PROBLEMATIKA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

Gustav Šilih (1893—1961) je znan kot pisec številnih pedagoških knjig in razprav in tudi kot mladinski pisatelj. Rodil se je v Velenju, učiteljeval v raznih krajih, bil je Maistrov borec za severno mejo, po prvi vojni se je na Dunaju izpopolnjeval pri Charlotti in Karlu Bühler ter v Ženevi. Drugo vojno je preživel v Gradcu, po njej pa je bil nekaj časa ravnatelj mariborskega učiteljskega in urednik pedagoških glasil. Leta 1936 je začel izdajati knjige o učiteljskem izobraževanju, otroški vzgoji v družini in v šoli ter didaktične knjige, v katerih je eklektično, vendar uspešno populariziral tuje pedagoške ideje. Njegovo strokovno delo obsega 60 daljših in okrog 300 krajših razprav in člankov. Med drugim se je ukvarjal tudi z metodiko jezikovnega pouka in z domoznanstvom. Kot literat je še v spominu s povestjo *Nekoč je bilo jezero* (1921), mladinskim romanom *Beli dvor* (1938) in dramo *Kaverna* (1932).

Ponatisnjeni članek je bil objavljen v reviji *Nova obzorja* leta 1959*. Sestavljen je iz treh delov. V prvem definira mladinsko književnost kot posebno zvrst literature, ki služi vzgoji. Estetskost je sicer njen zahtevani element, vendar je poudarek na psihološki ustreznosti (tu prinaša razdelitev literature na pet starostnih kategorij, ki bi jih bilo zanimivo primerjati s Freudovimi razvojnimi fazami) in pedagoškosti. V drugem delu analizira kvalitete dobre mladinske knjige za sprejemnika med 12. in 16. letom. Funkcija literature je za tega bralca kompenzacija, nadomestek za življenje, ki ga še ne more ali ne sme živeti. Tu Šilih vidi nevarnost, da literatura postane plaža. Nevarnosti naj se izogne tako, da upošteva navodila, ki so dejansko navodila socrealizma in se nam danes ne zde več zavezujoča. Nekatera izmed njih (napetost, erotičnost) so vendarle posrečeno izbrana.

* Gl. *Nova obzorja* 12 (1959) št. 5—6 str. 260—66.

V tretjem delu Šilih oporeka lastni tezi o samostojnosti mladinske literature: enači jo z dobro ljudsko knjigo, ki sprva sploh ni bila napisana za mladino. Dobra mladinska knjiga naj bi bila privlačna tudi za odraslega bralca. Iz mladinskega pisanja nadalje izganja »kapitalistične« Indijance, zločince, detektive in podobne eksotične tipe, zavrže tudi strip, napetost in zanimivost pa po vsej sili išče v vsakdanjem življenju in začuda dopušča zgodovinski in znanstvenofantastični roman. Kljub vsemu kaže članek njegovo razgledanost po svetu mladinske literature in jasnost glede njene funkcije.

Miran Hladnik

I.

Mladinska knjiga zmaguje po svetu. Vseposvoda, tudi v najbolj oddaljenih delih zemlje, ji posvečajo veliko pozornost, razne založbe pa naravnost tekmujejo, da bi mlade bralce pritegnile z mikavno vsebino, učinkovito opremo in pestrimi ilustracijami. Od časa do časa pa se kljub temu še vedno razpravlja o dveh vprašanjih: ali je mladinska književnost kot posebna zvrst sploh potrebna in — če na to vprašanje odgovorimo pritrdilno — ali predstavlja literaren ali pedagoški problem?

Od H. Wohlgasta dalje, ko je pred več kot 60 leti objavil glavne kriterije, s katerimi je treba presoјati vrednost mladinske knjige (*Das Elend unserer Jugendliteratur*, 1896), se je uveljavilo načelo, da mora biti berivo za mladino v pesniški obliki umetnina. Ker pa sodijo knjižne umetnine na območje splošne književnosti, bi lahko sklepali, da je mladinska književnost zgolj literaren problem. Pogled v zgodovino nam razodeva, da v bogati grški in rimski literaturi ni posebnih del za mladino ali pa se vsaj niso ohranila. (Zaradi tega tudi besedila v učbenikih za grški in latinski jezik, zajeta iz spisov raznih pisateljev in pesnikov, mlajšim učencem ne ustrezajo niti po vsebini niti po obliki). In še v 18. stoletju, ko so bile knjižne izdaje redke in so pomenile pravcate narodne dogodke, ni mogoče govoriti o neki posebni mladinski književnosti. Otroci izobraženih staršev so brali, kar jim je prišlo pod roke, segali pa so tudi po ljudskih knjigah, ki so jih krošnjari prodajali na semnjih. Pri nas sta bila še v tem stoletju znana izdajatelja tovrstne literature J. Giontini in nekoliko pozneje A. Turk v Ljubljani. V 19. stoletju, ko je knjižna produkcija bolj in bolj rastla, so podjetni ljudje zaslutili možnost velikih dobičkov, in tržišče je čedalje bolj preplavljala plaža. Tedaj so začeli predvsem duhovniki in poklicni vzgojitelji pisati za mladino, seveda v duhu vzgojnih smotrov vladajočega razreda. V zabavni obliki pogovorov in zgodb so z mladinskimi deli poleg raznih vednosti in znanj posredovali moralna pravila, predvsem pa so poskušali oblikovati mlade bralce versko in domoljubno-politično. V svojih začetkih je bila mladinska književnost potemtakem docela tendenčna, poučna in v nepravem pomenu besede »pedagoška«, umetniška cena večine mladinskih del pa je bila majhna ali pa je sploh niso imela. Šele proti koncu prejšnjega stoletja se je pričel odpor proti njej, ali treba je bilo mnogo hudih bojev, preden so napredni duhovi izbojevali zmago. Obveljalo je načelo, da je v berivu za mladino »najboljše

komaj dovolj dobro« in da mora mladinsko knjigo odrasel bralec prebirati z istim ali enakim užitkom kot otrok ali mladostnik.

Mladinske književnosti kot posebne zvrsti slovstva danes nihče več ne zanika, pogosto pa se še izpodbija naziranje, da je tudi pedagoški problem. V svojem bistvu pomeni vzgoja, s katero se ukvarja pedagogika, pomoč pri razvoju mladega človeka. Seveda ne smemo zožiti izraza »pedagoški« na poučevanje in vodenje, marveč ga razumeti zelo široko. In v tem smislu je mladinska književnost nedvomno eno izmed najpomembnejših vzgojnih sredstev, s katerimi poskušamo vplivati na mladega človeka.

V prvem pomenu »pedagoška« je mladinska knjiga, če ustreza trem glavnim kriterijem: literarnemu, ki vелеva, da mora biti vsak mladinski spis, od preproste pesmice do obširne zgodbe v prozi, knjižna umetnina; psihološkemu, ki poudarja, da morajo dela, namenjena mladim bralcem, zadovoljevati posebnosti in potrebe posameznih razvojnih stopenj ter z njimi pogojeno spoznavno, čustveno in voljno zrelost otrok in mladostnikov; *pedagoškemu* (v ožjem smislu), ki naglašja, da mora mladinsko delo pomagati pri oblikovanju razvijajoče se mlade osebnosti v smislu veljavnih splošnih in posebnih vzgojnih smotrov.

Prvi kriterij, o katerem se je tudi pri nas (že pred prvo svetovno vojno in še bolj po njej) sorazmerno mnogo razpravljalo, je splošno priznan. Bolj ali manj ga upoštevajo mladinski pesniki in pisatelji, a tudi založbe, ki izdajo dela za mladino. Nekdanje dobronamerno pisateljstvo brez umetniške ustvarjalne sile se seveda tudi danes še ni povsem preživelo in zato še vedno zasledimo mladinske spise s preočitnimi didaktičnimi primesmi ali pa z nepristno otroškostjo, ki meni, da je z obilno rabo deminutivov ali s sladkanjem obstoječe stvarnosti zadoščeno potrebam mlajših bralcev. Preživelo pa se je naziranje, ki ga je najostreje izrekel Th. Storm, avtor klasične, tudi v slovenščino prevedene mladinske povesti *Pole Popenpäler*: »Wenn du für die Jugend schreiben willst, so darfst du nicht für die Jugend schreiben!« (»Ako hočeš pisati za mladino, ne smeš pisati za mladino«). Pisatelj, ki je poznavalec mlade duševnosti, se namreč s svojo imaginacijo lahko včuti v otroka, v njegov svet, njegova razpoloženja in njegovo mišljavo ter v njegovem jeziku oblikuje umetnino. Tu ne gre za nekako poniževanje k otroku, marveč za sposobnost, da je ponovno otrok, da se čuti kot otrok in da doživlja kot otrok. Pisatelj ali pesnik s takšno sposobnostjo pač lahko povsem namerno ustvarja za mladino, ne da bi mu smeli ali mogli očitati neliterarne namene. Ali niso nekateri naši pesniki, z Otonom Župančičem na čelu, vprav na ta način obogatili našega mladinskega pesništva?

O zahtevah drugega kriterija nas pouči mladinska psihologija, ki je raziskala potrebe mladega človeka na območju branja in ugotovila pet glavnih period: cicibansko, pravljичno, robinzonsko, baladno-dramsko in lirsko-romansko dobo.

1. **Cicibanska doba** (2. do 4. življenjsko leto) bi naj označila razdobje, ki ga nemški psihologi imenujejo »Struwwelpeteralter« (po znani zbirki sicer malo pomembnega pesnika H. Hoffmanna¹). V tej dobi uživajo malčki ob preprostih zgodbicah v vezani ali nevezani besedi, ki jim posredujejo žive primere in protiprimere, kako se morajo in kako se ne smejo obnašati. Njihova po-

¹ H. Hoffmann: *Struwwelpeter*. 1845. (V slovenščino je prevedla Sonja Sever, z naslovom *Zaspanček Razkodranček* je izšlo v Ljubljani 1925.)

- treba in njihov čar je menda v tem, da nudijo malemu Janezku ali mali Mimici tolažilno zavest podobnih usod: tudi drugi Janezki in Mimice se morajo umivati, striči lase, ob času iti v posteljo, ne smejo sesati prstov, uporabljati škarij ipd. Zgodbica jim je toliko bolj všeč, kolikor bolj drastična je in kolikor bolj jo pojasnjujejo risbe.
2. **Pravljlična doba** (4. do 7. življenjsko leto) je v primeri s prejšnjo precej zahtevnejša. Otrok ima že lepo število izkušenj, ali v njih je polno vrzeli, ki jih izpolnjuje z magičnimi vložki. V svoj svet vključuje rastline, živali in ljudi iz območja znane mu ožje domačije, sega pa tudi preko nje. Prirodnih zakonov še ne pozna ter še ne razlikuje med neverjetnim in mogočim. Neživo prirodo oživlja, rastline in živali počlovečuje in pooseblja. Zato verno sprejema čudovite zgodbe o Rdeči kapici, Pepelki, Sneguljčici, Trnuljčici, o velikanih in pritlikavcih. V tem (predšolskem) razdobju je pravljlični svet, ki ga doživlja na svoj način tudi v igri, njegov svet in dobro izbrane pravljice, napisane ali pripovedovane v tonu ljudske pravljice, ustrezajo resnični razvojni potrebi prav tako, kot so nekoč ustrezale potrebam davnih prednikov.
 3. **Robinzonska doba** (7. do 12. življenjsko leto) je pogojena z otrokovim rastočim zanimanjem za stvarnost, v kateri živi in ki ga obdaja. Še vedno rad posluša in zdaj tudi že sam bere pravljice, ali še močneje ga mikajo iznajdbe in odkritja, raziskovanje in premagovanje težav v boju s prirodo in z ljudmi. Njegov oboževalni junak je človek, kot je bil Robinson. In zato ni čudno, da se je zgodba o njem dve sto let po izidu ohranila do danes ter je današnjim mladim bralcem prav tako ljuba, kot je bila nekoč njihovim pradedom. V robinzonskem žanru napisane povesti ga pritegujejo predvsem zaradi tega, ker so zajete iz resničnega življenja, hkrati pa poročajo o nevsakdanjih čudovitih potovanjih, prigodah in uspehih. V tem je njihov čar in njihova oblika, a tudi nevarnost, zakaj od njih umetniškega oblikovanja do plaže je včasih samo korak.
 4. **Baladno-dramska doba** (12. do 15. življenjsko leto) ustreza potrebam predpubertetnikov in deloma pubertetnikov, za katere je značilno, da hočejo biti samostojnejši in se za svojo samostojnost na razne načine tudi bojujejo. Zanimajo jih torej v knjigi zmagujoči in poraženi junaki, ki se upirajo zli usodi in sovražnim jim okoliščinam. Mlademu bralcu v tej dobi je opis nevažen, priteguje pa ga napeto dogajanje, v katerem nastopajoče osebe ljubijo in sovražijo, obožujejo in zaničujejo, toda niti ne razmotrivajo niti ne filozofirajo. Na ta način prikazujeta življenje balada in drama. S tem seveda ni rečeno, da mladi bralec pretežno bere balade in drame, temveč le, da si želi podobnih snovi in njih baladno dramsko obdelavo, praviloma v nevezani besedi.
 5. **Lirsko-romanska doba** (15. do 20. življenjsko leto) je v zvezi z nadaljnjim razvojem mladega človeka, ki v puberteti odkrije svoj »jaz«. Vanj se vglablja in z njim se bliža drugemu bitju, zlasti bitju drugega spola. Prva ljubezenska čustva, stiki z drugimi ljudmi, spori in porazi v danih skupnostih, globlje umevanje prirode — vse to in še marsikaj drugega razvija njegov smisel za notranji človekov svet in vnaša v njegovo duševnost, ki je tako čustveno čezmerno razgibana, značilno lirsko noto. Ne moremo trditi, da so mladostniki (posebno sodobni) zelo dovzetni za lirske pesmi, pač pa, da jih priteguje vse, kar je čustveno poudarjeno (predvsem območje simpatizerskih čustev).

Zaradi tega jim je glavno branje roman, ki jih seznanja z mogočnimi značaji, nagoni in strastmi, pestrimi dogodki in velikimi usodami v okviru celega razdobja, pokrajine, naroda, človeštva.

Naša označitev je seveda samo približna, vendar je na splošno veljavna in priznana. Individualne (prirojene ali pridobljene) posebnosti jo lahko pri posamezniku včasih bistveno spremenijo. Marsikaj je odvisno od njegove izobrazbe, od družine, v kateri se giblje, predvsem pa od načrtne skrbi njegovih vzgojiteljev za njegov pravilni razvoj tudi na območju branja.

Tretji kriterij, o katerem smo že uvodoma dejali, da je še vedno sporen, vnaša v literarno umetnino element, ki ji je v bistvu tuj. Zahteva namreč, da mora mladinsko delo na bralca vplivati v duhu določenih vzgojnih smotrov, ga oblikovati in celo preobraziti. Velike knjižne umetnine imajo v tem pogledu nedvomno posebno moč, ne glede na to, ali so to njihovi avtorji nameravali že v začetku. Marsikateri izmed njih pa je prav gotovo pisal svoja dela z določenim namenom: vplivati na bralce, jih pridobiti za svoje ideje in jih preusmeriti. Vendar pa vrednost njegove storitve ni bila toliko odvisna od njegovega »pedagoškega« namena, kolikor od načina in oblike, kako ga je znal v svoji umetnini prikazati. Izkušnje izpričujejo, da neko knjižno delo brez posebne škode prenese tendenco — če je zares umetnina. Zaradi tega lahko toliko bolj v imenu pedagoškega kriterija zahtevamo tudi od mladinske književnosti, da brez vsiljevanja posreduje mlademu bralcu čimveč vrednot, ki jih naj spoznava, priznava in prevzema ter jih v svojem napredujočem razvoju uporablja kot motive za svoja dejanja in ravnanja. Če je knjiga v dobrem ali slabem mogočen pobudnik odraslemu človeku, koliko močnejši je lahko njen vpliv na mlado bitje, ki ga oblikuje izredna plastičnost in sprejemljivost! Vzgoja ne more in ne sme biti slepa za velikanske vzgojne možnosti, ki jih nudi mladinska književnost, zato mora trdovratno zahtevati, da se poleg literarnega in psihološkega kriterija ne zanemarija pedagoški.

II.

Po osvobojenju smo pri nas z veliko vnemo začeli izdajati kvalitetna mladinska dela. Zdi pa se mi, da smo premalo raziskali vprašanje, katero razdobje v razvoju našega mladega človeka je za njegov odnos do knjige najvažnejše. Mladinska psihologija je pač na splošno ugotovila, da mladina največ bere med 12. in 16. življenjskim letom in da se pri nekaterih izrodi v pravcato bralno strast. Pri nas, žal, še nimamo zanesljivih, znanstveno utrjenih podatkov. Vemo samo, da tudi naša mladina v tem razdobju mnogo bere, vemo pa tudi iz ust staršev in učiteljev, da se del mladih ljudi v navedenih letih branju izmika, morda zaradi enostranskega zanimanja za šport, ples in kino, morda pa zaradi prehitrega zorenja, ki na svojstven način zavira duševni razvoj.

Stopnjevano zanimanje za branje od 12. do 16. ž. l. je psihološko utemeljeno. Mladi človek se v tem razdobju poslavlja od otroštva. Vedno bolj teži za samostojnostjo, se upira avtoritativni vzgoji, ki ga v otroštvu ni posebno prizadela, in se poskuša uveljaviti tudi v svetu odraslih. To se mu pogosto ne posreči in posledica so razni spori, v katerih se proti odraslim bojuje z neenakim orožjem. Stvarnost, v kateri mora živeti, le malo ustreza željam in sanjam, ki se porajajo v njem, in zato mučno doživlja njeno ozkost. Za življenje, ki ga še

ne more ali ne sme živeti, je knjiga dobrodošlo nadomestilo. Z mladostnikovim razpoloženjem se sklada močna napetost v dogajanju, v katerem junak ali junakinja zmagujeta ali častno podlegata. Mladi bralec se z njima med branjem identificira, podoživlja njune boje in spore, težave in ovire, zmage in poraze, vse do srečnega ali nesrečnega konca. In prav zaradi tega, ker je mlademu človeku knjiga nadomestilo za življenje, je pedagoško vprašanje, kaj in kako mu je treba v obliki branja nuditi v estetskem, psihološkem in moralnopolitičnem pogledu. Ako se vzgojitelji ne brigajo za ustrezno berivo, si ga mladi bralec poišče sam. V svoji izbiri pa se kaj hitro ogreje za plažo, ker mu ta postreže z napeto zgodbo, z nevsakdanjimi in nadpovprečnimi osebami, s čudovitimi prigodami, ki pa imajo vendarle še nadih stvarnosti, s primitivnimi in neredko surovimi, toda humoristično zasoljenimi dvogovori, s črnobelim slikanjem značajev in z nagrajevanjem dobrih ter kaznovanjem hudobnih. Za obliko mlademu bralcu še ni dosti mar, še manj pa za razmotrivanje, opise in filozofiranje. Ker je še precej nekritičen, ga ne motijo prizori, v katerih se žali človeško dostojanstvo in se omalovažuje vrednost življenja. Nevarnost ni v tem, da mladi človek sploh bere plažo, marveč v tem, da se ji docela zapiše in polagoma sploh obvisi v njenih mrežah. Pristne umetnine odklanja, ker otopi za sprejemanje in uživanje estetskih vrednot v knjižni obliki.

Podobno kot na drugih območjih je treba mladega človeka tudi na območju branja voditi. Pomembna je že izbira »cicibanskih« zgodbic in pravljic, med katerimi so najboljše tiste, ki se odlikujejo s situacijskim humorjem, preprostim dejanjem, majhnim številom nastopajočih oseb in preprostim otroškim jezikom — brez strahov, grozovitosti in mučenj. Še važnejša je robinzonska doba, kajti zdaj bere otrok že sam zase. Kot izrazitega realista ga seveda predvsem privlačuje snov. Toda snovna mikavnost se naj družijo z literarno. Tu nam je še danes lahko zgled *Robinson*, zakaj v tej klasični mladinski povesti sta oba elementa spojena na idealen način: bralec se kajpak zanima najprej samo za dogajanje, toda občuti tudi doslednost in pretehtanost zgodbe odnosno zgradbe. Če bere otrok počasi in brez hlastanja, prehaja nezavestno od veselja na snovi do veselja na umetniškem prikazu, in to posebno tedaj, če knjigo bere večkrat. Pri prvem branju dojema namreč zgolj surovo snov, lepoto in klenost v izražanju pa opaza šele pri drugem ali tretjem branju. Velike važnosti je torej, da starši v tej dobi otroku knjige kupujejo in ga s tem spodbudijo, da osnuje svojo knjižnico. Samo iz te vzame knjigo večkrat v roke, medtem ko izposojeno vrne in se morda nikoli več ne sreča z njo. Vzgoja k dobri knjigi se potemtakem pričenja z usmerjevanjem, in sicer od prvih začetkov.

To pa še davno ni dovolj! Glavno delo čaka vzgojitelja v dobi »bralne starosti«, med 12. in 16. življenjskim letom. Usodni čar plaže bi nas moral naučiti, da izbijamo klin s klinom, to se pravi, da nudimo mladim bralcem, kar si žele, v literarno neoporečni in moralno nevsiljivi obliki. Izkušnje na zapadu, kjer je postala mladinska knjižna plaža naravnost narodna nevarnost, dokazujejo dovolj jasno, da so prepovedi neuspešne in da obeta izboljšanje edino boj z istim orožjem.

Spomnimo se, da je predpubertetniku in še bolj pubertetniku leposlovna, v bistvu pa tudi poučna knjiga nadomestilo za vse, česar nima in kar si želi. Z branjem bi se rad odmaknil od puščobne mu vsakdanjosti, vendar se dogajanje ne sme toliko razlikovati od resničnosti, da bi bilo povsem neverjetno in nemogoče. Z drugimi besedami: vsebinsko mora biti mladinska knjiga realistična. Ta zahteva velja v nekem pogledu celo za fantastične zgodbe, ki

danes v dobi tehnizacije, avtomatizacije in osvajanja vsemirja mladega človeka še prav posebno mikajo. Dogajanje pa mora biti pestro ter je časovno lahko zajeto iz sedanjosti, preteklosti ali prihodnosti, pri tem dovolj motivirano in organsko povezano. Ob vsej realistični usmerjenosti mora biti mladinska knjiga n a p e t a , vsebinsko in oblikovno pa tako zgrajena, da mladega bralca nenehno veže ter jo s stopnjujočim se zanimanjem bere do konca. Mladostnikova duševnost je v razdobju pubertete zelo labilna in čustveno čezmerno razgibana. Včasih je pretirano razigran, včasih pretirano žalosten in pobit. V osnovi pa je vendarle rajši nasmejan in dostikrat z žalostjo bolj koketira, kot se ji predaja. Iz tega sledi, da bodi mladinska knjiga tudi v e d r a , na dostojen način zabavna. Z vedrostjo resnost in žalost nista v nepomirljivem nasprotju, toda iz dogajanja naj vendar zveni veselje, podobno kot se pri mladih ljudeh skozi solze iskri smeh. Zdrav humor je učinkovit učitelj in z njim je mogoče mlademu bralcu posredovati resne probleme, od katerih sicer beži. Z vedrostjo je v tesni zvezi zahteva, da bodi mladinska knjiga o p t i m i s t i č n a . V njej vsebovani optimizem mora biti seveda utemeljen in izhajati iz neumnega in poslednega prizadevanja junaka ali junakinje, da se uveljavita kljub vsem zaprekam in težavam, nadlogam in porazom ter neugodne okoliščine spreminjata v ugodne tja do »srečnega konca«. Ali naj to željo mladostniku zamerimo, ko vendar večina odraslih bralcev teži za njim? Ali nima mladost največ razlogov, da gleda bodro v svet, razvija svojo samozavest in iz knjižnih zgledov krepi tudi svoj pogum? Utemeljen optimizem pa črpa človek, a tudi mladostnik iz že doseženih uspehov, ki jih je mogoče ugotoviti in meriti, zato bodi mladinska knjiga k o n s t r u k t i v n a . Potreba po konstruktivnem se izraža že proti koncu predšolske dobe v konstrukcijski igri, v kateri se otrok ne zadovoljuje s tem, da se pač z nečim igra in morda nehoti posnema razne dejavnosti odraslih v svojem okolju, marveč hoče nekaj »narediti« in pri tem uspeti. Še krepkeje se izraža ta potreba med 7. in 12. življenjskim letom (v dobi naivnega in kritičnega realizma) v tako imenovani »robinzonski dobi« branja in otroku so všeč povesti, ki mu pripovedujejo, kako človek s svojo domiselnostjo, svojim razumom in svojim opazovanjem prirode, njenih predmetov in pojavov premaguje težave, izboljšuje svoj položaj in ob svojih uspehih raste. V predpuberteti in puberteti potreba po konstruktivni dejavnosti ne usahne, toda s pospešenim umskim razvojem v tej dobi se ji pridruži potreba po raznovrstnih vednostih (na primer z zemljepisnega, zgodovinskega, prirodopisnega, prirodoslovnega, tehničnega, ekonomskega, političnega, zdravstvenega območja itd.). Zaradi tega mora biti mladinska knjiga tudi i n f o r m a t i v n a . Kot taka širi — tako rekoč organsko in zlasti brez očitnih didaktičnih namenov — duševno obzorje mladega bralca in njegovo razgledanost. Čeprav je mladoletnik v tej dobi dokajšen individualist ter mu je njegov lastni jaz najvažnejši, se čedalje bolj zanima tudi za odnose med ljudmi, za življenje v izvendružinski skupnosti in za norme, ki to življenje urejajo. Mladinska knjiga bodi torej i d e j n a v smislu zahtev socialistične morale, ki ohranja najvišje ideale človeštva ter jih poskuša uresničevati na višji ravni. Spomniti pa se moramo, da tudi tukaj preočitno usmerjevanje bolj škoduje kot koristi. Med 12. in 16. življenjskim letom čustveno življenje v mladostniku prevladuje, a se tudi pofinja, diferencira in pogloblja. V prijateljstvu in prvi ljubezni išče mladi človek stikov z drugimi, okoli 14. življenjskega leta pa se pogosto pričenjajo v njem tudi že prvi spopadi med spolnostjo (seksusom) in ljubeznijo (erosom) kot nje plemeniteno in družbeno zaželeno obliko. Rahlo e r o t i č n a mladinska knjiga naj bi mu

nakazovala pot k zdravemu pojmovanju odnosov med spoloma, ga vnela za prvo ljubezen, ki se zna žrtvovati in zre v sreči ljubljenega človeka tudi svojo srečo, ter tako preprečevala zlasti prezgodnje spolne stike. Naposled bi bilo treba omeniti, da mladostnika v tej dobi ne zadovoljujejo kratke povesti, marveč mu je vseč *z a j e t n a* knjiga, ki mu zagotavlja s svojim obsegom »epsko širino«, a tudi dalje časa trajajoči užitek. Desetletnik še odklanja »predebele« knjige, ker mu odvzemajo čas za igro in za samostojno raziskovanje obdajajoče ga stvarnosti, mladostnik pa se naslaja ob prigodah in usodah svojih junakov, ki jih želi spoznati v vseh podrobnostih. In ker že govorimo o zunanjih značilnostih mladinske knjige, bi ob koncu še dodali, da tudi mladostnik rajši seže po njej, če je bogato in mikavno *i l u s t r i r a n a*. Še do nedavnega je bilo s podobami opremljeno branje posebna pravica otroka, danes pa pripada v svoji novi obliki prav tako mladostniku.

Sklepno lahko povzamemo, da mladinska knjiga ustreza razdobju med 12. in 16. življenjskim letom, ki je po mnogih psiholoških raziskovanjih za mladostnikove nadaljnje odnose do književnosti najvažnejše, če je realistična, napeta, vedra, optimistična, konstruktivna, informativna, idejna, rahlo erotična, po obsegu zajetna ter bogato in mikavno ilustrirana. Naloga naših mladinskih založb je, da svoja izdanja za navedeno razdobje tem zahtevam kolikor mogoče približujejo.

III.

Na razpolago sta jim dve možnosti. Prva in najvažnejša so ustrezna izvirna dela, ki bi jih naj napisali naši najboljši pisatelji. Druga možnost so prevodi izbranih del iz svetovne mladinske književnosti. Analiza prve in druge bi bila zanimiva in tudi potrebna, toda v pričujočem članku, katerega namen je predvsem, da izzove plodno diskusijo, se je lahko samo bežno dotaknemo.

V slovenskem slovstvu ustreza našim zahtevam najbolj, skoro stoprocentno, knjiga, ki prvotno sploh ni bila napisana za mladino, namreč roman Fr. S. Finžgarja *Pod svobodnim soncem*. Kakor je navdušil mladino ob svojem izidu, tako še po skoro 50 letih ni izgubil svojega čara, in zato ni čudno, da smo ga nedavno dobili kot mladinsko izdajo. Med starejšimi pisatelji ima mnogo podobnih odlik Ivana Tavčarja *Visoška kronika*, vendar morda zaradi svojstvenega arhaičnega sloga mladim bralcem ni tako mikavna. Med obema vojnama je kazalo, da se bo mladinski književnosti posvetil Vladimir Levstik, žal pa je po nekaterih posrečenih poskusih s svojim delom prenehal. Med mlajšimi pisatelji se je idealu dobre mladinske knjige nedvomno najbolj približal Tone Seliškar (na primer s svojo povestjo *Bratovščina Sinjega galeba*), medtem ko o drugih tega v vsem obsegu ne moremo trditi. Na splošno pa lahko ugotovimo isto, kot je bilo ugotovljeno v mednarodnem merilu,² da namreč zasledimo na knjižnih seznamih vse premalo imen sodobnih pisateljev, pesnikov in ilustratorjev, dasi bi na tem območju našli svojo najhvaležnejšo nalogo. Podoba je, da se zdi nekaterim književnikom pisanje za mladino delo druge vrste ali vsaj ne toliko pomembno, da bi se ga lotili z vso vnemo. Ugotovimo lahko tudi, da je za branje otrok sorazmerno bolj preskrbljeno kot za doraščajočo mladino. Stanje se sicer polagoma izboljšuje, ali vse je še bolj ali manj na stopnji

² *Littérature enfantine et collaboration internationale*. Genève 1929. — *Jugendbuch in aller Welt*. München 1956.

poskušanja, iskanja snovi in oblikovalnih načinov. Mnogi pisci imajo obilo dobre volje, toda premalo ustvarjalnosti, še vedno preveč pišejo »za mladino« ali pa pretiravajo po zgledih zapadnjakov. Da naš pisatelj doseže napetost, niso potrebni Indijanci, zločinci, detektivi in eksotični tipi v eksotičnih pokrajinah niti skriti zakladi ali razburljive ugrabitve. Vsakdanje življenje nudi dovolj mikavnih tem in celo romantike, ki ne domuje samo na tihomorskih otokih, prerijah in savanah, marveč jo zasledimo tudi v domačijah naših otrok, v naši ožji ali pa širši domovini. Pisatelj lahko črpa iz naše dinamično razgibane sedanosti, seže v preteklost ali pa — če je oborožen s tehničnim znanjem in znanstveno domišljijo — naslika podobe iz prihodnosti. Res pa je, da se mora znati vživeti v mlado duševnost, v njene potrebe in njene interese in se tako rekoč učiti pisati zanj. Za svoj trud pa bo bogato poplačan, zakaj mladinska knjiga za razdobje med 12. in 16. življenjskim letom ne bo ostala samo med mladino, dasi je njej prvenstveno namenjena, marveč bo prodrla med široke množice odraslih bralcev. Vse značilnosti namreč, s katerimi se odlikuje, so tudi značilnosti dobre ljudske knjige.

Med deli, ki imajo svoje častno mesto v svetovni mladinski književnosti in ki najbolj ustrezajo zahtevam dobre mladinske knjige za doraščajočo mladino, nedvomno prednjačijo Selme Lagerlöf *Nils Holgersons underbara resa genom Sverige* (*Cudovito potovanje Nilsa Holgersona po Švedski*), Henryka Sienkiewicza *W pustyni i w puszczy* (*V puščavi in puščavi*) in Rudyarda Kiplinga *The Jungle Book* (*Knjiga o džungli*). Vse tri imamo tudi v slovenskem prevodu. Sploh moramo ugotoviti, da so naše založbe deloma že pred osvobojenjem, še mnogo bolj pa po njem izdale večino mladinskih del, ki jih skrbno sestavljeni sezname označujejo kot klasična v mednarodnem merilu. Zastopani so domala vsi kulturni narodi: od Homerjeve *Odiseje* do L. Frank Baumovega *Carovnika iz Oza* in od Italijana Edmunda De Amicisa (*Srce*) do Islandca Jona Svenssona (*Nonni*). To dejstvo je za maloštevilni slovenski narod častno in razveselljivo, vendar opazamo — podobno kot pri izvirnih slovenskih mladinskih delih — da je za doraščajočo mladino med 12. in 16. življenjskim letom sorazmerno slabo poskrbljeno. V prihodnje bo treba tej panogi mladinskega slovstva tudi pri prevodih posvetiti večjo pozornost, izbirati iz svetovne mladinske književnosti najboljše še neprevedena oziroma neizdana dela, poleg klasičnih misliti zlasti na novejša sodobna in za daljšo dobo izdelati načrt. Pri izbiri in načrtovanju bi morali sodelovati naši najspodobnejši ljudje, prevajati pa — načelno iz jezika, v katerem je napisan izvirnik — naši najboljši besedni umetniki. Razumljivo je, da pri izbiri ne bodo upoštevali samo literarnega, psihološkega in pedagoškega kriterija in značilnosti dobre mladinske knjige, namenjene doraščajoči mladini, temveč tudi ideale in ideje jugoslovanske socialistične demokracije, s katerimi se morajo prevedena dela skladati ali jim vsaj ne nasprotovati. Preudariti bo torej treba, od kod bi največ jemali. V starejši mladinski književnosti je z malo izjemami glavni ustvarjalec Evropa, v novejši pa jo že močno nadkriljuje Novi svet (zlasti ZDA, kjer vsako leto izide okoli 1200 mladinskih del). Dejstvo je, da je v mladinski knjigi ustvaril svoj lastni slog in uporablja svoje lastne tehnike. Kaj takega seveda zavaja k posnemanju, vendar je treba pomisliti, da so ZDA tudi eldorado komičnih stripov (*Comic-Strips*), ki z ostalo plažo v raznih oblikah prodirajo tudi k nam. Mnogo smo si obetali od sovjetske mladinske književnosti, vendar nas je nekoliko razočarala. Ubrala namreč ni novih poti in tudi ni ustvarila kaj pomembnejšega z izjemo poučne mladinske knjige, v kateri je dosegla svoj-

stveno mojstrovino (na primer v delih Segala-Iljina). Od ostalih narodov je vsak prispeval nekaj uspešnih mladinskih del, ki bi jih morda kazalo prevesti. V naslednjem navajamo nekatera, ki bi deloma ustrezala našim zahtevam. Mladinska dela iz slovenskih mladinskih književnosti manjkajo, ker niso navedena v razpoložljivih mednarodnih seznamih.

R. L. Stevenson, *The prisoner of Edinburgh* — J. M. Barrie, *Peter Pan and Wendy* — R. M. Ballantyne, *The Coral Island* — J. Bennet, *Barnaby Lee* — H. Jackson, *Ramona* — R. Caudill, *The House of the Fifers* — O. E. Coolidge, *Egyptian Adventures* — A. Demaison, *La colere des buffles* — P. Devaux, *Les aventures de la science* — J. Legray, *Alerte en Afrique* — E. Kästner, *Emil und die drei Zwillinge* — *Das doppelte Lottchen* — F. Dolezal, *RS 11 schweigt* — Fr. Kuhn, *Die Räuber vom Lian Schan Moor* — H. Tichy, *Flucht durch Hindostan* — B. Ring, *Peik* — Nils Bjorgas, *Siste sommaren* (Zadnje poletje).

Med naštetimi deli so navedena tudi nekatera starejša, ki jih še nimamo, od sodobnih pa je seveda marsikatero izpuščeno, ker jih je težko dobiti in ker je njih obilje le nekoliko preveliko. Za izbiro je torej pametna delitev dela nujnost, ki nam jo narekuje situacija na knjižnem trgu.

V pričujočem članku smo se omejili na zahteve leposlovne mladinske knjige, zavedati pa se moramo, da zavzema v mladinski književnosti, posebno za razdobje med 12. in 16. življenjskim letom, čedalje važnejše mesto »poučna« mladinska knjiga. V svetovnem in tudi že v domačem merilu se razločno izraža težnja, da bi bila kolikor mogoče mikavna ter ob vsej stvarnosti in znanstveni zanesljivosti tudi napeta, z načinom obdelave pa bi naj zadovoljevala tudi literarni kriterij — bila bi naj na svoj način umetnina. Zaradi važnosti poučne mladinske knjige, ki jo povsod priznavajo, bo treba o njej o priložnosti razpravljati podrobneje in temeljiteje.

Zusammenfassung

Gustav Šilih, Abfasser vieler pädagogischen Bücher und Abhandlungen sowie Jugendschriftsteller, hat im Jahre 1959 einen übersichtlichen Artikel über die Problematik der Jugendliteratur geschrieben, die seinen Überblick über die Weltjugendliteratur zur Schau bringt. Im ersten Teil seines Artikels definiert er die Jugendliteratur als eine besondere Literaturgattung, die dreien Kriterien entsprechen muss: dem literarischen, dem psychologischen und dem pädagogischen. Im zweiten Teil analysiert er die Qualitäten des guten Jugendbuches für die Empfänger zwischen dem 12. und dem 16. Jahralter, in der Fortsetzung aber stellt er die für sie entsprechenden originellen Literaturwerke der slowenischen Schriftsteller und die Übersetzungen aus der Weltjugendliteratur vor. Das Jugendbuch gleicht er mit dem guten Volksbuch, das ursprünglich nicht für die Jugend geschrieben wurde. Ein gutes Volksbuch sollte auch für den erwachsenen Leser anziehend sein. Der Autor stellt sich für die Gestaltung des alltäglichen Lebens in den Jugendwerken ein.

150-LETNICA ROJSTVA JOVANA JOVANOVIČA ZMAJA

Vladimir Milarić

Novi Sad

ZAPISEK O ZMAJU, 1983

O Jovanu Jovanoviču Zmaju in njegovi otroški poeziji lahko tudi ob konvencionalnih priložnostih (stopenjdesetletnica rojstva) pišemo brez jubilejne patetike, brez slavljenjskih atributizacij, ki vselej zvenijo narejeno in učinkujejo nadzemeljsko, ne da bi bili veličina in pesniška slava kaj prizadeti. Zmaja poznajo vsi ljudje, ki govorijo ta jezik in ki so imeli srečo, da so se zblížali s knjigo, pa čeprav v prvem razredu osnovne šole, in poznajo ga povsem konkretno:

Ala je lep
Ovaj svet —
Onde potok,
Onde cvet!
Tamo njiva,
Ovde sad;
Eno sunca,
Evo hlad;
Tamo Dunav
Zlata pun,
Onde trava
Ovde žbun.
Slavuj peva,
Ne znam gdi —
Ovde srce.
Ovde ti!

Poznajo ime: Zmaj, znajo tudi kakšen verz, ki se je prebil skozi meglo pozabe in ki še zmerom, zlasti, kadar ga izgovorimo, prenaša v sedanost blesk prve govorice. Nihče ni toliko časa in tako kljuboval času kakor Zmaj: skorajda telesno je živel v vsakem pismenem človeku in v mnogih nepismenih, katerih otroci so obiskovali šolo, z njo pa so, vsaj skrivaj, vsaj od kraja tudi sami, prav potihlo izgovarjali prve verze, ki so se jih učili njihovi otroci. Zmaj je bil v minulih sto letih pesnik, ki je slehernemu človeku, kateri je imel otroštvo (vsi ga niso imeli, nekateri zaradi nesreče, drugi zaradi mentalitete okolja), pomenil srečanje s poezijo, njeno prvo znamenje. V globini naše zavesti je beseda **pesem** zvezana z besedo **Zmaj**. Pri nas ni tako velike matrice, kakor je splošna branla zavest in poetski spomin, v katerem ne bi bila ne-

izbrisno vtisnjena Zmajeva beseda. S svojimi otroškimi pesmimi je Zmaj postal del tega jezika. Vanj je stopil, z njim se je zlil takrat, ko je vsak izmed nas v otroštvu zaslutil, morda pa tudi zvedel, da na svetu poleg drugih stvari obstaja tudi — jezik. Tako so Zmajevi verzi, potem ko so v najsvetlejšem trenutku naše skupne naivne in verujoče otroške bralske zavesti prišli k nam, postali in ostali neminljivo znamenje čudeža poezije. Nikjer ni tako širokega demokratskega avditorija, kakor je krog bralcev Zmajeve otroške poezije. Zgledi Zmajeve otroške pesmi so poetsko prebudili ves narod. Večina tega naroda je pozabila na poezijo, se od nje oddaljila, jo odrinila. Večina uspešnežev je v življenju dosegla uspeh z delom, ne meneč se za pesem, za katero jim je bilo prav malo mar. Vendar obstaja točka na pragu zavesti (kakor lesk na hišnem pragu), v kateri prebiva, zakrit s patino let, skrit in uspavan, vsaj **en verz**. Prepričan sem, da je to pri mnogih Zmajev verz. Ta verz bodo usta v pomembnih trenutkih življenja še kdaj pa kdaj glasno izgovorila.

Zmaj nas je naučil, da se **veselimo svojega jezika**, je ugotovil Dušan Radović, pesnik, ki se mu tako lepo poda vzdevek »Zmaj naših dni«. Prebiranje Zmajeve otroške poezije v duhu tega spoznanja nas bo privedlo k dejstvu, da imamo otroško poezijo šele začeniši z Zmajem. To je velik zgodovinski trenutek pri narodu, ki naposled doseže raven, da se razodene zavest o otroštvu ne samo kot pesniškem dejstvu. Kakor pravi Paul Hazard, se duša naroda razodeva tudi v svojem odnosu do otroštva. Ne glede na to, koga štejejo za prvega pesnika, ki je pesnil za otroke, je Zmaj vsekakor ostal prvi pesnik v splošni zgodovini tega naroda. Zmaj je prvi avtentično pesniško spregovoril iz otroštva in vzpostavil otroštvo kot del narodnega življenja. Velik in pomembnejši trenutek, kot bi ga bila voljna priznati pragmatična zavest našega časa. Narediti prostor za otroštvo v zavesti nekega naroda in v duhu nekega pesništva je neskončno velika poteza v našem večno resnem in zaskrbljenem slovstvu, v naši večni vdanosti boju in duhu, v majhnem svobodnem prostoru našega venomer ogroženega bivanja, v teh prostorih se na lepem pojavi kot čudežen preblisk naivna vera otroške pesmi, ki vsekakor izvira iz osvobojenega bitja in se prepušča objemu osvobojene klime duha okolja, ki se zave svojega otroštva.

V Zmajevem kraljestvu laždipaždi se je z Gašo in Maksimom, z malim konjenikom, s ciganom, ki hvali svojega konja, v znanem prostoru, ki ga omejujejo potok in cvet, njive in nasad, pesniška govorica odpirala naivnemu bitju, začela se je veseliti. Mračna in resna se je nenadoma odpravila lepim otročarijam naproti. Velika in nesporna Zmajeva zasluga je, da je ustvaril zavest o možnosti obstajanja otroškega v svetu poezije. Z Zmajem se začenja majhno osvobodilno gibanje za govorico otroškega bitja, ki traja do dandanes in bo pri nas bržkone še dolgo trajalo. Pregovoriti neki jezik k smehljaju, milini in šali, k nežnosti ni niti preprosto niti kratkotrajno opravilo.

V Zmajevi otroški pesmi se lahko seznanimo tudi z usodo otroške pesmi pri nas. Zmaj ni bil radikalen pesnik neke estetske šole, prav tako tudi ne predhodnik in utemeljitelj norega programa otroške pesmi. Zmaj je pesnil tako za vsakdanje potrebe kakor za potrebe meščanske pedagogike. Stregel je svojemu času: pri pesnjenju je hitel in si izposojal, povrhu je bil risar in dežurni urednik *Nevena*. V takšnih okoliščinah se ni mogel izogniti rutinskemu pesnjenju otroških pesmi, ki s pridom rabijo šoli in njenim venomer nujnim potrebam.

Vendar se je v velikih in zajetnih Zmajevih stvaritvah nakopičilo dovolj zlata za celo stoletje in čezenj.

Dobrih sto let živi Zmajeva otroška pesem ne samo kot nedosegljiv vzor, ampak tudi kot široka panorama poetike, v kateri so lahko vsi našli tisto, kar so hoteli: tako praktični kakor pragmatični učitelji, verujoči moralisti in romantično razpoloženi vzgojitelji. Od Zmajevih verzov so izhajali tudi pesniki različnih smeri: zemljani in sanjači, nadaljevalci in raziskovalci. Neskončna vrsta posnemovalcev se je v širokem časovnem prostoru skrivala za veliko grmado Zmajevega imena. Nihče ni imel toliko spremljevalcev kakor Zmaj. Drži, da ga sicer niso mogli oropati smisla, vendar so vplivali na to, da se podoba Zmajevega otroškega pesništva še do danes ni razbistrila.

Tako je Zmaj v naših prostorih postal sinonim otroškega pesništva. V krogu asociacij, ki se porajajo ob omembi Zmajevega imena kot pesnika, ki je pisal za otroke, je ne samo njegova utemeljiteljska vloga, njegovo sijajno slutenje in razumevanje otroštva, njegov široki opus in neštete antologijske pesmi, temveč je z njegovim imenom povezana tudi dvojnost te pesniške zvrsti, ki se v široki amplitudi razpenja med najbolj bleščečo ustvarjalnostjo in trivialnim poučevanjem z vezano besedo. Omenjena dvojnost, ki se je začela pri Zmaju, živi še danes kot domala generična posebnost zvrsti in je videti kakor njena večno negotova usoda. Zdi se, da je ni mogoče premagati.

Domnevamo lahko, da je Zmaj genialno zaslutil ta imperativ otroškega pesništva, ki mu ni usojeno, da bi postalo estetska kategorija, temveč da ga nuja sili k drugim, preprostejšim opravilom, in je to v svoji pesniški praksi tudi počel.

Jutrišnji Zmaj pa bo, kakor se nam zdi danes, tisti, ki je na sledi *Djuličev (Vrtnic)* ustvarjal naivno pesništvo s čisto dušo, v lepih trenutkih, ko se je osvobodil pragme in utilitarnosti in je z vsem svojim bitjem prisluhnil sanjam o večnem otroštvu.

(Prevedel F. Vogelnik)

Zusammenfassung

Über Jovan Jovanović Zmaj (1833—1904), den serbischen Dichter, braucht man auch anlässlich seines Jubiläums (150-jähriges Geburtsgedächtnis) nicht mit Pathos zu schreiben, denn es handelt sich um einen Autor, den auf seinem Sprachgebiet alle Leute kennen. Mit seinen Kindergedichten ist er ein Teil der serbischen Sprache geworden. Volle hundert Jahre lebt sein Kindergedicht nicht nur als unerreichbares Vorbild, sondern auch als breites Panorama der Poetik, in dem jedermann das fand, was er wünschte: von blinder Schaffenslust bis zur trivialen Belehrung in gebundener Rede. Zmaj ist in unserem Gebiet ein Synonym der Kinderdichtung geworden, gleichzeitig aber auch seiner zweifachen Natur, die eine fast generische Besonderheit dieser Schriftgattung vorstellt.

Matej Rode

Celje

JOVAN JOVANOVIČ ZMAJ PRI SLOVENCIH

Poti, kako lahko neki narod spozna besednega umetnika drugega naroda, je več. Navadno najprej o njem pišejo. Poročajo o njegovih delih in informirajo o njegovem življenju. Potem začnejo prevajati njegova dela. In končno se lotijo obširnejših analiz njegovih del ter obširnejšega pisanja o njegovem življenju in delu. In končno objavijo večji ali manjši izbor njegovih del v prevodu. Zgodi pa se, da delo umetnika, ki ni pisal v naši materinščini, spoznamo tudi iz izvirnikov. Skoraj po vseh naštetih poteh so si tudi Slovenci oblikovali svojo podobo o enem največjih srbskih pesnikov in očetu mladinske književnosti pri Srbih, o Jovanu Jovanoviću Zmaju.

Z imenom Jovana Jovanovića smo se Slovenci spoznali slučajno. Prvič je bil v našem tisku omenjen kot urednik in izdajatelj *Žiže*, enega od številnih časopisov, ki jih je Zmaj izdajal skozi vse svoje življenje. Mariborska *Zora*¹ je, kot je to bilo tedaj v navadi, napovedala izhajanje tega časopisa in navedla ime urednika in založnika. Bilo je to leta 1872. Šele pet let kasneje, 1877, zasledimo Zmajevo ime zopet v našem tisku. Stritar je v dunajskem *Zvonu* na podoben način napovedal izhajanje drugega Zmajevnega časopisa — *Ilustrovana ratna kronika*. Vendar je urednika in založnika predstavil že kot »pervi serbski pesnik«.² Kaže, da se je Stritar resneje zanimal za Zmaja. Že v naslednjem letniku je poročal o pravkar objavljenem prevodu epa *Otma Muranj grada* madžarskega pesnika Jánosa Aranya, ki ga je »izverstvo prestavil v serbski jezik znani pesnik Zmaj Jovan Jovanović«.³ Poročilo je zaključil z obljubo: »O Jovanovičevih izvirnih delih bomo govorili obširno o priložnosti.«

Obljubo je vsaj v glavnem izpolnil s poročilom o Zmajevi zbirki *Pevanija*.⁴

Naslednji sestavek, ki je posvečen Zmaju, zasledimo nato šele 1884. Izšel je kot uvodnik k 15. številki *Slovana*⁵ in to s podobo. Bil je to namreč eden od člankov, ki jih je časopis posvečal najuglednejšim osebnostim vsega slovanskega sveta tistega časa. Gradivo zanj je uredništvo našlo v številnih proslavah, ki so jih malo pred tem pripravili ob pesnikovi petdesetletnici rojstva po vsem slovanskem svetu. Sploh je za večino različnih sestavkov, ki pri Slovencih govorijo o Zmaju, značilno, da so tako ali drugače v zvezi z njegovimi obletnicami.

¹ *Zora*. I/1872, št. 1, str. 16.

² *Zvon*. III/1877, št. 15, str. 240.

³ *Zvon*. IV/1878, št. 1, str. 16.

⁴ *Zvon*. IV/1878, št. 21, str. 336; št. 22, str. 352.

⁵ *Slovan*. I/1884, št. 15, str. 115—116; št. 16, str. 123—124.

Tako je ob petdesetletnici pesnikovega umetniškega delovanja pisalo celo dnevno časopisje. Veliko pozornosti so tej obletnici posvetila tudi naša literarna glasila (*Ljubljanski zvon*,⁶ *Slovanski svet*,⁷ *Slovenka*⁸). Podobno je bilo tudi ob drugih jubilejih. Ob sedemdesetletnici rojstva zasledimo članek v *Slovenskem narodu*.⁹ Ob stoti obletnici pesnikovega rojstva so pisali *Jutro*,¹⁰ *Val*,¹¹ *Razori*.¹² Ob Zmajevi smrti pa je Anton Aškerc napisal v *Ljubljanskem zvonu*¹³ prirčen nekrolog. Ob isti priložnosti je *Dom in svet* objavil »književno črtico«¹⁴ posvečeno Zmaju. Povod za pisanje o Zmaju smo Slovenci našli tudi ob nekaterih drugih obletnicah. Tako se je *Jutro* spomnilo leta 1929 petindvajsete obletnice pesnikove smrti.¹⁵ Tudi najobširnejši sestavek, ki je bil pri nas posvečen Zmaju in ga je napisal Bratko Kreft, je prav za prav avtorjevo premišljevanje ob petdesetletnici pesnikove smrti. Izšel je v knjigi *Portreti* 1956.¹⁶ Da bi bila podoba kar se da popolna, je treba omeniti še esej Jovana Skerlića *Zmaj Jovan Jovanović*, ki je izšel v slovenskem prevodu v njegovi knjigi *Izbrani eseji* 1959.¹⁷ To je več ali manj vse, kar smo Slovenci napisali ali kar lahko preberemo o Zmaju. Temu je seveda treba prišteti še različne učbenike in priročnike, ki se ukvarjajo s srbohrvaško književnostjo. Kajti ni je knjige, ki se ukvarja s srbohrvaško književnostjo, da bi ne govorila tudi o Zmaju Jovanu Jovanoviću.

Pri spoznavanju življenja in dela Zmaja Jovana Jovanovića je pri Slovencih posebno vlogo odigrala šola. V vseh šolskih programih je na ta ali oni način zastopan tudi Zmaj, pač stopnji in starosti primerno. Prav posebej so se k Zmaju zatekali pri pouku srbohrvaščine. S svojo pristnostjo in melodioznostjo so bile Zmajeve pesmi kot nalašč za to, da so se jih otroci učili na pamet in si tako razvijali občutek za izgovorjavo, ritem in melodijo srbohrvaščine. Zato ni čudno, da prav v vseh učbenikih za srbohrvaščino pri Slovencih zasledimo tudi Zmajeva besedila. Podrobnejše razmišljanje, katere pesmi so to in kako so jih vključili v posamezne knjige, presega okvir tega pisanja. Omenimo le, da so avtorji teh učbenikov kar tekmovali, kako bi kar najbolj na široko predstavili Zmajevo poezijo za otroke. V številnih učbenikih za osnovne šole, ki so izšli med dvema vojnama, je kar štirideset različnih Zmajevih pesmi v izvirniku. Velika večina je zastopana le po enkrat. Iste pesmi srečamo le izjemoma. Tako je le *Cvorak* uporabljena širikrat, *Ded i unuk* in *Ciganin hvali svoga konja* po trikrat ter *Svet* in *Zima* po dvakrat. Če tem štiridesetim pesmim prištejemo še tiste, ki so bile objavljene v srednješolskih učbenikih in čitankah ter tu in

⁶ *Ljubljanski zvon*. XIX/1899, št. 6, str. 388; št. 7, str. 455.

⁷ *Slovanski svet*. XII/1899, št. 12, str. 187—188.

⁸ *Slovenka*. III/1899, zv. 14, str. 336—337.

⁹ *Slovenski narod*. XXXI/1903, št. 202.

¹⁰ *Jutro*. XIV/1933, št. 20 (24. I.), str. 3—4.

¹¹ *Val*. I/1932—33, št. 7—8, str. 145—146.

¹² *Razori*. II/1933—34, str. 89.

¹³ *Ljubljanski zvon*. XXIV/1904, št. 7, str. 447—448.

¹⁴ *Dom in svet*. XVII/1904, št. 9, str. 526—533.

¹⁵ *Jutro*. X/1929, št. 138 (15. VI.), str. 6.

¹⁶ Bratko Kreft: *Zapiski o Zmaju Jovanu Jovanoviću*. V knjigi *Portreti*, Ljubljana, Cankarjeva založba 1956, str. 87—117.

¹⁷ Jovan Skerlić: *Zmaj Jovan Jovanović*. V knjigi: *Izbrani eseji*. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1959, str. 128—141.

tam kot ilustrativno gradivo v nekaterih drugih člankih o Zmaju,¹⁸ lahko dobimo varljiv občutek, da Slovenci kar dobro poznamo Zmajevno poezijo.

Vendar menim, da je za resnično poznavanje in pristno sprejemanje kate-rekoli besedne umetnine potrebno poznavanje jezika, v katerem je delo napi-sano. Naj si to še tako težko priznamo, vendar poznavanje srbohrvaščine pri Slovencih kljub vsemu ni na tej stopnji, da bi poprečen Slovenec lahko užival ob Zmajevih pesmih v izvirniku. Za to so nujno potrebni prevodi. In kaj smo do sedaj prevedli?

Zmaja pri nas dolgo sploh nismo prevajali. Dva osnovna razloga sta za to. Prvi je prepričanje, da Slovenci lahko prebiramo srbohrvaško poezijo tudi v izvirniku. Drugi pa je rezultat napačne predstave, da Zmaja in njegovo delo že zadosti poznamo. V šoli smo o njem toliko slišali, razen tega smo se nekaj njegovih pesmi v osnovni šoli celo naučili na pamet. Zato je čisto odveč prevajati dela tako znanega in priljubljenega pesnika. Še posebej, ko je še toliko drugih pesnikov in pisateljev, ki jih ni mogoče uživati drugače kot v prevodu. Prvi, ki je skušal premagati te zmote v zvezi z Zmajem, je bil Alojz Gradnik. Kot pesnik in poznavalec jezikov je dobro vedel, da je treba umetniško besedo nuditi bralcu predvsem v njegovem jeziku. In kar velja za bralca sploh, velja za otroškega bralca še posebej. Zato je kljub nekaterim pomislekom le prišel prevajati Zmaja. V sorazmerno kratkem času je uspel objaviti kar tri knjižice Zmajevih pesmi za otroke v slovenskem prevodu¹⁹ (*Malaj in Malon* 1921, *Kala-mandarija* 1922 in *Pisani oblaki* 1922). Skupaj je prevedel skoraj osemdeset pesmi. Še preden so izšli v knjižni obliki, je nekatere teh prevodov objavil tudi v tedanjih mladinskih časopisih. Prevodi so bili deležni ugodne kritike v teda-njem tisku.²⁰ Vendar kakovost teh prevodov ne prenese več meril, ki jih imamo danes za dober prevod. Gradnik, sam pesnik, je pri prevajanju marsikdaj po-zabil na to, da le prevaja, in je prišel soustvarjati. Tako so nekateri prevodi le variacije na Zmajevno temo in ne prevodi v pravem pomenu besede. Verjetno se je tega zavedal tudi sam prevajalec. Zato jih po objavi v knjigah ni več po-natiskoval. Če kljub temu v bibliografiji srečamo objave iz tistega časa, bomo ugotovili, da gre za ponatiske, ki so jih po navadah tistega časa objavljala glasila Slovencev, ki so po prvi svetovni vojni ostali zunaj meja Jugoslavije, in to tako v Italiji kot v Avstriji; verjetno tudi brez prevajalčeve vednosti. Da s svojimi prevodi tudi sam prevajalec ni bil popolnoma zadovoljen, kaže med drugim tudi nova izdaja Zmajevih pesmi. Objavil jo je šele po drugi vojni z naslovom *Pesmi za otroke*. Vanjo je vključil le kakih sedemdeset pesmi od prejšnjih osemdesetih. Pa tudi marsikaj je popravil. Nekaj teh prevodov je pred tem objavil tudi v *Cicibanu* in *Pionirskem listu*. Prav tako jih je nekaj ponatisnil zamejski mladinski tisk.

Eden od dokazov, da nismo bili zadovoljni z Gradnikovimi prevodi kljub vsemu spoštovanju do pesnika-prevajalca, so novi prevodi. Že v petdesetih letih jih je nekaj objavila Lili Novy. Med drugim je 1954 izšla tudi slikanica z naslovom *Cekin*. To je prevod Zmajeve predelave ruske narodne pripovedke

¹⁸ *Dom in svet*. XVII/1904, št. 9, str. 526—533; *Slovenski narod*. XXXI/1903, št. 202; *Ljubljanski zvon*. XXXI/1912, št. 4, str. 219; XLIV/1925, št. 10, str. 637.

¹⁹ Bibliografske podatke o posameznih prevodih glej v bibliografiji prevodov na strani 40—42.

²⁰ *Mladika*. II/1921, št. 1, str. 15; št. 16, str. 319; *Dom in svet*. XXXV/1922, št. 1, str. 44; št. 10, str. 349; *Ljubljanski zvon*. XLI/1921, št. 3, str. 187; *Popotnik*. XLII/1921, str. 150, XLIII/1922, str. 31—32.

o petelinčku, ki jo je svojčas prevedel že Gradnik. V istem času je nekaj svojih prevodov Zmajevih otroških pesmi objavil tudi Viktor Konjar v mladinski prilogi *Ljubljanskega dnevnika*. Nekaj kasneje so v *Primorskih novicah* bili objavljeni prevodi Marijana Breclja, v sedemdesetih letih pa tudi nekaj prevodov Jožeta Šmita v *Cicibanu*. Vsi ti prevodi so novi prevodi pesmi, ki jih je že pred tem prevedel Gradnik. Isto velja za prevode Toneta Pavčka. Napravil jih je po naročilu založbe Naša djeca, ki je pripravila svojo izdajo z ilustracijami Danice Rusjan 1979 z naslovom *Pesmi za otroke*. To je v glavnem vse, kar smo Slovenci prevedli. Morda bi kazalo opozoriti še na prevod edinega Zmajevega dramskega besedila, komedijo *Krap*, ki smo jo dobili v prevodu Lojza Štandekerja,²¹ ter na še neobjavljene prevode Andreja Arka, s katerimi je na valovih Radia Ljubljane opozoril na stopetdeseto obletnico Zmajevega rojstva.

Če kritično pogledamo bero vsega, kar je Slovincem dostopnega o življenju in delu Zmaja Jovana Jovanovića, nikakor ne moremo biti zadovoljni. Vse, kar je bilo do sedaj napisanega, je priložnostno in enostransko. Še vedno ne premoremo sintetičnega dela, ki bi predstavilo Zmaja s stališča sodobne literarne zgodovine in teorije. Vsi do sedaj objavljeni članki bolehajo za tem, da tudi če se ukvarjajo z umetnikovim ustvarjanjem, upoštevajo le njegovo pisanje za odrasle. Dela, posvečena mladini, so pač po merilih tradicionalne literarne zgodovine početje druge, nižje vrste in zato ne zaslužijo posebne obravnave. K temu enostranskemu gledanju na Zmajevo ustvarjanje je veliko prispevala tudi šola. V vseh svojih obravnavah je težišče postavljala na njegovo ustvarjanje za odrasle. Po drugi strani pa je večina njegovih del, ki so bila prevedena v slovenščino, tistih, ki so namenjena otrokom. Razen častnih izjem šteje tudi večina pesmi, ki jih Slovenci poznajo v izvirniku, prav tako poeziji za otroke. Vse to le poudarja prepad med tistim, kar o Zmaju pišemo ter govorimo v šoli, in tistim, kar res poznamo. Bodisi v prevodih, bodisi v izvirnikih. Zato je treba kar najhitreje priskrbeti sodobno in kritično napisano besedilo, ki bo kar se da celovito predstavilo velikega pesnika tudi kot ustvarjalca za mladino. Obenem pa bo treba objaviti reprezentativen izbor njegovih pesmi v dobrem prevodu. In to ne le mladinske, ampak tudi ljubezenske, satirične in filozofske. Le tako bomo Slovenci lahko z mirno vestjo rekli, da res poznamo Zmaja Jovana Jovanovića.

²¹ *Krap*. V knjigi: *Tri enodejanke*. Ljubljana, Ljudska prosveta Slovenije 1952, str. 65—85 (Knjižnica ljudskih iger. 5).

PREVODI OTROŠKIH PESMI JOVANA JOVANOVIČA ZMAJA V SLOVENŠČINO

KNJIŽNE IZDAJE

1. Malaj in Malon in druge pesmi za deco. Poslovenil Alojz Gradnik. Ljubljana, Založba »Jug« 1921. 60 str.

(Po počitnicah, Na ledu, Prvi sneg, Urežan prst, Račun brez krčmarja, Joža pase goske, Neizmernost, Anka-ciganka, Razgovor z mucko, Uganil je, Obečanje prazno radovanje, Jurček-gostač, Mali Joža, Zajček v snegu, Materin cartanček, Tinček-pobaliniček, V novem plašču, Vrtavka, Korajžna mucka, Žalostni mišek, Maček gre k miški v svate, Raca in raček, Obupani zajček, Volk in komarji, Beli jelen, Noč, Sočutje, Črna pika, Malaj in Malon)

2. Kalamandarija. Za našo deco poslovenil Alojz Gradnik. V Ljubljani, Tiskovna zadruga 1921. 70 str.

(Uspavanka, Sestra ziba bratca, Na potoku, Pa čigava si, ti mala, Micko zebejo prsti, Oj, otročje rokovanje, Zakaj je vojska, Vabilo na komedijo, Opomin materi, Željni miru, Lenkina šola, Naše znanke, Polonica, Mali bratec, Lepa novica, Deklica in metulj, Gojko na lovu, Priba, Po gostiji, Škorec, Zbogom, lastovice, Lenuharica, Anka in kuretnina, Ples bo, Marko v škripcih, Brez miru, Čujmo, kaj pravi..., Zagonetke, Ribe in deklica, Molitve naše male Dane)

3. Pisani oblaki. Poslovenil Alojz Gradnik. Ljubljana, Tiskovna zadruga 1922. 68 str.

(Otročje srce, Veter, Voščilo, Vojska, Mucka čaka svojega gospodarja, Puran in vrabec, Joja in gos, V Ameriko, Veverica, Na sejmu, Za božiča, Daje se na znanje, Petelin, Slavko-zdravnik, Vran v nadlogi, Angel, Je že velik, Strašilo, Zima, Dete in babica, Ure, Če bi..., Vrabec v zimi, Črešnje, Kdor razdvaja

— v sili spaja, Močnejši in šibkejši, Alija, Trije hajduki)

4. Pesmi za otroke. Prevedel Alojz Gradnik. Ilust. Marij Pregelj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1948. 110 str.

(Ded in vnuk, Naše znanke, Na sejmu, Zimska pesem, Joža pase goske, Razgovor z mucko, Nova radost, Vojska, Zakaj? Zato!, Kaj dočakali smo..., Veter, Korajžna mucka, Mucka čestita svojemu gospodarju, Po gostiji, Anka-ciganka, Zbogom lastovice, Ples bo, Priba, Po počitnicah, Vabilo na veselico, Pridna deklica, Bratec in ura, Micko zebejo prsti, Leni Mihec, Ob potoku, Mati, Opomin materi, Lenuharica, Brez miru, Dolčas ji je, Na gugalnici, Lepa novica, Plašne, Za božiče..., Pij, rogin! Račja šola, Dete in osel, Mica vrtnarica, Materina desna roka, Mali Joža, Povabljeni pri mački, Na vrtu, Oj, otročje radovanje, Obupani zajci, Puran in vrabec, Računarja, Skušnjava, Tinček-pobaliniček, Materin cartanček, Ure, Če bi..., Kako je lepše, Vran-nadloga, Škorec, Petelin, Osel in slon, Kdor razdvaja — v sili spaja, Gojko na lovu, Modra ptica, Stara basen, Črna pika, Racman in žabec, Čitaj, Lenka, Vrabec in mačka, Tat in pes, Sonce in veter, Velikanska repa, Kaj se je zgodilo Tončku, Cica-muca, in Pazi-lazi, Peter, Alija, Trije hajduki)

5. Cekin. Prevedla Lili Novy. Ilustr. Jože Ciuha. Ljubljana, Mladinska knjiga 1954. 16 str.

6. Pesmi za otroke. Prevedel Tone Pavček. Ilustr. Danica Rusjan. Zagreb, Naša djeca, 1979. 27 str. (2. izdaja 1980)

(Račja šola, Zakaj je vojska utihnila, Mali konjenik, Racman in žabe, In to naj bo ljubezen, Strašna zgodba, Cigan hvali svojega konja, Plaš-

ni krokar, Maček gre k miši v svate,
Je še kaj bolj strašnega na svetu,
Nočni stražar, Trgovce)

POSAMEZNE OBJAVE

1921

1. Anka-ciganka. Poslovenil Alojz Gradnik. *Novi rod* I/1921, str. 50.

2. Biserna rosa. Poslovenil A. Gradnik. *Mladika* II/1921, str. 36.

3. Joža pase goske. Poslovenil Alojz Gradnik. *Novi rod* I/1921, str. 65; *Mladika*, II/1921, str. 318.

4. Maček gre k mišku v goste. *Mladika* II/1921, str. 318.

5. Molitve naše male Dane, I.—II. *Mladika* II/1921, str. 12.

6. Na ledu. Poslovenil A. G. *Novi rod* I/1921, str. 188.

7. Opomin materi. *Mladika* II/1921, str. 12.

8. Na počitnicah. *Mladika* II/1921, str. 318.

9. Račun brez krčmarja. *Novi rod* I/1921, str. 162.

10. Trije hajduki. Poslovenil Alojz Gradnik. *Mladika* II/1921, str. 52 do 53.

11. Učencem. Poslovenil A. G. *Novi rod* I/1921, str. 138.

12. Uganil je. Poslovenil A. G. *Novi rod* I/1921, str. 146.

13. Uspavanka. *Mladika* II/1921, str. 12.

14. Zajček v snegu. Poslovenil Alojz Gradnik. *Novi rod* I/1921, str. 50.

15. Zima. *Mladika* II/1921, str. 383.

16. Žalostni mišek. Poslovenil A. G. *Novi rod* I/1921, str. 113.

1922

17. Veter. *Mladika* III/1922, str. 89.

1925

18. Obupani zajec. Prevedel A. Gradnik. *Koroški Slovenec* V/1925, št. 14, priloga str. 11.

1926

19. Mali bratec. Prevedel A. Gradnik. *Koroški Slovenec* VI/1926, št. 10, priloga str. 15.

20. Slovenka sem. Prev. A. Gradnik. *Koroški Slovenec* VI/1926, št. 10, priloga str. 15.

1927

21. Molitev naše male Danice. *Koledar Goriške Matice* VIII, 1927, str. 24.

1939

22. Molitev naše male Marice. Poslovenil A. Gradnik. *Mladi Korotan* 1/1938/39, št. 8, str. 116.

23. Neizmernost. Prevedel A. Gradnik. *Mladi Korotan* 1/1938/39, št. 10, str. 154.

1940

24. Zbogom, lastavice. Prevedel A. Gradnik. *Mladi Korotan* III/1940/1941, št. 1, str. 9.

1948

25. Materina desna roka. *Ciciban* IV/1948/49, št. 6, str. 106—7.

26. Na vrtu. *Ciciban* IV/1948/49, št. 8, str. 152.

27. Peter. *Ciciban* IV/1948/49, št. 3, str. 50—51.

28. Plašne. Poslovenil Alojz Gradnik. *Ciciban* IV/1948/49, št. 3, str. 56.

29. Računarjem. *Ciciban* IV/1948/49, št. 4, str. 73.

30. Uganka. *Ciciban* IV/1948/49, št. 3, str. 56.

31. Zimska pesem. Poslovenil A. Gradnik. *Ciciban* IV/1948/49, št. 5, str. 91.

32. Zlata turška para. Po ruski narodni pripovedki poslovenil A. G. *Ciciban* IV/1948/49, št. 9, str. 66—68.

1949

33. Po počitnicah. *Kmečka žena* III/1949, št. 9, str. 170.

34. Uganka. Prevedel Alojz Gradnik. *Ciciban* V/1949/50, št. 4, str. 62.

1950

35. Mali Joža, *Pionirski list* III/1950, št. 33, str. 3.

36. Materina desna roka. Srečno novo leto 1951. *Priloga Pionirskega lista* III/1950, št. 40, str. 19.

37. Opomin materi. *Ciciban* VI/1950/51, št. 5, str. 70.

38. Zbogom, lastovice! *Pionirski list* III/1950, št. 28, str. 2.

39. Zimska pesem. Prevedel Alojz Gradnik. *Pionirski list* III/1950, št. 3, str. 1.

1951

40. V gozd pojdite. Prevedla Lili Novy. *Ciciban* VII/1951/52, str. 141.

1954

41. Na vrt. *Soča* VIII/1954, št. 13, (27. III.).

42. Otrok in metulj. Prevedel V.[iktor Konjar]. *Ljubljanski dnevnik* IV/1954, št. 130 (5. VI.).

43. Psičkova hišica. Prevedel V.[iktor Konjar]. *Ljubljanski dnevnik* IV/1954, št. 189 (14. VIII.).

44. Svet. Prevedel V.[iktor Konjar]. *Ljubljanski dnevnik* IV/1954, št. 195 (21. VIII.).

1955.

45. Bratec in ura. *Matajur* VI/1955, št. 8 (16—30. IV.).

1960

46. Uganka. Prevedel Marijan Breclj. *Primorske novice* XIV/1960, št. 1 (1. I.), str. 12.

1971

47. Zimska pesem. Prevedel Alojz Gradnik. *Ciciban* XXVI/1970/71, št. 9, str. 260—261.

1975

48. Mali jezdec. Prevedel Jože Šmit. *Ciciban* XXX/1974/75, št. 9, str. 259.

49. Mornarji v privezanem čolnu. Prevedel Jože Šmit. *Ciciban* XXX/1974/75, št. 9, str. 259.

50. Zdravnik. Prevedel Jože Šmit. *Ciciban* XXX/1974/75, št. 10, str. 293.

1976

51. Lastovice. Prevedel Jože Šmit. *Ciciban* XXXI/1975/76, št. 13, str. 287.

52. Zajec izpod grma. Prevedel Jože Šmit. *Ciciban* XXXI/1975/76, št. 6, str. 166.

1977

53. Kako bi to bilo. Prevedel Jože Šmit. *Ciciban* XXXII/1976/77, str. 70.

1981

Kaj vidim. Prevedel Tone Pavček. *Ciciban* XXXVI/1980/81, št. 5, str. 8.

Mali konjenik. Prevedel Tone Pavček. *Ciciban* XXXVI/1980/81, št. 5, str. 9.

1983

Miš, mačka in mišolovka. Prevedel Tone Pavček. *Ciciban* XXXIX/1983/48, št. str. 5.

Sestavil Matej Rode

Zusammenfassung

Der serbische Dichter Zmaj Jovan Jovanović ist trotz zahlreicher Übersetzungen, vieler Artikel und trotz der Schulbestrebungen bei den Slowenen noch immer zu wenig bekannt. Im Artikel werden alle bedeutenderen Aufsätze, Übersetzungen und Veröffentlichungen der Originaltexte vorgestellt.

Die Auswahl der übersetzten Gedichte ist einseitig: übersetzt sind nur die Kindergedichte. Die meisten Übersetzungen sind nicht zutreffend. Die Zmaj gewidmeten Artikel sind Gelegenheitsarbeiten und behandeln ihn vor allem als einen Dichter für Erwachsene. Es wird notwendig sein, eine Auswahl neuer Übersetzungen vorzubereiten und eine zeitgemässe Bewertung des Lebens des Dichters und seines Werkes zu schreiben.

40 LET REVIJE „PIONIR“

Avgusta 1943 je na bazi 20 v Kočevskem Rogu izšel *Slovenski pionir*, glasilo pionirske organizacije. Od četrtega letnika (1945/46) naprej izhaja list pod naslovom *Pionir* nepretrgoma pri Mladinski knjigi. Iz političnega glasila je postopoma postal poljudnoznanstvena revija za mladino.

Ob štiridesetletnici revije so se 20. oktobra 1983 zbrali v Cankarjevem domu v Ljubljani nekdanji in sedanji uredniki, številni sodelavci, mentorji raziskovalnih nalog, poverjeniki in drugi pedagogi na osnovnih šolah. V slavnostnem govoru je Jože Humer, namestnik predsednika Republiškega komiteja za kulturo, poudaril, da je *Pionir* sicer mesečnik za otroke in mladino, da je pa hkrati tudi gibanje, »pobuda za gibanje, usmerjevalec gibanja, njegov glasnik, njegov osredok, njegova pogonska sila, njegovo zrcalo«. O prehojeni poti in dosežkih revije pri aktiviranju mladih bralcev za ustvarjalno raziskovalno delo so spregovorili referenti Tatjana Kordiš, pomočnica ravnatelja na Osnovni šoli Log pri Brezovici, Draga Tarman, urednica v založbi Mladinska knjiga, Miha Mohor, slavist na Osnovni šoli Cvetko Golar v Škofji Loki, inž. Peter Kobal, tehnični direktor tiskarne Mladinska knjiga, mr. Janez Bogataj, predstojnik oddelka za etnologijo na Filozofski fakulteti, in Martina Šircelj, pomočnica ravnatelja Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Del gradiva s posvetovanja je bil objavljen v *Prosvetnem delavcu* 34 (1983, 7. november) št. 16, str. 6.

Bogata razstava v Cankarjevem domu je prikazala plodove desetletnih prizadevanj revije, da je na osnovnih šolah uveljavila ustvarjalno raziskovalno delo kot trajno obliko izpolnjevanja prostega časa in kot sestavni del učnega programa.

KAKO JE »PIONIR« OBLIKOVAL SVOJO PODOBO

Kako se je na samem začetku v dilemah rojevala vsebinska podoba *Pionirja*, nam je prvi urednik *Slovenskega pionirja* zabeležil takole:

»Osnovno vprašanje, ki bi ga rad osvetlil v zvezi s sklepom o izdajanju *Slovenskega pionirja* (julija 1943), je stvar uredniškega koncepta lista: šlo je namreč za odločitev, ali pričnemo izdajati list za pionirje, ki bi imel težišče na kvalitetnem branju, kakršnega pač otrok vselej potrebuje, ali pa se usmerimo v izdajanje glasila pionirjev, ki naj bi obveščalo, pojasnjevalo dogajanja, zlasti pa mobiliziralo mlade za še aktivnejše vključevanje v splošno revolucionarne napore ljudskih množic. V izrednih razmerah okupacije oziroma rojevanja nove ljudske oblasti, v okoliščinah neizprosne boja za svobodo in mobilizacijo celotnega revolucionarnega potenciala smo se odločili, kot je ustrezalo nenormalnim objektivnim pogojem: obveljalo je namreč, da mora biti *Slovenski pionir* politično glasilo slovenskih pionirjev, seveda z željo, da bi bilo to na kulturnen način urejevano in pisano glasilo, kar je zlasti zagotovilo kasnejše sodelovanje vrste pomembnih slovenskih kulturnih delavcev.

O tej odločitvi, ki jo je bilo treba sprejeti še pred izidom prve številke, sem lahko prvič resno razpravljati šele šest mesecev pozneje, ko je imel *Slovenski pionir* za sabo že prvi letnik s tremi številkami in prvo številko drugega letnika. V februarju 1944, nekaj dni pred konferenco primorske mladine na Štjaku, sva

se v taborišču kurirskega terenskega voda v gozdovih nekje nad Senožečami srečala z urednikom primorskega *Mladega rodu*, pisateljem Francetom Bevkom. Skoraj od polnoči pa vse do jutra sva v globokem snegu stala med drevesi, sedeti namreč nisva imela kje, in pretehtala njegove argumente, ki so govorili v korist listu za mladino, seveda z močnim partizanskim poudarkom, pa moje razloge, zakaj nam je potrebno politično glasilo pionirske organizacije. Na koncu, proti jutru, sva se dokopala do ocene, da imava najbrž vsak po svoje prav. Na Primorskem je bilo pač vse drugače kot drugod v Sloveniji, saj je bil tam več kot dve desetletji prepovedan slovenski jezik in zatrt slovenski tisk...¹

Na začetku izhajanja *Pionirja* je bila torej pomembna njegova politična funkcija — zavarovati slovensko mladino pred novačenjem in pridobivanjem okupatorjev in jo vključiti skladno z njenimi šibkimi fizičnimi močmi, a močno voljo in silno predanostjo v vse faze slovenskega narodnoosvobodilnega boja.

Po letu 1945 potreba po takšnem glasilu, razumljivo, vse bolj blede, po letu 1950 izgublja list svoj organizacijsko politični značaj in se preusmerja v »Bevkovo varianto«, ki pa je obstajala že na samem začetku in je bila izpovedana v tisti zimski noči nad Senožečami, kot pripovedujejo Vošnjakova pričevanja. Vendar uredniki revije tudi v tem času ne zanemarjajo njegove informacijske vloge z zanimivostmi s področja znanosti in kulture in z aktualnost-

¹ Referat na strokovnem posvetovanju v okviru sklepnih prireditev 15. festivala Kurirček 16. decembra 1977. Gl. Mitja Vošnjak: *Razmišljanje o Slovenskem pionirju po petintridesetih letih. Otrok in knjiga*, 1978, št. 7, str. 31—32.

mi časa. Vsebinska podoba lista po-
slej ni nikoli več zakoličena; je flek-
sibilna do take mere, da zmore, kar
je odlika vsakega periodičnega ti-
ska, tudi tematske, v sebi zaokrože-
ne aktualne številke. Tako ponuja
list s svojo raznolikostjo ne le pestro
branje in informacijo mladim bral-
cem, marveč je tudi za urednike in
sodelavce preizkusni kamen različ-
nih uredniških konceptov in novi-
narskih sposobnosti. Lahko bi re-
kli — ob *Pionirju* se ni oblikoval le
Pionir, marveč tudi njegovi bralci
in njegovi soustvarjalci.

V zadnjem desetletju stopa vse
bolj v ospredje zopet nov, morda
eden od najžlahtnejših pa tudi naj-
zahtevnejših konceptov: *Pionirja*
oblikovati z aktiviranjem bralcev sa-
mih; temu žlahtnemu prijemu slu-

žita tako besedilo kot slikovno gra-
divo revije.

Po desetem letu starosti otrok za-
pušča v sebi zaključeno in k varno-
sti, skladnosti ter urejenosti stre-
meče obdobje otroštva. Pravimo —
je zrelejši, je samostojnejši. Otroko-
va samostojnost je lepa, starši smo
nanjo ponosni, čeprav nas otrok ni-
koli prej in nikoli pozneje ne sprav-
lja tolikokrat iz našega odraslega
ravnotežja in samozavesti, kot ravno
v tej dobi; samostojnost pomeni sa-
mostojno odkrivanje sveta, brez va-
rujoče roke odraslih. Zato prihaja
domov s potolčenimi koleno, a ves
zadovoljen, ker je samostojno odkri-
val svet in življenje okoli sebe —
zato ga buške in praske ne motijo.
Eno samostojno odkritje sproži slo-
po drugem, kajti neodkritih, nena-

Na proslavi v Cankarjevem domu v Ljubljani so se 20. oktobra 1983 zbrali uredniki
in sodelavci revije *Pionir*. Z leve proti desni sedijo: Igor Longyka (sedanji glavni
in odgovorni urednik), Marko Aljančič, Edita Kobe, Ive Šubic, Mitja Vošnjak, Ela
Peroci, Draga Tarman, Miran Zirkelbach, Božo Kos (Foto: Janez Bogataj)

vadnih stvari je na pretek, radovednost je nenasitna.

Da, radovednost! Zdi se, da je to ključna beseda, ki je spodbudila urednike *Pionirja*, da so nanjo navezali vsebinsko podobo *Pionirja* zadnjih desetih let.

Radovednost je znamenje dejavnega in nemirnega duha. Ta dejavni žlahtni nemir je v podobo *Pionirja* vnesel nova vsebinska področja, ki so tu zato, da jih bralec s svojo radovednostjo sam zavzeto razkriva.

Vzemimo samo rubrike: *Urednikov* predal, v katerem urednik resno in enakovredno kramlja s svojimi bralci na način, ki bralce aktivira — seveda jih obravnava vedno in popolnoma kot sebi enake.

Klub radovednih! Aktualno! Na cesti nisi sam! Kaj? kdo? kdaj? kje? kako? zakaj? — radovednost in dinamika si v teh vprašanjih podajata roke.

Najvišje zgradbe na svetu!

SOS — kaj je to?

Tematika je raznovrstna. Spominjam se, da je nekoč, ka smo razpravljali o tisku za mladino, nekdo trdil: ni ga področja, ki ga ne bi bilo mogoče, seveda s primernim načinom, prikazati mladini in zbuditi zanj zanimanje. Zato ni potrebno, da si le odličen strokovnjak, za mladino moraš biti še odličen metodik pa tudi psiholog.

Lahko bi rekli, da so se v petdesetih letih izpilili in potrdili literarni sodelavci *Pionirja*. Po letu 1960 in zlasti v sedemdesetih letih so se jim pridružili številni slovenski strokovnjaki, slovenski znanstveniki; pri tem niso izgubili nič svoje odličnosti, nasprotno, pridobili so jo. V primarno otroško slo — radovednost, so vnesli nemir po odkrivanju, raziskovanju, razčlenjevanju, preskušanju, vnesli so občutek zadovoljstva, ko se po dvomih, iskanju in tavanju odkrije rezultat, edini in pravi rezultat, do katerega so se mlade glave dokopale samostojno, navkljub strganim hlačam in sprskanim kolenom.

Tako koraka *Pionir* s časom naprej, kot mora vsak pravi list; ne more obstajati zunaj časa, temu bi se reklo obstajati mimo svoje publike, mimo generacij mladih bralcev, ki so hkrati sodelavci, soavtorji, ki se odzivajo stremljenju časa.

Danes veliko govorimo o naših lastnih silah; o zanašanju na lastne možnosti in zmožnosti; o razvijanju lastnih ustvarjalnih moči ter domače raziskovalne in znanstvene misli. Želimo si, da *Pionir* pri tem ne bi imel težav, kajti z njim vred na teh področjih tudi mlade generacije, ki rastejo ob njem, ne bodo imele težav.

Draga Tarman:

JUGOSLOVANSKA RAZSEŽNOST »PIONIRJA«

»Različne nacionalne kulture imajo pri nas vso pravico, da se vsaka po svoje manifestira, saj je tudi vsak otrok nekje doma. Če ga bomo naučili spoštovati ožjo domovino, ga bomo naučili spoštovati tudi celotno socialistično domovino.« Tako je zapisal pisatelj Ivan Potrč v svojem

referatu *Splošna ocena otroškega tiska* (Ljubljana, januar 1964), ko smo razpravljali o številnih otroških časopisih, ki so prihajali k nam v srbohrvaščini pod vzdevkom jugoslovanski časopis za otroke, ne da bi upoštevali, da mora dobiti otrok časopis v svojem materinem jeziku. In prav

to pravico in hkrati dolžnost smo čutili in iz nje izhajali pri prvih pogovorih v Zvezi prijateljev mladine, ko se je porodila zamisel, da bi uredništvo slovenskega *Pionirja* obogatili z uredništvom *Pionirja* za območje republike Hrvaške. Tedaj je imel *Pionir* 24-letno tradicijo in tudi že prav samosvoj vsebinski razvoj. Leto 1960 je bilo v nekem smislu prelomno leto; iz otroške, pretežno literarne revije je postal *Pionir* na pobudo tedanjega glavnega urednika Mladinske knjige, Ivana Potrča, poljudnoznanstvena, izobraževalna revija za odraščajoče otroke in mladino. Prva urednika takega *Pionirja* sta bila Branko Perko, tedaj lektor na univerzi, in pesnik France Onič. Ta koncept smo z manjšimi in večjimi spremembami ter dopolnitvami nadaljevali drugi uredniki. Založniški načrti Mladinske knjige so v tistem času posvečali veliko pozornost domači in tuji poljudnoznanstveni literaturi za otroke in odrasle. Nasledek tega je bilo širjenje kroga piscev raznih strok in ilustratorjev, v založbinah arhivih pa se je zbiral zajeten fond barvne litografije. Pomemben je bil tudi tisk. V obdobju po letu 1960 smo tiskali *Pionirja* najprej v Ljudski pravici, nato v ČGP Delo, na jesen 1964 pa smo delno in v letu 1965 v celoti prešli v domačo tiskarno, v kateri sta bila reviji zagotovljena vsa skrb in tudi kakovost. Iz črno-belega tiska smo postopoma prešli z letnikom 1965/66 v barvni tisk revije in od devet številka na deset v enem šolskem letu. *Pionir* je imel tudi trdno začrtan rokovnik, tako da ga je prejemal naročnik vsakega petega v mesecu.

Za javnost so bila zanimiva tudi vsebinska in metodična izhodišča revije. *Pionir* ni želel biti le informativni časopis. Želeli smo si pridobiti bralca kot sooblikovalca programa in ga spodbuditi k samostojnemu

raziskovalnemu delu. Seznanjali smo ga z znanstvenimi metodami dela, navajali ga k izdelavi preprostih aparatov, spodbujali k opazovanju, pridobivali za samostojne poskuse, za analizo opravljenega dela in oblikovanje sklepov, ki sledijo iz lastnega ustvarjanja. Tako je lepo uspel prvi razpis raziskovalne naloge v letniku 1965/66 z naslovom *Natečaj za meteorološka opazovanja*. Ti občasni natečaji so z leti prerasli v stalno rubriko *Klub radovednih*.

Na zavirljivi ravni je bila oblikovna plat revije, živahni sta bili tudi publiciteta in odzivnost.

Vse to je bilo izhodišče za pogovore v Zagrebu, ki jih je vodil Miran Zirkelbach. Dogovorili smo se, da ne bomo odločali o skupni reviji v ozkem krogu, ampak naj se za to, ali se ustanovi hrvaško uredništvo in tiska *Pionir* v hrvaščini, odločijo bralci s hrvaškega območja sami. Dvajsetega maja 1968 je izšla izredna vzorčna številka *Pionirja*, tiskana v hrvaškem jeziku. Razposlali smo jo skupaj z anketnim listom na vse osnovne šole republike Hrvaške. Odzivnost hrvaških šol je bila tolikšna, da smo letnik 1968/69 tiskali v nakladi 103.000 izvodov za območje Hrvaške in Slovenije. Naj navedem nekaj odmevov v pismih, ki so jih pošiljali otroci in prosvetni delavci. Iz Popovače je na primer prispela tale ocena: »Prosimo vas, vztrajajte pri prizadevanjih, da dobe naši učenci poleg stripov tudi kakovosten časopis, ki jih bo v času tehničnega napredka pedagoško vodil in jim pri tem ne bo razvrednotil ne okusa in ne morale.« Pedagogi iz osnovne šole Evgen Kumičić so zapisali: »Zares smo presenečeni nad kvaliteto te revije. To je najkakovostnejše, kar smo doslej videli. Prepričani smo, da bo ste to kakovost tudi zadržali.« Iz osnovne šole Kamenje smo prejeli: »Doslej najboljši otroški časopis,

končno smo dočakali vzorno revijo, ki na primeren način približuje znanost mladim.« Pozitivno mnenje sta v svojem priporočilnem pismu izrazila še zavod za šolstvo SR Hrvaške in republiški odbor. Naša djeca iz Zagreba.

Delo v razširjenem uredništvu se je spremenilo. Naša prva in glavna skrb je bila spoštovanje narodnih kultur ter kulture materinega jezika in enakopravnost sodelovanja. Odgovorni urednik za hrvaško območje je bil književnik Danko Oblak. Uredniški odbor se je povečal še za dva člana iz Zagreba. Pri vseh pogovorih in pri načrtovanju programa je sodeloval poleg predstavnika Naše djece še član republiškega zavoda za šolstvo SR Hrvaške. Kasneje je delo odgovornega urednika zelo uspešno opravljala Palma Katalinić, urednica pri RTV Zagreb. Poleg uredniškega

odбора je deloval še uredniški svet, katerega predsednica je bila Olga Vipotnik, tedaj predsednica Sveta za vzgojo in varstvo otrok Jugoslavije. Uredniški odbor je imel pred oblikovanjem vsake številke mesečne delovne seštanke izmenoma v Ljubljani in Zagrebu. Seja sveta je bila načrtovana dvakrat v šolskem letu. *Pionirja* smo tiskali v dveh tiskarnah, in sicer v tiskarni Mladinske knjige v Ljubljani in Ognjen Prica v Zagrebu. Četrto številko *Pionirja* letnika 1968/69 smo začeli izdajati tudi na območju republike Srbije. Odgovorni urednik srbske izdaje *Pionirja* je bil prof. Jevrem Rakić. Odziv šol na tem območju ni bil velik. *Pionirjeva* naklada, tiskana v cirilici, nam je že na začetku pokazala, da je bila revija sprejeta le v ožjem krogu kljub laskavim ocenam v dnevnem tisku. Prizadevanja odgovornega

Igor Longyka izroča ob navzočnosti Jožeta Humra priznanje Dragi Tarman, urednici *Pionirja* od 1962 do 1975. (Foto: Janez Bogataj)

urednika so se kazala na vseh področjih. Redno se je udeleževal sej uredniškega odbora, leta 1970 je na konferenci prosvetno pedagoških zavodov na Jastrebcu organiziral razpravo o reviji *Pionir*, sam je imel referat *Dečja štampa u školama*. Na tem sestanku so bili direktorji vseh prosvetno pedagoških zavodov ožje Srbije in svetovalci. Izrečena je bila visoka ocena reviji, mnenja so bili, da je doslej od vseh otroških revij najboljša.

Za to obdobje je bilo značilno tudi to, da je vsako uredništvo lahko izločilo članke, ki so bili zanje manj pomembni in jih nadomestilo s svojimi. Skupna je bila le barvna litografija. Uredništvo je organiziralo več poučnih izletov po Sloveniji in Jugoslaviji ter vodilo poglobljeno raziskovalno delo v okviru Kluba radevednih. Že leta 1970 smo pričeli sodelovati s koordinacijskim odborom za pomoč žrtvam imperialistične agresije in osvobodilnim gibanjem. Dosežek tega sodelovanja je več posebnih števil *Pionirja* in nanje vezanih solidarnostnih akcij, tako Vietnam, Osvobodilna gibanja, Neuvrščeni, Prvi koraki v svobodi, Spoštujmo človeka. Tiskani so bili v slovenskem in hrvaškem jeziku. Za slovensko območje smo v sodelovanju z Društvom novinarjev Slovenije izdali še posebno številko Bela krajina 1944.

Če k tem posebnim številkam *Pionirja* prištejemo še *Literarni kalendarček* in *Pregled srbske, hrvaške in makedonske književnosti*, lahko ugotovimo, da smo v letu 1974 na osnovi teh rednih števil in posebnih izdaj pričeli v Založbi Mladinska knjiga izdajati novo zbirko *Pionirjeva knjižnica*. V njej je do danes izšlo že 15 zvezkov.

O *Pionirju* so občasno pisali časopisi in revije. Ocene posameznih števil, predmetne korelacije letnikov in letne programe smo objavljali v *Prosvetnem delavcu* in v prilogi Mladinske knjige, ki je izhajala v časopisu *Delo*. Posamezne ocene smo zasledili še v *Ljubljanskem dnevniku*, *Vestniku*, *Školskih novinah*, časopisih *Školstvo*, *Prosvetni pregled*, *Školski informator* in v glasilih Zveze prijateljev mladine Jugoslavije. Zanimivo je, da so v *Vjesniku* opazili tudi izid *Pionirjeve* bibliografije in jo ocenili kot vzoren primer za tovrstno založniško dejavnost.

Na koncu naj omenim še sodelovanje s SR Makedonijo. Makedonski založbi Detska radost iz Skopja smo izročili za šestdeset strani besedila in barvnega tiskovnega gradiva. Revijo so tiskali v makedonščini, turščini in albanščini. Med najbolj uspešnimi letniki v tem obdobju je bil zlasti letnik 1969/70, tudi glede naklade. Posamezno številko smo tiskali v nakladi 151.000 izvodov za vse tri mutacije. Takrat smo prejeli pohvalno pismo tovariša Tita in z njegovim ukazom tudi red Zasluge za narod s srebrnimi žarki.

Življenje našega skupnega *Pionirja* je bilo intenzivno, uredniško uspešno, nikakor pa ne brez težav. Revija, kot je *Pionir*, bi lahko sedaj že petnajst let in več pomenila bogat pretok jugoslovanskih kultur in medsebojnega sodelovanja, vendar po petih letih skupnih izdaj ni bilo več pravega posluha za to kljub velikim prizadevanjem slovenskega uredništva, založbe Mladinska knjiga in Zveze prijateljev mladine. Za nami je tako kratko, toda koristno obdobje sodelovanja, ki je pokazalo, na kakšen način naj bi izdajali skupno kakovostno revijo za otroke in tudi tako uresničevali naša hotenja.

LITERARNE IGRICE V »PIONIRJU« KOT LITERARNA ŠOLA

Ko so uredniki poljudnoznanstvene revije *Pionir* pred desetimi leti povabili književnika Jožeta Snoja, da bi urejal in komentiral prispevke naših šolarjev, se je, kot je sam zapisal, ko se je predstavil v prvi številki *Pionirja* leta 1973, dolgo ubadal s svojo pipo, kar naj bi pri njem pomenilo, da je v zadregi, kako začeti. Prav kmalu se je izkazalo, da se je stvari lotil na pravem koncu, saj je kotichek Pionirjeve pošte zaživel docela nanovo. Od takrat se mladi bralci obračajo na Jožeta Snoja kot na priljubljenega strica Pipo in mu v oceno pošiljajo svoje literarne ter novinarske poskuse, ker od njega lahko pričakujemo tehtno kritično opombo in usmeritev.

V čem se Snojev stric Pipa loči od množice urednikov podobnih rubrik? Najpomembnejše izhodišče, iz katerega se stric Pipa napoti otrokom naproti, je, da je temeljna metoda, ki pelje v otroško besedno ustvarjanje, zanos igre. Takole pravi svojim dopisnikom: »Šli se bomo literarne igrice, da bi se z lastnimi drobnimi poskusi približali tisti veliki in odgovorni igri domišljije, življenjskih doživetij in posebnih pisateljskih spretnosti, ki ji pravimo književno ustvarjanje. Po tej igrivi in zabavni poti naj bi ga bolje doumeli, vzljubili in cenili. Prav nič pa si ne domišljamo, da bomo s tem že sami kar čez noč postali pravi pesniki, pisatelji, novinarji itd.«

Naslednje, kar prav lahko razberemo iz tega navedka, je Snojevo spoznanje, da niti obšolsko literarno mentorstvo niti njegova literarna šola v *Pionirju* nista potrebni bodočemu umetniku, saj bo ta sam našel svojo izpoved in svoj izraz, ko se bo prebil skozi literarno tradicijo. S

svojo rubriko hoče navajati mlade k moralni in estetski izgradnji, to se pravi, da naj bi se naučili poslušati sebe, kakšni so v resnici, in naj bi se tudi lepo izrazili. Njegovo mentorско delo pri *Pionirju* naj bi se vključevalo v tista prizadevanja po naših šolah, ki ljudi vzgajajo v osebnosti, sposobne kulturnega mišljenja ter izražanja, po drugi strani pa se borilo proti neusmiljenemu frazarjenju, v katerem prav tako rastejo naši šolarji.

Snojev stric Pipa se vedno razveseli pristne izpovedi, če je še tako skromna in začetniška, pohvali neposrednost, odkritosrčnost in spretnost izražanja kot odliko dobrega pisanja ter ugotavlja funkcionalno rabo besed in besednih iger. Njegov refren je: »Gojimo osebnostno pisanje.«

»Z izrabljenimi besedami in pri spodobami... ni mogoče sestavljati novih, svežih, izvirnih izpovedi,« opozarja svoje dopisnike pred ponavljanjem visokodonečih in skonstruiranih stavkov, pred šablonami ali pretirano zgovornostjo. Njegovi komentarji k objavljenim besedilom ugotavljajo najrazličnejše kvalitete otroškega pisanja, razpoznavajo pa tudi vsemogoče pisateljske pomanjkljivosti. Napisani so z namenom, da bi postajala otroška izpoved vedno boljša in da bi mlade vzgojili v pretnjene bralce prave literature.

V minulih desetih letih mentorstva v reviji *Pionir* je Jože Snoj precej prostora posvetil razmišljanjem in pogovorom o pesništvu. Otroci radi zložijo kupčke verzov, seveda pa je prav vezana beseda tista, s katero se najpogosteje izrazijo hudo nebolgljeno. Na vprašanja, ali naj pišejo rimane ali nerimane pesmi, ali

v strogo odmerjenih verzih ali v svobodnejši obliki, stric Pipa pojasnjuje, da to ni bistvena dilema, temveč da morajo imeti prave pesmice »ritem in občutje«. Prave pesmice zvenijo in so izliv občutja in otipljivih, nazornih, presenetljivih predstav sveta, ki ga po neki skrivnostni logiki sestavljajo izjemne podobe, med katerimi pa tiči brezdanji pomenski prostor. Zato veselo presenečen zastane, kadar se otroku v besedni igrici posreči majhen pesniški čudež: »V pesmicah je res zmeraj nekaj otroškega, v otroškem pa nekaj modrega. Čudna stvar, ta poezija, ali ne?« Dečkom in deklicam pri štirinajstih, ki bi radi svoja miselna spoznanja o svetu in o sebi čim bolj naravnost razložili pred bralce, stric Pipa zapiše: »Poezija ni območje razvozlanja pojavov sveta in življenja z logičnim razpredanjem misli; poezija... ni razmišljanje, ampak dojemanje, osvajanje, vsrkavanje pojavov zunaj in znotraj človeka z vsemi čuti, z vsemi porami kože, z vsem dihom... In ravno zato, ker z mislijo nikoli ne pride do konca, ker pušča stvari odprte, nedojemljive, skrivnostne, je poezija (umetnost) nekaj posebnega, posebno velikega: ker ni dorečena, zaobseže več kot znanost in filozofija, ki se po miselni poti mukoma prebijata tja, kamor poezija seže zlahka — v nedogled.«

Nezavedna posnemanja ali vzorvanja vedno bodo in so vedno bila. V pesmicah, ki prihajajo na njegov naslov, Jože Snoj odkriva, da otroci radi berejo poezijo. Deklici, ki se ne strinja z »vsesplošnim zavračanjem moderne poezije«, pritrjuje, ker se ji sedanji poizkusi pesnikov za čim izvirnejše izražanje današnjega življenja in sveta ne zdijo vsi kar povprek »nesmiselni«. »Za poznavanje njenih zakonitosti se je treba truditi, ne pa preprosto obsoditi kot nesmiselno in zmedeno nekaj, čemur

nisi dorasel!« usmerja Snoj otroke v radovedno in odprto branje, pri tem pa jih znova in znova opozarja, naj pišejo verze, ki bodo čim bolj njihovi.

Strožji pa postane stric Pipa, kadar najde v otroških verzih besedne zveze, ki so s stališča jezikovnega razvoja starinske, ali občutja, kakršna bi lahko zapisali le odrasli ljudje v »dobrih starih časih«. Ni mu žal sicer skopo odmerjenega prostora, da popiše otrokom vso problematičnost plagiata, tatvine duhovne lastnine.

Tako stric Pipa ob objavljenih besedilih z otroki v prijetnem kramljanju ponavlja znanje literarne teorije in ga pogloblja. Govori jim o poetiki sestavkov, zvočnem učinku njihove besede, metrumu, rimi in asonanci, besednih igrah, metaforah in primerah, simbolih, razlikah med »splošnim« in »osebnim«, motivaciji, književnih osebah, literarni »preobleki« piščevega doživetja, epskem pripovedovanju, knjižnih vrstah ipd. In vse to na videz mimogrede ali v igrici, da težka snov kar ni več tako težka. Ko naleti na mlade prevajalce poezije, analizira izvirnik, opozori na ne preveč sklenjeno ritmično melodično celoto prevoda in se že sam vplete v prevajalsko igrico s svojim predlogom poslovenitve. Samostojno varianto, ki zveni res slovensko, pošlje šolarjem — prevajalcem skupaj z informacijo, kakšne pesniške svoboščine si lahko privoščijo pesnik, kadar sloveni tujo pesem.

Velik pomen daje Snoj tudi zbiranju ljudskega blaga. Otroke pohvali, ker so zapisali več variant in jih usmerja v razmislek o kvaliteti zbranih ljudskih pesmi. Skupaj opazujejo »neposredno igrivo, pa zraven modro povezanost z resničnimi in včasih čisto določnimi dogajanjem in potrebami, ki so... radostile ali žalostile in sploh vznemirjale človeka

na tej kruto lepi zemlji.« V pripovedkah in bajkah naj bi prav tako poiskali stare človeške predstave o življenju in naravnih pojavih. *Pionirjev* mentor sodelavce nagovarja, naj zapisujejo tudi pripovedi starejših ljudi o NOB, da bodo izvedeli, kako so njihove priče doživljale velike prelomne čase. »Vsota vseh takih resnic,« pravi, »pa je že višja, popolnejša, natančnejša resnica.«

V *Pionirjevih* Literarnih igricah so objavljena tudi publicistična besedila od novic in reportaž do intervjujev. Podobno kakor prej omenjeno zbiranje ima tudi tako pisanje dokumentarno vrednost. Intervjuvani književnik morda kakemu odraslemu literarnemu strokovnjaku ali novinarju nikoli ne bi odkril svojih otroških doživetij, kot jih je pionirjem. Snov je prepričan, da literarna znanost tako lahko dobi podatek, ki ga bo rabila, ko se bo ukvarjala s pisateljevo osebnostjo.

Svojim dopisnikom pripoveduje tudi o tehniki umetniškega izpovedovanja, pohvali premišljeno gradnjo spisa ali opozori, kje bi moral

pisec morda kaj odvzeti ali dodati, kaj bi bilo dobro poudariti ali le naznati, kako začeti in s čim končati. Večkrat opozori na lep jezik in spodbuja raziskavo narečij in govorov, zakaj vračanje k tem jezikovnim koreninam je v pomoč pri jezikovni trdnosti in v izogib vdiranju nepotrebnih tujih prvin.

Snojeva rubrika v *Pionirju* je imele doslej več naslovov: Literarne igrice, nato Stric Pipa izbira... in izbere, Stric Pipa izbere, danes pa Stric Pipa izbira. Sprva je objavljala uvodna razmišljanja in prispevkom dodajal kratke komentarje. Tretje leto je vključil še poglavja prijetno napisane poetike — »literarne recepte« in pesniške uganke. Kasneje je izbral en sam sestavek in ga pospremil s podrobnejšimi opazkami, zadnja leta pa spet vsakemu objavljenemu besedilu pripiše svoje mnenje. Smotri *Pionirjeve* literarne šole pri tem ostajajo vsa leta isti: gojenje kvalitetne, pristne otroške izpovedi in vzgajanje široko razgledanih bralcev.

Janez Bogataj:

RAZISKOVALNE NALOGE V REVII »PIONIR«

Pomembno sestavino današnjega *Pionirja* predstavljajo njegove raziskovalne naloge. Ta oblika dela z mladimi se je začela intenzivno uvažati z letnikom 1972/73, pred tem pa je bilo že nekaj poskusov v obliki eksperimentalnih nalog za tako imenovano krožkarsko ali šolsko rabo. V nekaj letih so postale raziskovalne naloge med mladimi bralci *Pionirja* zelo priljubljene, tako da je bilo do leta 1978 že po šest do sedem nalog v letniku. Uredništvo si je pri tem oblikovalo tudi metodične izkušnje

z naslednjimi sestavinami: razpis raziskovalne naloge z animacijskim programom, navodila za izdelavo naloge, ocena naloge in ne nazadnje priznanja za mlade raziskovalce v obliki ekskurzij. Prav ta sestavina se zdi posebej pomembna, saj na nevsiljiv način predstavi mlademu raziskovalcu tudi praktično področje njegove raziskave ali njegov »teren«; skratka, opraviti imamo s povezavo teorije in prakse na tej šolski stopnji.

Posamezne stroke so bile med raziskovalnimi nalogami različno

zastopane. To vprašanje je neposredno povezano z vprašanjem, kako pojmujejo vlogo mladinskih raziskovalnih nalog različne stroke, pri čemer ugotavljamo različen odnos: od naključnih do celovitih vključevanj pionirskih raziskovalnih nalog v kontekst posameznih strok. Tako je bila geologija med prvimi vedami, ki je vključila raziskovalno nalogo revije *Pionir* v celotno strukturo stroke, pri čemer je bilo dejavno tudi ustrezno strokovno društvo. Večje uspehe so imeli tudi geodeti, gozdarji, varstveniki narave, demografi, geografi in ne nazadnje tudi etnologi, posebej še z nalogo o domači obrti, ki jo letos tematsko nadaljujemo z raziskavo sejmov. Na začetku je s področja posameznih strok prispelo na razpis povprečno po 20 nalog, danes pa se ta številka giblje med 30 in 50 nalogami. Na razpis

raziskovalne naloge o domači obrti je prispelo 32 nalog, v katerih so otroci iz posameznih slovenskih šol odlično analizirali čez 300 različnih obrtnikov in rokodelcev ter njihovih izdelkov. Danes to predstavlja dokumentacijo, kakršne nima skoraj nobena strokovna ustanova z etnološkega področja (npr. muzeji), ne v kvantitativnem ne v kvalitativnem smislu. Ugotovili smo tudi, da je pri tej nalogi sodelovalo v povprečju blizu 300 učencev. Glede na širše družbene cilje, v katere je bilo vključeno raziskovalno delo učencev, smo te številke lahko samo veseli, posebej še zaradi dejstva, da etnološka problematika (ljudska ali množična kultura in vsakdanje življenje) s sodobnimi metodološkimi strokovnimi izhodišči v naši osnovni šoli skorajda ni prisotna.

Priznanje prejemata Mitja Vošnjak (desni), prvi urednik Slovenskega pionirja, in Ive Šubic, prvi ilustrator Slovenskega pionirja. (Foto: Janez Bogataj)

Preden nekoliko podrobneje predstavimo raziskovalno nalogo o domači obrti, še nekaj splošnih podatkov. Zadnjih nekaj let revija *Pionir* razpiše od 4 do 5 raziskovalnih nalog na leto, in sicer za različna znanstvena področja. Razen te oblike pa revija poskuša sodelovati z mladimi tudi prek drugih oblik raziskovalnega dela. To so predvsem raziskovalni tabori. Prvi je bil l. 1979 na Kočevskem Rogu, drugi pa leta 1983 na Zreškem Pohorju. Udeleženci, učenci, ki so dosegli najboljše rezultate pri raziskovalni nalogi o domači obrti, so raziskovali zgodovino, sedanjost in možnosti za bodoči razvoj domače obrti na tem območju Slovenije. Tabor je zasnovan za triletno obdobje in mladi raziskovalci naj bi v tem obdobju obdelali celotno obrtno problematiko na območju občine Slovenske Konjice. Gradivo prve faze raziskave je bilo razstavljeno v Slovenskih Konjicah in spodbudna je bila izjava predstavnikov občinske raziskovalne skupnosti, da so rezultati letošnjega *Pionirjevega tabora* temeljitejši od raziskave nekega področja, ki so jo za velike denarje opravili poklicni raziskovalci.

Povrnimo se k raziskovalni nalogi o obrti. Naloga pomeni del širšega republiškega projekta oziroma skrbi za oživitev domače obrti, katerega pobudnik je Republiški komite za kulturo. Ko smo razmišljali o konceptu tega oživljanja, smo menili, da je treba začeti z oživljanjem in spoznavanjem posameznih obrtnih dejavnosti in njihovih nosilcev prav pri mladi generaciji. To spoznavanje pa je lahko najbolj temeljito z njihovim lastnim raziskovalnim delom na tem področju. Ob raziskovanju posameznih panog in zaposlenih v njih naj bi mladi spoznavali tudi možnosti za zaposlovanje na tem področju. Predvsem pa bi spoznavali

panoge, ki so v stoletjih svojega razvoja dejansko plod domače pameti, tehniškega znanja, in panoge, ki porabljajo za svoje delovanje domače materiale. Velika prednost naloge je bila tudi v tem, da so otroci raziskovali vprašanja njihovega primarnega ali neposrednega kulturnega okolja in se spoznavali s sestavinami kulturne dediščine, ki imajo lahko še kako pomembno vlogo v sedanjem življenju in tudi za v bodoče. Naloga seveda ni bila vključena le v ta koncept oživljanja domače obrti, ampak v celotni strokovni etnološki koncept, kar je ena od odločilnih sestavin za uspeh raziskovalne naloge katerekoli stroke. Analiza posameznih nalog je tudi pokazala, da so bili rezultati naloge najboljši prav na tistih šolah, na katerih jim je uspelo *Pionirjevo* raziskovalno nalogo vključiti v siceršnji izobraževalni proces v posameznih višjih razredih osemletke.

Vsekakor pa bi bili do sodelovanja nekaterih šol lahko tudi kritični, kar dokazuje, da mladinska raziskovalna revija *Pionir* še ni povsod uporabljena kot dopolnilo ali enakovredna spremljevalka večkrat togega izobraževalnega procesa. Tako nas je presenetilo, da raziskovalne naloge o obrti ni prijavila niti ena šola ali krožek iz kakega slovenskega mesta (npr. Ljubljana, Celje...), pa tudi nekatera »klasična« območja domače obrti so ostala popolnoma ob strani. Morda nam to nazorno ilustrira naslednji primer: Med trajanjem razpisa raziskovalne naloge smo vprašali ravnatelja neke slovenske šole, če se bodo učenci vključili v *Pionirjevo* raziskovalno nalogo. Ker je bil očitno presenečen nad našim vprašanjem (čeprav leži šola na izrazito obrtno dejavnem območju), smo ga vprašali: »Pa, saj menda imate na šoli naročeno revijo *Pionir*?« Njegov

odgovor se je glasil: »Da, otroci jo imajo!« Primer je negativen in iztrgan iz množice drugih, pretežno tudi pozitivnih. Vendar menimo, da je bilo koristno, glede bodočnosti našega dela in predvsem vloge revije *Pionir* na področju znanstveno raziskovalnega dela mladih, izpostaviti prav ta primer.

Ob koncu želimo navesti nekaj misli o znanstveno raziskovalnem delu in šolski mladini. Eno od osnovnih pedagoških načel »od znanega k neznanemu in obratno« že v osnovi zadeva razmerje med pedagoškim in znanstveno raziskovalnim delom. Prav zavoljo omenjenega načela naj bi se znanstveni način dela in mišljenja manifestiral tudi na področju šole in za šolsko mladino. Znanost se mora in bi se morala mlademu človeku v šoli vedno bolj odpirati, tako kot bi se morala tudi sicer odpirati vsem starostnim, družbenim in drugim skupinam in okoljem. Vsak učenec ali katerikoli posameznik je lahko **poseben tip raziskovalca**, če ima razvit znanstveni način mišljenja, razmišljanja, če je »pismen« v tej smeri. Vendar se pri tej pismenosti kaže izogniti posploševanju ali napačni interpretaciji in razlikovati **znanstveno** in **znanostno** pismenega posameznika in seveda učenca, pa tudi njegovega učitelja, profesorja ali mentorja. Glede na to, da pojem »znanstveno pismen« zadeva vse, ki se profesionalno ukvarjajo z znanstveno raziskovalnim delom, pa je pojem, »znanostno pismen« znatno širši, saj obsega vse tiste posameznike (če hočete tudi ljubitelje), ki poznajo le nekatere osnovne zakonitosti znanstvenega. Z znanostno pismeno mladino se v posameznih znanstvenih disciplinah ustvarja torej širina, osnova ali »baza«, ki je potrebna tudi za kakršnokoli znanstveno delovanje v okviru šole ali

nostnega ali znanostno pismenih je lahko škodljiva pomanjkljivost tudi za še tako ambiciozno in teoretično dognano znanstveno delovanje. Če seveda zagovarjamo model znanostno pismenih učencev, velja to tudi za njihove mentorje in učitelje. Večkrat so bile tudi teme raziskovalnih nalog v *Pionirju* tuje in nesprijemljive predvsem znanostno zastarelo pismenim mentorjem, ki raziskovalnih iskanj mladih niso pospeševali, ampak ostajali pri izjavah: Od kdaj pa je sedaj to tudi etnologija? No, v zadnjih letih so se stvari močno spremenile na boljše, vendar menimo, da so tudi posamezne vede naredile še vse premalo, da bi svoja teoretična izhodišča konkretizirale ali prelile v prakso; predvsem mislimo tukaj na šolo. Seveda moramo mlademu človeku v šoli ponuditi dovolj možnosti, da se kar v največji meri vključi v različne znanstvenoraziskovalne aktivnosti. In revija *Pionir* odigra lahko tukaj pomembno vlogo kot revija za višjo osnovnošolsko stopnjo, na kateri se otroci že opredeljujejo za posamezne vede in področja njihovega delovanja. Pri vključevanju šolske mladine v raziskovalno delo in raziskovalne naloge je pomembno, da jim **odprto in odkrito** pokažemo namene in cilje raziskave, v kateri sodelujejo. Spet bi lahko naštevali celo vrsto negativnih primerov, ko je šolska mladina zbiral razne faktografske sestavine na primer s področja ljudske kulture in načina življenja ljudi. Težnja nosilca takih akcij je bila v tem, da se zbere čimveč gradiva, posname čimveč različnih fotografij ali zapiše čimveč variant na primer ljudskih pesmi. Skratka, ti mladi »udarniki« so bili s svojim delom le segment v celotni strukturi raziskave in so »znanstveniku«, kot njegova delovna sila, pregledali teren, na-

šolskih sistemov. Pomanjkanje znamenito da bi ga na neki način skupaj pregledali in obdelali.

Torej, način znanostnega delovanja naj bi v bodoče v še večji meri postal redna sestavina dela na na-

ših šolah. To pa najbrž ne bo težko storiti, saj se je prav s pomočjo revije *Pionir* in raziskovalnih nalog v njej nabralo že veliko dobrih izkušenj.

Peter Kobal :

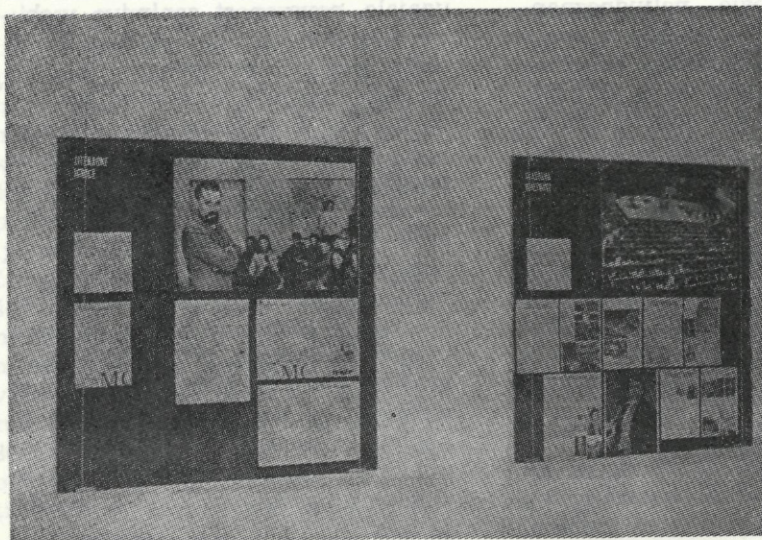
DVAJSET LET TISKA »PIONIRJA« V TISKARNI MLADINSKE KNJIGE

Ob malem proizvodnem jubileju, dvajsetletnici tiskanja *Pionirja* v tiskarni Mladinska knjiga, se na kratko ozrimo na celoten potek odraščanja te naše revije od povojnih začetkov do danes. Grafično tehnični razvoj revije je spremljal in dopolnjeval zorenje njene osnovne funkcije v doseganju vsebinskih, vzgojno-izobraževalnih in informativnih ciljev pri osnovnošolcih, katerim je ta revija namenjena. S spreminjanjem vsebinskega programa se je spreminjala in razvijala tudi grafična oblika in tehnična urejenost *Pionirja* od preprostega enobarvnega ali dvo-barvnega literarno usmerjenega glasila, namenjenega pionirjem, do sodobne večbarvne poljudnoznanstvene revije, ki je pomemben informativni medij in vabljivo sredstvo usmerjanja v razvoju mladostnikov.

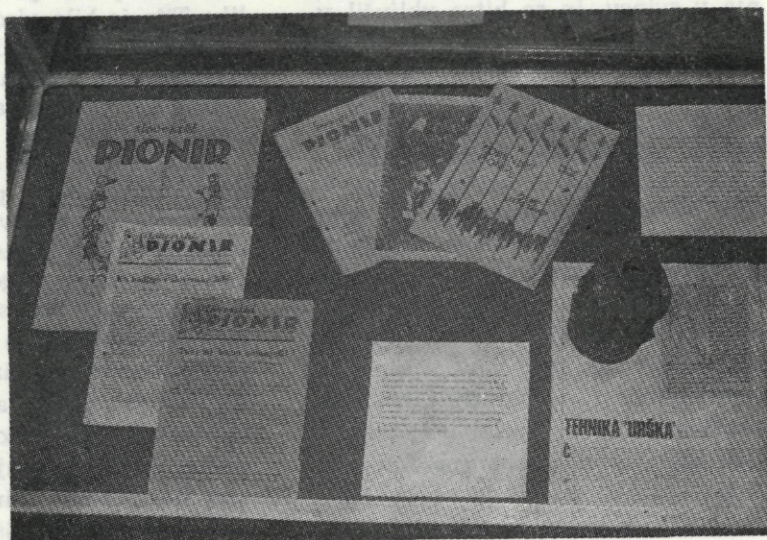
Pionir je spremljal hitri razvoj grafične tehnologije v povojnem času in se oblikovno ter vsebinsko bogatil z dosežki, ki so jih v svojem tehnično tehnološkem razvoju dosegle naše tiskarne. Finančne omejitve v preteklosti tudi še danes močno pogojujejo raven grafične kakovosti in celotnega videza revije, ki ima prav na tem področju še neizčrpane razvojne možnosti. Zaradi tega je naš *Pionir* spreminjal videz bolj na osnovi trenutno razpoložljivih sredstev kot tehničnih možnosti v grafični proizvodnji.

V prvem povojnem desetletju je bila tehnika visokega tiska ali knji-gotiska osnova vseh tedanjih tiskarn. Barvna litografija je bila še področje umetnosti, o modernem večbarvnem tisku s ploskve ali of-setnem tisku pa se je šele šušljalo. Črna umetnost je bila res pretežno črna, in tak je bil tudi naš *Pionir*. Druga barva je pozneje nekoliko popestrila ovitek ali notranje ilustracije, poudarila kak naslov pomembnega članka ali služila za ozadja in okvire. Oblikovne možnosti tehničnih urednikov so bile skromne in temu je bila podrejena celotna podoba revije. Tudi kakovost papirja ni mogla zmanjšati tega grafičnega vtisa.

V svincu so oblikovale in proizvajale *Pionirja* Ljubljanska tiskarna, tiskarna Jože Moškrič, tiskarna Ljudske pravice in Dela od povojnih začetkov pa do leta 1963. V tem obdobju se je višina naklade spreminjala z močnimi nihanji od 15.000 do 55.000 izvodov, v čemer se je kazalo tudi spreminjanje zanimanja za vsebino in videz revije. Iskanje vzrokov je vodilo do korenitih sprememb v vsebinski usmeritvi, vplivalo pa je tudi na spremembe grafičnega videza. Ko je leta 1960 zdrknila višina *Pionirjeve* naklade na kritičnih 15.000 izvodov, ta klasična eno ali dvobarvna revija ni imela več razvojnega prostora. Vsebinska pre-

Pogled na obsežno razstavo o Pionirju v prostorih Pionirske knjižnice Maribor, kamor so jo decembra 1983 prenesli iz Cankarjevega doma v Ljubljani (Foto: Franc Vogelnik)

usmeritev na ožjo, poljudnoznanstveno tematiko je posegla z uspehom v interesna področja mladine. V dopolnitev vsebine se je vključila v večjem obsegu kot dotedaj slikovna informacija, ilustracija in predvsem reprodukcija. V tem obdobju se je v grafični proizvodnji z izredno naglico uveljavljala tehnika ofsetnega tiska, predvsem v tiskarni Umetniškega zavoda za litografijo, iz katerega se je razvila najsodobnejša tiskarna za to tehniko tiska v Sloveniji, to je Mladinska knjiga. *Pionir* je dobil med ovitke prve barvne priloge in popolnoma nov, privlačnejši oblikovni videz, ki ga je tedanja generacija osnovnošolcev navdušeno sprejela. Druga vsebina, barva in bogatejša slikovna informacija so dali *Pionirju* novo vrednost in osnovo za nadaljnji razvoj. V tem času je bila odločilna prelomnica v letu 1964, v katerem je prevzela grafično izvedbo nova tiskarna Mladinska knjiga. Tehnični uredniki v redakciji revije so dobili nov oblikovni prostor — barvo in barvno reprodukcijo, ki v celosti obogati revijo. *Pionir* se je poslovil od klasične tiskarske tehnologije, postavljanja v svincu, in se hitro vključil v novo, moderno in ekonomičnejšo tehnologijo večbarvnega ofsetnega tiska. Čista tehnologija na filmu, enostavnost oblikovalnih pripravljalnih postopkov in širina kombinacijskih možnosti v barvnem bogatenju slikovne informacije so dale *Pionirju* nov polet. Revijo so tiskali na strojih velikega formata sočasno v štirih barvah. V proizvodnjo so vključili že osvojeno tehnologijo izdelave barvnih izvlečkov v klasični reprodukcijski fotografiji in med predlogami so se vselej bolj pojavljali diapozitivi in barvne fotografije, zmanjšal pa se je obseg črno belih slik in ilustracij. Mladini je to

ugajalo, povezanost zanimive vsebine z bogato barvno informacijo je našla primerno ravnovesje v barvah in višina naklade je rasla od številke do številke. Pred letom 1968 je že presegla 30.000 in *Pionir* se je srečal ponovno z novostjo v grafični proizvodnji, z rotacijskim tiskom. Leta 1969 je tiskarna Mladinska knjiga postavila prvo tiskarsko rotacijo za večbarvni tisk proizvodov visoke kakovosti in *Pionir* je bil že vključen v njen proizvodni program. Njegov grafični videz je pridobil s tem nov element, barvni sijaj, drugo vrsto papirja in spremembo formata. Tehnologija proizvodnje od rokopisa in slikovnih predlog do končne izvedbe je bila tedaj najsodobnejša, sodobna pa je postala tudi vsebinska raven revije. Zveza prijateljev mladine Slovenije se je zavzela za razširjanje *Pionirja* v jugoslovanski prostor. Ta cilj je bil po letu 1970 dosežen in revija je dobila s tem dodatno družbeno funkcijo. Celotna višina naklade se je dvignila do 150.000 izvodov v treh jugoslovanskih jezikih, kar je zaradi ekonomičnosti proizvodnje dovoljevala le ta tehnologija dela. Pohvalno pismo predsednika republike Tita je bilo visoko priznanje za opravljeno delo in dosežene uspehe, povečalo pa je tudi odgovornost uredništva za ohranitev dosežene ravni.

Mladinski periodični tisk v naši družbi ni stabilen predvsem zaradi tesnih finančnih okvirov, ki se spreminjajo mnogo počasneje od gibanja cen in stroškov njegove proizvodnje. Prva posledica pogostih neusklajenosti je siromašenje in *Pionir* ni bil izjema. Revijo pocenimo, če uporabimo cenejši, tanjši ali slabši papir, če zmanjšamo število barvnih reprodukcij in če omejujemo obseg. Pri tem ne moremo mimo padca ravni kakovosti in zmanjševanja zanima-

nja za tak proizvod. *Pionir* je v obdobju 1970/80 doživel vzpone in padce, živel v okvirih sodobne tehnologije in drsel v grafično enostavnost, tako da je v sedanjem trenutku pristal na stranskem tiru. Opuščena je bila uporaba kakovostnih premaznih papirjev in *Pionir* opravlja svoje poslanstvo tako, kot je začel, na brezlesnem papirju. Na samo šestnajstih večbarvnih straneh tudi najsodobnejša grafična tehnika ne more pričarati bogatega vtisa privlačne ilustrirane barvne revije. Zaradi nizke naklade, ki ne presega 20.000 izvodov vsake številke, je opuščena tudi tehnika rotacijskega tiska in njene prednosti. Perspektiva

Pionirja v grafično proizvodnem pogledu ni jasna. Tehnični in tehnološki pogoji za proizvodnjo kakovostnega proizvoda se večajo z elektronsko in lasersko tehnologijo ter z montažo novega rotacijskega stroja, ekonomski pogoji pa ne omogočajo izkoriščanja teh možnosti. Grafiki vidimo rešitev te problematike v ponovnem dvigu ravni in kakovosti revije z uporabo boljših materialov, v povečanju odstotka barvne informacije in v nadaljevanju prilagajanja vsebine sedanjim potrebam mladih, pogoj za to pa je ustrezna politika delitve družbenega denarja, namenjenega mladinski periodični literaturi.

LEVSTIKOVE NAGRADE ZA LETO 1982

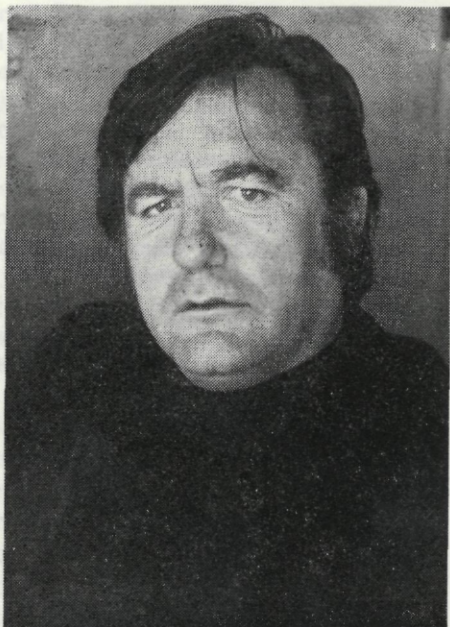
Založba Mladinska knjiga od leta 1949 daje z Levstikovimi nagradami priznanje svojim sodelavcem za najvidnejše dosežke pri ustvarjanju knjižnih izdaj, namenjenih otrokom in mladini.

Levstikove nagrade za leto 1982 so podelili 6. junija 1983 v Ljubljani na prireditvi v Cankarjevem domu. Prejeli so jih:

TONE PARTLJIČ za knjigo **HOTEL SEM PRIJETI SONCE**

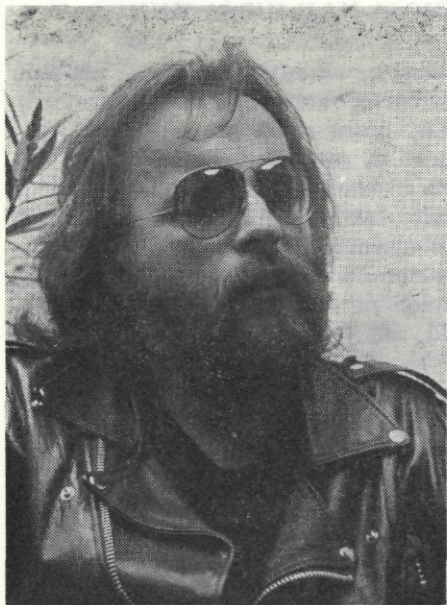
KOSTJA GATNIK za ilustracije v knjigah **MRZLA REKA**, **NOVE PRIGODE PROFESORJA MODRINJAKA** in **SRBSKE NARODNE PRIPOVEDKE**

BERTA GOLOB za poljudnoznanstveno knjigo **ŽIVE BESEDE**.

Obrazložitev žirije za izvirno leposlovje

Knjiga Toneta Partljiča *Hotel sem prijeti sonce* preprosto in jasno, humorno in z blago ironijo raste iz drobnih mladostnih spominov človeka, ki je spoznal in občutil, da je dar življenja človeku zmeraj en sam in neponovljiv in toliko lepši in dragocenejši, kolikor bolj se mu izteka. Kratke zgodbe v tej knjigi pripovedujejo o veselih in žalostnih pretresih otroške duše. Šaljivo prikrita, a vseeno očita bolečina minevanja pa je tista notranja uglašnost Partljičevega razgrinjanja prvih vtisov o sebi, svojih bližnjih in njihovih ujetostih v minule čase, ki daje njegovemu humoresknemu kramljanju globlje, mestoma že kar pretresljivo in usodnostno vsebino.

Kostja Gatnik

Berta Golob

Obrazložitev žirije za ilustracijo

Ilustracije Kostje Gatnika v knjigah *Mrzla reka* (William Judson), *Nove prigode profesorja Modrinjaka* (Norman Hunter) in *Srbske narodne pripovedke* so izvirna novost v slikarskem ustvarjanju za otroke. Njegova iskanja v ilustraciji za otroke in mladino imajo posebno ceno, ker gre za odkrivanja v prostoru, kjer veljajo visoka merila kakovosti. Pri likovnem upodabljanju literarnih predlog poudarja predvsem risbo kot splet tankih linij ali kot bogato rastrirano površino. Z ilustracijami otroku tudi približa duh časa, v katerem se literarno delo dogaja, obenem pa upošteva starost bralcev, ki jim je knjiga namenjena.

Obrazložitev žirije za poljudnoznanstveno delo

Knjiga Berte Golob *Žive besede* je nenavaden učbenik slovenskega jezika. V njem je razgrnila jezikovni razvoj, njegove zakonitosti in značilnosti, še posebej pa razgibano vsakdanje življenje jezika. Zelo razumljivo je razložila temeljna vprašanja o govorjeni in pisani besedi. Tako knjiga *Žive besede* ob izčrpnih informacijah in ob predstavitvi strokovnih vprašanj o jeziku spodbuja k razmišljanju o pomenu govora in jezikovnega ustvarjanja pa tudi o koristnosti in potrebnosti jezikovnega pouka.

Nikoli nisem prav verjel pisateljem, ki so govorili, da se »sramujejo« svoje prve knjige, da z nekaterimi svojimi knjigami nimajo nobenega veselja ipd. Vendar se mi zdaj godi ravno tako. Nobene svoje knjige proze (*Ne glej za pticami, Jalo-vost, Volk na madridskih ulicah, Na svidenje nad zvezdami...*) ne morem več prebrati, skoraj se mi upira jemati jih v roke. Z dramami je malo drugače, saj si mislim, da lahko kaka nova uprizoritev vendarle pokaže čisto nov obraz teksta. Vendar me nič ne vleče, da bi jih še kdaj videl na odru... Vsaj zdi se mi tako: Televizijskih *Ščuk* bi zagotovo ne gledal več, pa če bi jih še ne vem kolikokrat vrteli... Vse to je za menoj, me ne zanima več, moje misli in sanje silijo naprej, v novo, nejasno, neizoblikovano... »Narejeno« me ne zanima več.

Edina izjema je knjižica *Hotel sem prijeti sonce*. Izšla je prvič že pred dvema letoma, letos (1983) pa drugič pri Mladinski knjigi. Discipliniral sem se že in nisem prav nič nestrpen, kdaj mi bo izšla knjiga, kdaj bo premiera igre, kdaj televizijske nadaljevanke... Vem, da je za vse potreben čas, pri nas pa celo zelo veliko časa. Edino omenjeno knjižico sem nestrпно pričakoval. Bilo je nekaj takega kot v srednješolskih letih, ko sem s sramežljivostjo kazal svoje prve pesmi ali prozo profesorici (glej, glej, zdaj pa urednici te revije, ravnateljici knjižnice in skoraj bi si upal zapisati svoji prijateljici) Darji Kramberger. Nerodno mi je bilo. Tudi ko je knjižica *Hotel sem prijeti sonce* izšla, mi je bilo prav nerodno. Odprl sem pogled v našo družino, predstavil ateja, mamó, brata, sestro, sebe... Opisal našo revščino in se dotaknil stvari, ki jih med

seboj ne omenjamo (recimo, mamino otroštvo, atejevo ljubosumnost...). Kaj bosta rekla ata in mama, kaj brat in sestra? Zanimivo je, da nista rekla — ničesar. Nič, »tako je bilo, tako ni bilo.« Kakor da jima je nisem dal. Po nekem tihem sporazumu te knjižice v naših pogovorih sploh ne omenjamo. Težko bi razložil, zakaj je tako.

In minila sta dva meseca, pet, eno leto, zdaj že dve, knjiga pa mi je še vedno ljuba. Zdaj nimam nobenega problema, kaj bom bral na srečanjih ob bralnih značkah, vem da iz te mladinske knjige. Črtico *Ali veš, koga so danes pokopali?* pa berem tudi na literarnih večerih za odrasle. Vem, da bom imel z njo »uspeh«, če je pri literaturi sploh umestno govoriti o uspehu. Sicer veljam za malo grobega, neposrednega, zlasti pa za humorističnega pisatelja, toda v knjigi *Hotel sem prijeti sonce* mi je uspelo, se mi zdi, razliti čez črtice tudi nekaj svoje nagnjenosti k žalosti in liriki... Tudi to svojo lastnost v življenju na vso moč skrivam, raje veljam za šaljivca, v tej knjižici pa sem se razkril. Zato mi je draga, a mi še vedno vzbuja tisto srednješolsko negotovost, »sramežljivost«, ranljivost...

Seveda sem bil vesel, da sem dobil za knjigo Levstikovo nagrado. Toda veliko bolj vesel sem bil, ko sem izvedel, da je razprodana. Nagrada me je nekako vendarle »prestrašila«. Napolnila z dvomi. Je prav, da dobi nagrado nekdo, ki je napisal le eno knjigo za otroke (in odrasle)? Se ne bo kak zaslužni mladinski pisatelj čutil prizadet? Kaj če bom napisal še eno otroško knjigo, pa ne bo tako dobra in uspešna? Si ne bom rekel: »Fant, za prvo si dobil celo nagrado! Ne smeš se zdaj

s slabšimi rečmi!« Kajti sprašujem se, ali lahko ponovim tako knjigo. Kasneje sem napisal še dve podobni črtici (*Če mačko smrt povoha in Koline v omaki*); res nista dosti slabši in bi ju vključil v knjigo, če bi ju napisal prej... A bom zbral še deset takih? Zelo rad bi napisal knjigo, še bolj pa igro o današnji mladini (torej ne o svojem otroštvu), spravljam se k snovanju, pa se bojim, da kljub vsemu ne poznam dovolj današnjih otrok. Želim napisati igro, kjer bi otroci rekli, »tako je!«. Pa jih res poznam dovolj? Sam dostikrat natiho v sebi (zdaj privikrat javno) mislim, da mnoge naše mladinske knjige, ki uživajo velik ugled, ne govorijo z otroško govorico, otroško dušo in glavo... Vidim pisatelje in zlasti pisateljice, ki hočejo in se trudijo misliti z otroško glavo in srcem... Hočejo in trudijo... Bral

sem nekatere otroške dnevnike (petnajstletnic, štirinajstletnic...), povsem nekaj drugega piše v njih, kot v prej omenjenih knjigah... Bom sam boljši, se sprašujem.

Zato se ob tej knjigi čutim varen, najdem svoj obraz, ki so ga leta, življenje, »delovanja«, prilagajanje... že davno prekrili. In ki se mi zdi, le kako je to mogoče, bolj moj, kakor današnji!

Zdaj vidim, da sem za vas, spoštovana urednica, napisal premalo. Po drugi strani pa se mi zdi, da sem, kar zadeva mene samega, napisal še preveč!

Samo še to: moja zadnja gledališka igra *Moj ata, socialistični kulak* je zelo sorodna knjigi *Hotel sem prijeti sonce*. Tudi motivi se ponavljajo ali drugače obračajo... Ni čudno, da mi je med dramami najljubša prav ta...

Tone Partljič

OGLEDALO ODRASLIH

Ivo Zorman: Hrčki smrčki. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1983. (Mala slikanica)

Ljubke živalce so hrčki, delavni, čisti, redoljubni in kar je še podobnih lastnosti, ki jim jih radi pripisujemo. Pisatelj Ivo Zorman si jih je zaradi teh čisto človeških lastnosti izbral za junake svoje pravljice.

Pisatelj nam predstavi dve družini, obe z maloštevilnimi otroki (hrčki imajo navadno veliko naraščaja), v njej so poleg staršev le še štirje otroci. Glavno besedo v družini ima mama, ki ohranja tipično delitev dela in tako vzgaja tudi svoje otroke (na primer: »to delo ni za dekleta, bodo že fantje osmukali in znosili«), družina torej, kakršnih poznamo v

vsakdanjem življenju zelo veliko. Sploh nas vse v tej pravljici spominja na nekaj znanega, še posebno, ko prebiramo stavke: »Hrčki se radi pritožujejo, da so v stiski. Bolj, ko se jim množe zaloge, bolj tožijo o pomanjkanju. Zadovoljstvo nad polnimi shrambami si privoščijo samo naskrivaj.« Ali: »Menda so vsi odrasli hrčki prepričani, da je njihovim otrokom prelepo, da imajo vsega preveč in da jim ni treba delati, kot so morali sami v mladih letih. Mladi pa trdijo o starejših, da so starokopitni.« In dalje: »Vsako zrno dvakrat obrnejo, preden se ločijo od njega. Razsipni so samo na svatovščinah. Dokler so gostje v hiši, se napihujejo in se iztreznijo šele, ko je gostija

mimo.« In še bi lahko naštevali. Seveda imajo okrog svojega doma tudi skrbno zakoličeno posest, da se ve, do kod je njihovo.

Očetu je pisatelj namenil vlogo prehranjevalca družine, v prostem času pa se zanima za šiškanje. Poleg govora o vremenu, ki ni nikdar pravo, je šiškanje vedno znova in najvažnejša in edina tema pogovora na nedeljskem obisku pri sorodnikih. Obzorje se jim dalj kot do sorodnikov nikdar ne razširi. Tudi mati v svojih pogovorih na obisku ostaja pri večnih temah: kuhanju, modi in otrocih. Posebno skrbno je pisatelj opisal nedeljski obisk: mamo, ki se dolgo ureja, da bo vsa lepa, očeta, ki nestrpen čaka, da bodo odšli, in otroke, ki se medtem po svoje zabavajo in umažejo in morajo znova v lepотно obdelavo. Potem je tu seveda še obvezno darilo (»priti na obisk brez darila je nespodobno« in »z darili so same sitnosti«). Hrčki drug drugemu poklanjajo črviv grah, vedno isti, v drug papir ga zavijejo.

Vsaka družina ima seveda tudi otroka, ki ji povzroča skrbi. Tako je v eni družini otrok, ki si repek viha na svedrc (»vsak spodoben hrček nosi raven rep«) in cele dneve samo šiška. Na to je oče zelo ponosen, mamo pa skrbi, kaj bo, ker nikoli ni bil za pravo delo. V drugi družini pa ustaljene norme krši fant, ki se mu ne ljubi delati, zato pa toliko raje sanjari o sreči, ki jo tudi gre iskat.

Del pravljice je potovanje malega Jena, ki verjame družinskemu izročilu o bajnem bogastvu nekega sorodnika. Za to srečo, »ki je zlata, z okusom po žitu«, se odpravi po svetu.

Ko je pisatelj tako vzpostavil vse medsebojne odnose v družini in do sorodnikov, pričakujemo, kam bo pravljica krenila. V njej pa se nič posebnega ne zgodi, življenje teče po ustaljenem tiru: znameniti šiškar se je poročil k sorodnikom in začel

skrbeti za svojo družino, veliki popotnik se je vrnil s potovanja, da je ob zimskih večerih lahko pripovedoval o svoji pustolovščini, ki jo je znal lepo okrasiti.

Tej pravljici lahko rečemo pravljica le zaradi Jenovega potovanja, samo v tem delu si je pisatelj dovolil kratek izlet v fantazijo, ki pa ji ni hotel ali ni mogel dati poleta. Svojega junaka spet hitro pripelje domov na zapeček, kjer ga pusti, da uživa v občudovanju in slavi, ki mu jo izkazuje njegov rod.

Pravljica je izšla v zbirki Mala slikanica, v njej je veliko lepih ilustracij Lidijske Osterčeve in je torej namenjena mlademu bralcu, takemu, ki že zna brati, in tistemu, ki jo poslušša ob gledanju ilustracij. Je pa s to pravljico tako: mladi bralec bo le težko našel sebe v njej, saj je razen odnosov v družini, ki nam jih pisatelj razgrinja in ki jih otrok pozna od doma, le malo stvari, ki ga bodo pritegnile. Tudi to, da se pravljica godi med hrčki, ki so otrokom priljubljena živa igrača in jih s svojo živahnostjo in vedenjem navdušujejo, tej pravljici ni dalo poleta, ki ga poznamo iz drugih Zormanovih zgodb, *Storžkovskega popoldneva*, na primer, kjer mu je z ustvarjalno domišljijo uspelo oživiti igrače, ki so samotnemu otroku delale družbo. Iz za zaklenjenih vrat ga je ponesel v svet sanj, ki pa je otroku prav tako resničen kot resničnost sama. Tako ustvarjalno fantazijo pa v tem delu pogrešamo, aluzije, s katerimi jo priklepa na realna tla, ji ne dajo poleteti. Tako bodo v tej pravljici odrasli našli veliko več kot otroci, marsikdo bo v njej našel tudi sebe. Če je pisatelj s to pravljico imel namen kazati ogledalo odraslim, je uspel, saj se ob življenju, ki nam ga slika, lahko zamislimo.

Marinka Svetina

Ela Peroci: Siva miš, ti loviš. Ilustr. Anka Peroci Luger. Ljubljana, Mladinska knjiga 1983. (Deteljica.)

Kadar pridejo v hišo majhni čeveljčki, ki »stisnjeni drug k drugemu nekaj ščebetajo, nekaj šepetajo in se hihitajo«, se mame spremenijo v babice in babice postanejo prababice. In kadar mama, ki je pisala pravljice o Jelki in njenem dežniku, ki je lahko postal balon, in o Anki in njenih risbah, postane babica ter napiše pravljico o majhnih čeveljčkih, ki se hihitajo in se še ne ve, kdo jih bo obul (*Čeveljčki*), lahko pričakujemo novo ogrlico pravljič. Dobili smo jih v zbirki *Siva miš, ti loviš*. Devetnajst jih je, vse pa so prijazne in varne, kot so varni otroci, kadar jih čuvajo babice, ali kot je zapisal Janez Kajzer v spremni besedi, da je bilo mogoče prav pravljičarsko siromaštvo njenega otroštva »tisti vzgib, ki jo je zvabil k umetniškemu ustvarjanju za otroke, da bi vsaj v nežnih letih otroštva občutili varno zavetje, ki jim bo v odraslih letih tako pogosto manjkalo.«

Ustvarjalni postopek, ki mu sledimo tudi v teh pravljičah, ni nič drugačen, kot ga poznamo iz njenih prejšnjih del. Situacijo, ki je izbrana iz otrokovega doživljajskega sveta, podaja realno, na primer igro s knjigo; otrok jo najprej ogleduje, potem si jo posadi na glavo, da ima kapo; ali: deklica si je za prvi šolski dan naložila v torbico vse, kar potrebuje prvošolček, in še malico in medvedka. Potem je bila torbica pretežka. In še bi lahko naštevali. Kljub temu da že vnaprej zaslutimo, kam nas vodi, nas še vedno znova prese-

neča. Fantku, ki se je igral s knjigo, se naenkrat zazdi, da je nekaj izgubil. Prelistal je slikanico in videl, da pikapolonice na zadnji strani ni več. Odletela je v sončni dan. Pravljičico o deklici, ki je obstala pred težko torbo, pa razreši z obratom: torbica je objela deklico in jo odnesla v šolo.

V pravljičici se mora vse srečno končati, tudi v moderni pravljičici, kakor nam jo je po vojni prva predstavila Ela Peroci in jo razvila do mojstrstva. Pravljičice v tej zbirki se končajo veselo ali vsaj pomirjujoče. Če je pikapolonica odletela, otrok ne joče, ampak ji veselo pomaha v pozdrav. Za izgubljeno šivanko, ki je znala čudo stvari, se deklica in babica ne žalostita, ostala jima je pravljica o njej. Tudi otrokov raziskovalni duh ali nerodnost nista nikdar kaznovana. Deček, ki se je kopal skupaj s knjigo, da je lahko račka zaplavala, ni bil kaznovan.

Pisateljica stke pravljice iz predmetov in stvari, ki otroka obdajajo, včasih je glavni junak otrok, včasih babica ali dedek. Svet, ki nam ga kaže, je tako velik kot otrokovo obzorje, iz njega so poti le v domišljijo, ki svet razširjajo in bogatijo. Sončnice na vrtu so z deklico lahko odšle na morje, babica je z vnučko v veliki rdeči lupini, ki je postal čoln, zajadrjala med oblake, megla, ki je vse dni ležala nad mestom, se je spremenila v sivo prejo, ki so jo predle miši ob igri *Siva miš, ti loviš*. Po tej pravljičici, ki se konča s sončnim dnem, je dobila tudi zbirka naslov. Sončne in vesele so tudi pravljice v njej, take pa so tudi barvne ilustracije, ki jih je narisala pisateljčina hči Anka.

Marinka Svetina

Branka Jurca: Anča Pomaranča. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1983. (Deteljica.)

Literarni svet pisateljice Branke Jurce je poln radoživosti, optimizma, vedrine in neugnanosti. Tudi najnovejša knjiga *Anča Pomaranča* bo razveseljevala slovenske otroke, saj prinaša razposajen smeh, igrivost in veselje do življenja. Sestavljena je iz kratkih zgodbic, v katerih je osrednja pozornost namenjena deklici Anči in drobnim pripetljajem njene ga zgodnjega otroštva. Vse, kar je na videz nepomembno in komaj vredno pozornosti, je domišljjsko mogoče preoblikovati, oživiti in postaviti v novo, drugačno luč. Pisateljčino lahko to vsekakor zmore: teče razgibano, tu in tam rahlo posmehljivo, vendar skrajno prizanesljivo in s posluhom za vse, kar sestavlja otroško pisano življenje.

Posebna novost knjige *Anča Pomaranča* je spremenjeno razmerje med otroki in odraslimi. Zaman bi iskali spoštljivost, poslušnost in ponižnost — odrasli so namreč prikazani kot bitja, ki jim otroci smejo kar naravnost povedati svoje mnenje. Tako na primer Anča Pomaranča svojemu očetu na ves glas pove, da je nor. Čez kak hip svojo izjavo sicer nekoliko korigira in sodbo o očetovem mentalnem zdravju pripiše Tonetu Bolonetu iz vrta, ki ne skopari s tovrstnimi ocenami in je tudi Anči pritaknil vzdevek Pomaranča, toda tisto o norosti je vendarle izrečeno. Nič usodnega se ne izcimi; člani Ančine družine si tudi sicer povedo marsikatero gorko, kar pa nikoli ni hudobno, ampak zavito v šegavost in smeh. Sami menijo, da bi marsikaj lahko uredili na hitro in učinko-

vito: mama-sodnica bi očeta obsodila, oče-učitelj pa bi dal svoji družici nezadostno oceno.

Odrasli so torej cepljeni proti otroški resnicoljubnosti. Ker je babica najstarejša pri hiši, deklič ugotovi, da bo slej ko prej pač umrla, kot mora umreti vsak človek. Babica bo »vesela«, če jo bo Anča obiskovala na pokopališču, toda deklica tedaj ne bo več imela babice. Otroci pač znajo biti hudo realistični — babica namreč ne sme pozabiti, da ima Anča v rezervi še eno babico.

V knjigi je opaziti tudi samorefleksijo. Zgodbice, ki se sproščeno prepletajo in rasejo druga iz druge, so za trenutek prekinjene, ko izvedemo, da imamo opravka z Ančo Pomarančo iz *Cicibana*, torej z literarno junakinjo, ki jo je moral nekdo ustvariti. Še Anča sama se zave, kdo pravzaprav je, toda bralci smo ji pripravljeni verjeti, da zares obstaja.

Anča Pomaranča še ne šteje veliko let, vendar se že zna kot prava emancipiranka potegniti za svoj spol. Ko njen oče rentiči nad nesposobnimi »udeleženkami v prometu«, Anča postavi za zgled svojo teto, ki se na cesti prav dobro znajde in užene v kozji rog marsikatega hlačatega voznika. Ker je Anča zvita, zna kritizirati tudi posredno: očetu namreč pove, da teta vozi avtomobil tako imenitno, kot on igra violino. Tako je na koncu vse prav in brez nepotrebnih zapletov, kot avtorica običajno končuje zgodbice za majhne otroke.

Pisec spremne besede N. G. (Niko Grafenauer) se zaustavi pri izhodišču pisateljskega dela Branke Jurce. Pravi, da avtorico navdihujejo dogodki, doživetja in vtisi iz neposredne resničnosti; posebno prepričljivo učinkujejo zato, ker jih zna primereno povečati ali pomanjšati in tako

dobijo novo veljavo. Dobrodošli so humorni in zabavni učinki. Niko Grafenauer najde poglavitne poteze pisateljčinega ustvarjanja v »preprosti, a duhoviti zgradbi dogajanja, ki ga označuje ne samo življenjska neposrednost, ampak tudi posluš za številne drobne, pa za otroke še kako pomembne odtenke resničnosti.« (Str. 83)

Niko Grafenauer omenja tudi igro. Dejansko je v teh prisrčnih zgodbi-
cah veliko ludističnih momentov. Igra učinkuje silno prepričljivo, domiselni pa so tudi jezikovni obrati, igračkanje z besedami, iskanje novih pomenov in otroško dojemanje besed. Gre na primer za vprašanje, kdo mora izreči zahvalo in komu je namenjena; po otroški logiki bi se moral vlak, ki prevaža ljudi, imenovati ljudinski vlak. Anča Pomaranča zahteva, naj odrasli natančno povedo, kdaj je nekaj pri levi in kdaj pri desni roki, ker pač tako radi poudarjajo, da je kakšna reč pri roki. Otroci imajo dovolj življenjskega časa, zato so tako dlakocepski, kar zadeva preciznost, vseeno pa jo razumevajo nadvse ohlapno. Kadar je Anča mamina frizerka, ji napravi na glavi dva prava pravcata kita, mama pa je potem res lepa in prikupna. Otrok na novo osvaja svet in

ima prvinsko nagnjenje, da poime-
nuje vse, na kar naleti in kar sreča. Besede so lahko zgovorne ali pa so postavljene na glavo.

Prikupno knjigo *Anča Pomaranča* je ilustrirala in opremila Marjanca Jemec-Božič. Slikarka je že večkrat ustvarjalno dopolnjevala in bogatila pisateljčine zgodbe; lahko bi celo rekli, da se umetnici dobro skladata, dopolnjujeta ter govorita ubrano in sovisno. Ilustracije so nadvse vesele, zabavne, razgibane in smešne. Oče je brkat in debelo gleda v svet, Anča Pomaranča ne more skriti svoje navihanosti, učiteljica je resnobna, kot se tovarišici spodobi, babica kaže dobrodušen obraz, igrače pa so tako resnične, da kar kličejo, naj se nekdo igra z njimi. Še živali imajo na svojih smrčkih in gobcih nekaj nagajivega.

Knjiga je izšla v zbirki Deteljica, ki jo pri Mladinski knjigi v Ljubljani ureja Niko Grafenauer, in nosi letnico 1983. V obdobju, ki je preprejeno s težavami in težkimi vprašanji, bo knjiga pomirjala mlajše in tudi nekoliko starejše bralce. Ponujala bo smeh in optimizem ter vse tisto, zaradi česar si človek znova želi jutrišnjega dne.

Marija Švajncer

DEDEK IN VNUK

Janez Vipotnik: Tilen. Ilustr. Miha Vipotnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1982. (Matjaževa knjižnica)

Janez Vipotnik, slovenski pisatelj in politični delavec, je literarno obudil nekaj utrinkov iz vnukovega življenja.

Tilen je najmlajši v hiši, zato mu vsi drugi stanovalci posvečajo vso pozornost. Mali nadebudnež živi v harmonični in s človeškimi vez-

mi tesno strnjeni družinski skupnosti: tu sta očka in mamica ter dva dedka in dve babici. Na obiske pa prihaja tudi nečakinja Tinkatonka. Tilen dela prve majave korake med ljudmi, ki ga imajo radi, so tolerantni, prizanesljivi in polni ljubezni. Posebno vlogo igra starejši dedek, imenovan deda, ki je pravzaprav popisovalec Tilnovega zgodnjega otroštva.

Deda skuša vnuka tudi vzgojno usmerjati; neredko pa se primeri, da ima prav Tilen in se mora odrasli nekako ukloniti otrokovi prostodušni modrosti. To razmerje med razkrivajočim otroštvom in možato zrelostjo je nekaj čisto posebnega: pravila niso strogo določena, zato so dopustni razpoloženski preskoki. Otrok ima specifičen položaj in drugačne pravice; kar velja za druge, njega pogosto ne zadeva. Gre za tih sporazum, ki ga v življenju pogosto sklenejo otroci in stari starši, tisti, ki so na pragu življenja, in oni, ki vedo, da bo nekega dne treba oditi. Ker so že v obdobju zrelosti, čutijo, kako dragoceno je človeško življenje, kako lepo je odkrivati svet, ki se zdi vsakič drugačen, in zvedavo zakorakati vanj.

In vendar ni med našimi spoznanji nič dokončnega! Presenetljivo je, kako deda ob vnukovi rasti odkriva tudi samega sebe. Kadar ga hoče na kratko odpraviti, ga otrok spodbudi k daljšemu premisleku. Všeč mu je, da ga vnuk pohvali in mu obljudi čokolado. Pripravljen se je strniti z otroškim igrivim svetom, v katerem je vse tako preprosto, čisto in brezskrbno. Hrup, ki ga povzroča Tilen, ga prav nič ne moti. Ko skuša idejno obarvano pojasniti, kako so živali sestankovale in glasovale, se ukloni Tilnovim in Tinkatonkinim popravkom in pobudam. Ne samo zato, ker so se vsi trije odpravili k počitku in je že čas, da se potopijo v spanec, ampak tudi zato, ker je

povsem življenjski in strpen deda, ki ve, da so stvari zdaj take in zdaj drugačne, dobronameren smeh lepša naše dneve, resnica pa nikoli ni ena sama in neizpodbitna. Nova povestica se bo začela, ko se bodo naši junaki prebudili.

V literarnem svetu Janeza Vipotnika torej ni podrejenih in nadrejenih ljudi — otrok, ki bi morali biti poslušni, in odraslih, ki bi samo ukazovali. Vsi so drug z drugim, navezani drug na drugega, prijateljski in humani.

V knjigi ni mogoče prezreti tudi sledov našega časa: otrokov vstop v vrtec je mogoče razumeti kot svojevrstno službo, ki jo bo treba »odgovorno opravljati«. Ko fantek nastopi to službo, se zgodi, da ga otroci ščipljejo, kar dedu seveda ni prav in ga za hip spodbudi k odločitvi, da bo v vrtcu uredil in pomagal vnuku. Toda Tilnov popis vstopa v vrtec ni povsem resničen in ga ni treba jemati kot suho zlato, zakaj tudi on se bori za svoj položaj med vrstniki in do deklic ni vedno najbolj nežen. Za te nežnosti bo imel kasneje še dovolj časa, z grobostmi pa tudi ne gre pretiravati. Deda in Tilen že vesta, kako in kaj.

Vipotnikov literarni jezik je bogat in barvit, veliko popisov je ozaljšanih s humorjem in hudomušnostjo. Knjigo bodo gotovo radi prebirali mladi in nekoliko starejši bralci — pritegnil jih bo humanizem, ki veje iz tega posrečenega dela.

Marija Švajncer

PISATELJ, POVEJ MI

Leopold Suhodolčan. Pisatelj, po-
vej mi. Ilustr. Alojz Zorman. Ljub-
ljana, Mladinska knjiga 1982.

Zunaj zbirke je pri založbi Mladin-
ska knjiga izšlo zanimivo delo pre-

zgodaj umrlega slovenskega pisatelja
Leopolda Suhodolčana; knjiga nosi
naslov *Pisatelj, povej mi*. Urednik
Miha Matè je zbral dvaintrideset
krajših besedil, ki so izhajale v *Pio-
nirskem listu*. Ti razgovori z mladi-

mi bralci nam ponovno pričajo o moči pisateljevega peresa, iskrenosti povedanega tega pisca, ki smo ga, žal, prezgodaj izgubili. Prav bi bilo, da bi slovenska literarna znanost pisateljev opus problemsko predstavila in ovrednotila. Morebiti se je tega dela že kdo lotil, vendar še ni našel založnika. O težavah z založniki potarna Suhodolčan sam, omeni pa tudi, da ga študenti o marsičem sprašujejo, kar pomeni, da se teoretično ukvarjajo z njegovimi deli.

Avtorjevo kramljanje v knjigi *Pisatelj, povej mi* je nadvse sproščeno, toplo in duhovito, hkrati pa Leopold Suhodolčan svoje mlado bralno občinstvo tudi nevsiljivo poučuje in pedagoško usmerja. V umetniško barvitom jeziku razkriva poglobljene življenjske vrednote, obnavlja drobna srečanja ob podelitvah bralnih značk na posameznih slovenskih šolah in odstira zaveso, za katero se dogajajo skrivnostne reči, ki se tako ali drugače nanašajo na knjigo. Komunikacija je dvostranska: iz posameznih zapisov je mogoče razbrati, da pisatelj neposredno odgovorja na vprašanja mladih bralcev in torej ve, kakšno je v posameznih primerih njihovo mnenje, kaj imajo radi in česa ne »odobravajo«. Gre za dejanske dvogovore in nikakor za samogovore.

Pisatelj ima rad raznoličnost življenja. S fantazijo krasi naše dneve in jih potaplja v živa barvila. Pravi, da vsak človek potrebuje kakšno pravljico. Še danes živijo Anderse nove pravljice in prav nič ni neznano, da cesarji še zmeraj hodijo po svetu v novih oblačilih.

Marsikdo bi pomislil, da današnji čas knjigam ni najbolj naklonjen. Znašli smo se v obdobju neprestanega vrvenja in hitenja, ves čas se nam nekam mudi, knjige pa nekako sadijo v samoto, kot pravi francoski pisatelj Jean-Paul Sartre. Nad ljud-

mi so zagospodovali sodobni mediji, črke v knjigah pa so morebiti preveč tihotne, da bi ljudi množično potegnile za sabo. Dvoma te vrste v Suhodolčanovi knjigi ne bo najti. Pisatelj je na vso moč prepričan, da bo knjiga ohranila svojo vrednost tudi v drugačni in razburkani sedanjosti ter je ne bo povsem prekril prah. Še zmeraj bo veliko trenutkov, v katerih bodo ljudje posegli po njej, se poglobili vanjo in pri tem občutili veliko srečo. Pisateljevo optimistično predvidevanje se v resnici uresničuje, saj je veliko slovenskih šolarjev, ki imajo Leopolda Suhodolčana za svojega najljubšega pisatelja.

Zatem izvemo, kako umetnik ustvarja. Vtisi iz vsakodnevnega življenja se v pisatelju kopičijo; nekateri dogodki se ga dotaknejo bolj, drugi manj. V vsem tem je on sam, z njim pa so tudi drugi. Ideje počasi zorijo in potem pride dan, ko ga preplavi navdih, da mora sestiti k mizi in tisto, kar ga tišči v notranjosti, spraviti na papir. Včasih piše z lahkoto, drugič pa z napisanim ni in ni zadovoljen. Tudi pisatelj se mora veliko učiti, kar pomeni spremljanje ustvarjalnosti drugih piscev, relativno zgledovanje po velikanih mladinske književnosti in seveda nenehno piljenje lastnega sloga in iskanje novih izrazov.

Navedenih opravič avtor ne idealizira, marveč ravna prav nasprotno: hudomušno in iskriko nam priča pisateljevo razpoloženje. Vidimo ga, kako si ruva brado, če jo seveda ima, mečka popisane liste, jih meče v koš, in skuša enake stvari drugače povedati. Svoje pisateljske načrte lahko nemudoma uresniči, če ne pade v kanal ali pa ga ne povozi kak nepreviden voznik avtomobila. Pisatelj ne tiči ves čas za svojo veliko pisalno mizo. Vedno znova mora oditi med ljudi, se naužiti življenja, prisluhniti čudežni govorici narave,

govoriti, poslušati, se smejati... Do-mišljiva in resničnost si podajata ro-ki: pisatelja bi lahko odkrili v mno-gih junakih, predvsem v burkežih in veseljakih. Njegovo življenje je bilo pogosto tudi trnovo, vrstili so se ne-predvideni zapleti in včasih je bilo treba zbrati veliko moči, da se je tistega, kar je bilo sprva videti te-žavno, lotil znova. Humor mu je po-magal v še tako zapletenih okolišči-nah; smeh se je zmeraj navezoval na zaupanje v ljudi in vero, da dobro navezadnje zmaguje. Znano pa je, kako je treba pisati knjige — tako da so videti resnične in torej nikoli niso absolutni posnetki življenja. Če pa že skušajo biti, s tem še nimajo zagotovila dejanske kakovosti.

Preden ugleda knjiga luč sveta, se mora pisatelj odpraviti k uredniku in biti pripravljen na morebitne za-plete. Ni namreč vseeno, kako je urednik razporežen, prav tako je tre-ba urednika, h kateremu si name-njen, dobro poznati in vedeti, kakšni konci zgodb ga bolj navdušijo — ža-lostni ali veseli. Sprijazniti se je tre-ba tudi z urednikovo veliko omaro s številnimi skrivnostnimi predali, kamor je mogoče varno in za lep čas spraviti rokopise, ki bi jih pisatelj rad ponudil svojim bralcem že jutri ali pa najkasneje pojutrišnjem. Ko pa je knjiga vendarle natisnjena, se njena usoda pravzaprav šele začena, kajti zdaj mora najti pot do bralcev. Postati mora del njihovega življenja.

Leopold Suhodolčan mlade bralce popelje tudi na knjižni sejem, pouči jih o največjih in najmanjših knji-

gah in podobnih rekordih, pomudi se v tiskarni, pokaže, kje stanuje knji-ga, popiše, kako knjiga odpotuje v svet, da se približa otrokom na dru-gih celinah. Tudi Suhodolčanove knjige so prevedene v tuje jezike.

Ko piše o vsem tem, ni prav nič dolgočasen; do vsega ima izrazito osebni odnos. Spremljamo ga med vožnjo na posamezne šole in poslušamo razgovore z mladimi sopotni-ki — zmeraj namreč prisedejo otro-ci in se del poti popeljejo s pisate-ljem, ne da bi zmeraj vedeli, kdo je njihov šofer. Tako ga nekateri vna-prej opisujejo kot bradatega in sta-rega — morebiti so ga pač zamenja-li s katerim izmed slovenskih klasi-kov, o katerih jim je govorila tovari-šica v šoli. Za zvite fantiče pa se pi-satelj lahko odlikuje zgolj z voziško storitveno dejavnostjo; še celo babi-ca, ki jo bolijo noge, pride na svoj račun in se zastonj odpelje do mesta. Drugič mu ni žal dragocenega časa, da ne bi priredil bralnega nastopa za eno samo bralko, za deklico, ki doma joče, ker jo kuha vročina in ne more prisluhniti pisateljevemu na-stopu. Včasih je ena sama solza po-membnejša od tisoč hudo resnih reči.

Knjiga bo mlade bralce gotovo pritegnila, s pridom pa jo bodo upo-rabljale učiteljice, kadar bodo učen-ce pripravljale na srečanje s pisa-telji ali pa bodo otrokom vzbujale zanimanje za knjigo.

Knjigo je domiselno ilustriral in opremil Alojz Zorman.

Marija Švajncer

Leopold Suhodolčan: Z vami se igra krojaček Hlaček. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. (Velike slikanice.)

V zbirko Velike slikanice je urednik Niko Grafenauer uvrstil še deset zgodb iz zapuščine pisatelja Leopolda Suhodolčana in jih naslovil *Z vami se igra krojaček Hlaček*. Mladi bralci imajo torej priložnost, da se ponovno srečajo s svojim priljubljenim junakom.

Povsem enakovreden delež ima ilustratorica Marlenka Stupica, ki je narisala nenavadno lepe slike, prave pravcate miniaturne umetnine. Čeprav slovenske otroke s svojim delom razveseljuje že vrsto let, so te ilustracije novost v njenem ustvarjalnem opusu, kajti na stilizirane podobe se je prikradel kanček ironije. Speči klovn se na primer drži na smeh, veliki nasilni psi imajo mrk izraz; ko pa se spotaknejo ob Krojačkovo nit in popadajo po tleh, dobijo kaj klavrn videz, dragoceni avtomobili so tako razkošni, da so že skoraj smešni, na enem izmed njih leži bujna svetlolaska z razkritimi stegni; razbojniki, ki hočejo oropati Krojačka Hlačka, so zares kreature, še spomeniki niso videti veličastni. Leopold Suhodolčan ni brez razloga v knjigi *Pisatelj, povej mi* napisal, da so na mednarodnih knjižnih sejmi naše otroške knjige med najlepšimi, če ne celo najlepše. Marlenka Stupica ima za to gotovo veliko zaslug.

Popularni junak Krojaček Hlaček tudi tokrat napravi veliko dobrega in koristnega pa še za šalo je vedno razpoložen. Leopold Suhodolčan je v knjigi *Pisatelj, povej mi* zapisal, da mu je ta literarni junak kar precej podoben. Krojaček Hlaček se zmeraj znajde, nikomur ne odreče pomoči,

vedno najde dovolj časa za svoje obiskovalce, pravičen je, zgovoren, duhovit in domiseln. Kadar mora ukrepati, zmeraj najde najboljšo možno rešitev in pri tem pokaže veliko mero spretnosti. Žal pa je čedalje več tega, s čimer se mora mali junak spoprijemati. Ljudje so brezglavo oskrunili naravo, pozidali so rodovitna polja, onesnažili okolje, pregnali ptice, ki zdaj letajo mimo, ker je povsod sam asfalt in si v taki sivini ne želijo peti. Otroci nimajo na voljo dreves, da bi si vsaj raztrgali hlače, nikjer ni pravih prostorčkov za igro. Krojaček Hlaček lahko najde samo delne in začasne rešitve: pripravi postajališče za ptice in pomaga posaditi poslednje drevo. In kaj bo potem?

Nekaj žalostnega se je naselilo v srca Suhodolčanovih literarnih likov. Potrt je psiček, ki ga ogrožajo veliki psi, med katerimi je v navadi, da glasno lajajo in se grizejo med sabo, nesrečni so otroci, ki jim grozi, da bodo v goreči hiši izgubili svoje drage živalske prijatelje, otožna je prezebla deklica v parku in tudi otroci, ki se nimajo s kom igrati, kažejo žalostna lica. Morebiti se je že porajala pisateljeva slutnja, da ne bo dovolj sončnih dnevvov, v katerih bi lahko Krojaček Hlaček prisluhnil vsem nesrečnim, žalostnim, osamljenim in nemočnim osebam. Toliko vsega bi še moral postoriti! Zdaj je sicer ugnal razbojnike, otrokom pripravil pisan travnik, da se bodo lahko po mili volji in brezsrčno igrali, in rešil punčke pred nasilnimi frkolini, toda iz dneva v dan bi se kopičile nove naloge.

Suhodolčanovo literarno zapuščino bo treba temeljito urediti, da bodo prišla prav vsa dela v roke mladih bralcev, nikakor pa ne bi bilo napak, če

bi ponatisnili knjige, ki so v knjigarnah že pošle in je po njih veliko povpraševanja. Leopold Suhodolčan je bil zelo plodovit pisatelj — Kro-

jaček Hlaček je samo eden izmed biserov v tem razvejanem leposlovnem snovanju.

Marija Švajncer

ALBUM SLOVENSКИH PISATELJEV

Niko Grafenauer, Leopold Suhodolčan: Album slovenskih pisateljev. Fotografije Mirko Aljančič, Lado Mlekuž. Ljubljana, Mladinska knjiga 1983.

V primerjavi s Prešernovim in še kakim drugim albumom je *Album slovenskih pisateljev* prav tanek snopeč fotografsko- in opisno dokumentarnega gradiva. Vsebinska, ki bi pričoč triinpetdesetih predstavljenih avtorjev mogla narasti v skoraj nepregledno dokumentacijo, postane zanimiva zaradi izbora dokumentov in načina predstavitve. Slovstvenozgodovinski pregled izpod peresa Matjaža Kmecla nam že po nekaj stavkih odkrije, da je knjiga namenjena šolarjem. Namembnosti namreč ne pojasnjuje noben uvod, ampak je razvidna ravno iz pregleda, po svoje pa tudi iz fotografskih prispevkov. *Album slovenskih pisateljev* je potemtakem knjiga, ki naj bi na področju slovenskega slovstva obogatila spoznavni in predstavní svet osnovnošolcev in razširila ne ravno bogato bero nekoliko bolj mikavnih priročnikov, kot more biti privlačen kak šolski učbenik.

Če odmislimo tehnični, oblikovalski in fotografski delež, ki so ga prispevali te vrste strokovnjaki, ostane na rešetú besedilo. To se zaradi albumske zasnove dela ni smelo razrasti v širino. Zgoščeni bio- in bibliografski zapisi o posameznih avtorjih, omenjeni slovstveni pregled in kratka pojasnila k fotografijam je vse, kar v njem pojasnjuje beseda.

Pisatelji so predstavljeni v nizu slovstvenozgodovinskih razdelkov: Staro slovensko slovstvo, Slovenska klasična, romantična in realistična književnost, Književnost slovenske moderne in sorodnih smeri, Književnost družbeno kritičnega realizma. V okviru teh poglavij se pregled začneja s Trubarjem in končuje s Kajuhom. Družbene, gospodarske, politične razmere, opisane v učbenikih karseda široko, so v tem pregledu nakazane toliko, da povežejo tkivo v organizem, in tako, da jih neuka pamet lahko razume. Z velikim občutkom za dojemljivost je Kmecl šolarjem razložil smisel razmejevanja književnosti na obdobja pa oznake zanje in za slogovne smeri. Menda bo kar prvi, ki ga v resnem besedilu ni strah zapisati vsakdanjih primer — omenimo tisto o plemiškem nazivu in prazni glavi — in literarnozgodovinskih mejnikov vzporejati s človekovim odraščanjem. Kmedlovo pero je poskrbelo, da je slovstveni pregled mladim bralcem toliko razumljiv, da ne potrebuje še kake obsežne razlage. V šoli napaberkovano znanje postavi trdno na svoje mesto in ga nazorno osvetli. Avtorja njegovo široko znanje ni zapeljalo v naštevande podrobnosti, bralčevega spomina pravzaprav ne obremenuje z nobenimi podatki. Prizadeva si le zarisati zgodovinski trak, poudarjajoč, da »literatura nastaja kar naprej«, da jo je »zmeraj zanimala pravičnost in krivičnost«, motvoz pa prereže pri ponovnem realizmu, »ki je trajal tja do blizu 1960. leta.« Al-

bum ne prinaša podatkov o mlajših literarnih tokovih, s tem pa tudi ne informacij o vrsti piscev, ki še živijo in ustvarjajo sredi nas. Nagibov, zakaj avtorji niso albuma razširili na sodobnejši pisateljski rod, utegne biti več. Prezajetnost je najbrž najbolj postranski vzrok, tehtnejši bi mogel izvirati iz dejstva, da je zadnje dvajsetletje bralcu iz vseh ozirrov bolj znano in domače, saj ga še obdaja, kot pa stvari, ki jim posebno vrednost vtisne časovna odmaknjenost. Slovstvenozgodovinski pregled bi v dobro informiranost šolarjev lahko zajel vsaj še prelomnico v pogledih na besedno umetnost, ki jo je nakazala zbirka *Pesmi štirih*. Hkrati bi se bio- in bibliografski opis spremljajočim dokumentarnim gradivom razširil na več avtorjev, primeren naslov v slovstvenem pregledu pa bi mogel potegniti časovni trak bliže k sedanjosti.

Ob triinpetdesetih avtorjih pogrešimo manjkajoča imena, ko se zalotimo ob misli: vsaj tega bi pa še lahko upoštevali. Takih »vsaj« se nabere cela vrsta, začne pa jih narekovati bolj subjektivna kot objektivna presoja. Življenjepisni opis je pri vseh piscih skrčen na temeljne podatke, ki se razširijo še na najbolj znana dela in letnico izida. Oblikovala sta ga Niko Grafenauer in Leopold Suhodolčan. Ob imenu že pokojnega pisatelja nehotе pomislimo, kako dolgo je delo nekje tičalo. Ustvarjalčevo pomembnost vendarle nakazujeja z dolžino opisa, ob tem ko je v slovstvenem pregledu rečeno, da prinaša *Album* le obraze najpomembnejših pisateljev. Merilo pomembnosti je razvidno še iz celotnega prostora, odmerjenega posameznikom. S fotografskim gradivom se ta pri Župančiču raztegne na tri strani, pri večini na eno do enoinpol (Linhart, Vodnik, Trdina, Stritar, Gregorčič, Kersnik ..., Kranjec, In-

golič, Kosmač ..., Bor, Kajuh), dvanajst avtorjev je predstavljenih na dveh do dveh in pol strani (Trubar, Prešeren, Levstik, Jenko ..., Kosovel, Bevk, Voranc) in preostali na polovici strani (Dalmatin, Bohorič ..., Mencinger, Erjavec ..., Kvedrova, Meško ..., Jarc, A. Vodnik, Kreft).

V dokumentarnem gradivu — to prikazuje rojstne hiše, naslovnice in ilustracije del, lastnoročni podpis, odlomke iz rokopisa, razne listine, spomenike, časnike itd. — najde bralec še veliko dodatnih podatkov. Škoda, da so opisi pod posnetki skopi. Bolj je poskrbljeno za grafično in estetsko stran razporeditve gradiva kot pa za informativnost zapisa. Tako na primer manj razgledan šolar težko poveže J. Ciglerja, M. Vilharja, V. Zarnika s Franom Levstikom, saj ga opis pod fotografijo ne vodi k temeljni osebnosti, kot ga, denimo, opis ob Franu Celestinu z oznako »pisec znamenite razprave Naše obzorje, s katero je vplival na Kersnika«. Ob Jušu Kozaku ustreza zapis »Rojstna hiša v Ljubljani na Trubarjevi cesti«, medtem ko je oznaka »Hiša, v kateri so stanovali Župančičevi po prihodu v Ljubljano« bolj nepopolna in je nepoznavalec Ljubljane nima kam opreti. Ob spomenikih pogreša bralec ime kiparja, ob posnetkih iz filmov scenarista, režiserja. Filmski prizori pripomorejo k aktualizaciji pisateljevega dela, hkrati še likovno poživljajo *Album*. Najmanj se vtisnejo v zavest naslovni listi knjig s svojo grafično neizrazitostjo, a jih na srečo ni preveč. Enoličnost onemogočajo tudi naslovnice del, po opremi privlačnejše od notranje naslovne strani. Edita Kobe je *Album* dovršeno opremila, v zgovorno simboliko pa ga odeva naslovna fotografija Eda Primožiča.

Vse podobe besednih ustvarjalcev so na koncu ponatisnjene v istem za-

poredju, kot se vrstijo v prvem delu *Albuma*. Šolarji jih za svoje potrebe lahko izrežejo. Niso pa samolepilne, zato jim grozi, da bo nevešča roka z njimi slabo ravnala.

Te obrobnosti ne zmanjšujejo vrednosti knjige, ki sodi po svoji informativnosti, preglednosti in zunanji privlačnosti v vsako zasebno knjižnico.

Berta Golob

IZBOR KNJIG IZ SLOVENSKE KNJIŽNE PRODUKCIJE ZA MLADINO v letih 1981 in 1982

Pričujoči priporočilni seznam je izbor iz slovenske knjižne produkcije za mladino v letih 1981 in 1982. (Doslej so izšli priporočilni seznamski za leta 1972—1980, objavljeni v reviji *Otrok in knjiga* št. 2, 3, 6, 8, 10 in 13/14). Obsega kvalitetne leposlovne knjige (izvirna dela in prevode), ki so primerne za mladino do 14. leta. Seznam upošteva:

- prve objave,
- prvič objavljena posamezna besedila oziroma nove izbore besedil iz že objavljenih knjižnih izdaj,
- ponatise in ponovne izdaje,
- dela iz leposlovja za odrasle, ki jih priporočamo tudi za mladino okrog 14. leta.

Pri vsaki enoti je naveden starostni razpon, za katerega je delo najbolj primerno. Ta razpon je pri nižji starosti večkrat dokaj širok, saj se ne omejuje samo na obdobje, ko je otrok sposoben tehnično-bralno samostojno obvladati določen tekst, marveč upošteva tudi obdobje, ko otrok še ni bralec, doživljajsko pa že povsem dorasel besedilom, ki mu jih berejo ali pripovedujejo odrasli.

Znak * opozarja na knjižne izdaje, ki jih še posebej priporočamo za uporabo pri uri pravljic.

Seznam so sestavile: Marjana Kobe, Majda Ujčič in Andra Žnidar.

Andersen Hans Christian: Cesarjev slavec. Prev. Rudolf Kresal. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [24] str. 4°. (Velike slikanice.)

Od 7. do 10. leta.*

Arhar Vojan: Cvetne trate v soncu zlate. Ilustr. Irena Majcen. Ljubljana, Borec 1982. [24] str. 8°. (Kurirčko-va torbica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Arhar Vojan: Pastirček Jani. Po zamisli Ernesta Krnaiča v verze prelil

Vojan Tihomir Arhar. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. [16] str. 4°. (Lastovke.)

Poezija.

Do 8. leta.

Aškenazy Ludvik: Ukradeni mesec. — Rdeča zvezda. Prev. in spremno besedo napisala Bilka Matè. Ilustr. Jelka Godec-Tomšič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 106 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Atanasković Borisav: Deklica in veter. Prev. Darja Krek. Spremnna beseda

Darja Dominkuš. Ljubljana, Univerzum 1982. 24 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 5. do 8. leta.

Babica pripoveduje. Slovenske ljudske pripovedi. Izbr. Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Spremno besedo napisal Niko Grafenauer. 3. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 164 str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 9. leta.*

Bahdaj Adam: Pozor! Črna marela! Prev. Zdenka Jermanova. Ilustr. Aco Mavec. Spremno besedo napisal Severin Šali. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 261 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 5.)

Prevod dela: Uwaga! Czarny parasol.

Od 10. do 12. leta.

Barrie James Matthew: Peter Pan. Prev. in spremno besedo napisal Janko Moder. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 274 str. + 9 pril. 8°. (Biseri.)

Prevod del: Peter Pan in Kensington gardens; Peter Pan and Wendy.

Od 8. do 12. leta.

Batič Milena: Drugo polletje na šolskem odr. Maribor, samozaložba 1982. 132 str. 8°.

Od 8. do 12. leta.

Batič Milena: Prvo polletje na šolskem odr. Maribor, samozaložba 1981. 144 str. 8°.

Od 8. do 12. leta.

Beecher-Stowe Harriet: Koča strica Toma ali Življenje črncev v suženjskih državah Amerike. Prev. Olga Grahor. Prir. Kristina Brenkova. Ilustr. Nikolaj Omersa. Spremni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 189 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Uncle Tom's cabin or Negro life in the slave states of America

Od 10. do 12. leta.

Belčič Fran: Brez preglavice za bistro glavice. Ilustr. Marjeta Cvetko. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 253.)

Poezija.

Do 8. leta.

Bevk France: Črni bratje. — Učiteljica Breda. Spremno besedo napisal Bogomil Gerlanc. 2. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 141 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 8.)

Od 10. do 12. leta.

Bevk France: Lukec in njegov škorec. — Pestrna. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Spremni besedi napisala Alenka Glazer in Marijan Tršar. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 157 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Bevk France: Mali upornik. Ilustr. Marjan Amalietti. Spremni besedi napisala Bogomil Gerlanc in Marijan Tršar. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 140 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Bitenc Janez: Glejte našo račko. Ilustr. Lidija Osterc. Maribor, Obzorja 1981. [21] str. 8°. Z 1 gramof. ploščo.

Poezija.

Do 8. leta.

Bitenc Janez: Hi konjiček. Ilustr. Lidija Osterc. Maribor, Obzorja 1981. [21] str. 8°. Z 1 gramof. ploščo.

Poezija.

Do 8. leta.

Bitenc Janez: Naučimo se novo pesmico. Ilustr. Marija Prelog. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1982. 1 mapa (4 kosi + 1 kaseta). 4°

Vsebinska: Rdeča kapica. Snežinka. Mucin zvonček. Sonce na potepu.

Poezija.

Do 8. leta.

Bitenc Janez: Pesem o pomladi in ptičkih. Ilustr. Lidija Osterc. Maribor, Obzorja 1982. [21] str. 8°. Z 1 gramof. ploščo.

Poezija.

Do 8. leta.

Bitenc Janez: Pesmi o zimi in dedku Mrazu. Ilustr. Lidija Osterc. 2. izd. Maribor, Obzorja 1982. [21] str. 8°.

Poezija.

Do 8. leta.

Bole-Vrabcac Alenka: Zadnje sanke dedka Mraza. Ljubljana, Univerzum

1981. 22 str. 8°. (Pojdimo se gleda-lišče.)
Dramatika.
Od 5. do 9. leta.
- Borská Iлона:** Komu zlata drsalka? Prev. in spremno besedo napisala Zdenka Škerlj-Jermanova. Ilustr. Adolf Born. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 202 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 236.)
Prevod dela: Komu zlatá brusle?
Od 10. do 12. leta.
- Brenk Kristina:** Babica v cirkusu. Ilustr. Marlenka Stupica, Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)
Do 8. leta.
- Brenk Kristina:** Partizanka Katarina. Narisala Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. 51 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Od 10. do 12. leta.
- Cankar Ivan:** Pehar suhih hrušk. Ilustr. Lidiya Osterc. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)
Od 7. do 9. leta.
- Cerkvenik Angelo:** Ovčar Runo. Ilustr. Karel Zelenko. Spremní besedi napisala Nada Gaborovič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 155 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 10. do 12. leta.
- Colloidi Carlo:** Ostržek. Prev. Albert Širok. Ilustr. Marlenka Stupica. Spremní besedi napisala Albert Širok in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 202 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Pravo avtorjevo ime je Carlo Lorenzini.
Od 5. do 10. leta.
- Crampton Gertrude:** Veliki godrnjavec. Prev. Marjana Kobe. Ilustr. Danijel Demšar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8° p. f. (Najdihojca.)
Do 8. leta.*
- Čarobni mlinček.** Karelske narodne pravljice. Prev. Zdenka Jerman. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 256.)
Do 8. leta.*
- Čufar Tone:** Petrov dobitek. Ilustr. Marjeta Cvetko. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 257.)
Od 7. do 9. leta.
- Čukovskij Kornej Ivanovič:** Doktor Jojbolí. Prev. iz ruščine Pavel Golia. Ilustr. Vladimir Sutejev. Ljubljana, Mladinska knjiga; Moskva, Progres 1982. [32] str. 4°.
Prevod dela: Ajbolit.
Od 5. do 10. leta.
- Čukovskij Kornej Ivanovič:** Šuri-Muri velikan. Iz ruščine presadil Anton Debeljak. Prev. posodobil Niko Grafenauer. Ilustr. Maksim Gaspari. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [27] str. 8° p. f. (Levi devžej.)
Prevod dela: Tarakanišče.
Poezija.
Do 8. leta.
- Čopić Branko:** Doživljaji mačka Toša in druge pripovedi. Prev. Uroš Kalčič. Ilustr. Kostja Gatnik. Spremnó besedo napisal Miha Matè. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 187 str. 4°. (Sončnica.)
Od 5. do 10. leta.*
- Danojlić Milovan:** Kako spijo tramvaji. Preplesnil Niko Grafenauer. Ilustr. Jelka Godec-Tomšič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 248 [= 251].)
Poezija.
Do 8. leta.
- Defoe Daniel:** Robinson Crusoe. Prir. Kornej Čukovskij. Prev. Cvetko Zagorski. Ilustr. Ive Seljak-Čopić. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 199 str. 8°. (Zlata ptica.)
Prevod dela: Zizn'i udivitel'nye priključenija morehoda Robinzona Kruzo. Izvirna izd.: Life and strange surprising adventures of Robinson Crusoe.
Od 10. do 12. leta.
- Dekleva Milan:** Pesmi za lačne sanjavec. Ilustr. Štefan Planinc. Spremná beseda Dane Zajc. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. [43] str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)
Poezija.
Od 5. do 10. leta.

Dve igrici iz gozda. Prev. Barbara Šega-Ceh. Ljubljana, Univerzum 1981. 24 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Vsebina: Lev in miška. Po Ezopu pril. Joyce S. Christmas. — Claire Boiko: Hodel Hrast.

Dramatika.

Od 8. do 10. leta.

Dve novi igri po starih zgodbah. Prev. Barbara Šega-Ceh. Ljubljana, Univerzum 1982. 25 str. + pril. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Vsebina: Pierre Barbier: Improvizacija o Sinjebradcu. — Lewy Olfsen: Pepelka malo drugače.

Dramatika.

Od 10. do 14. leta.

Dalski Ksaver Šandor: Pod starimi strehami. Prev. in spremno besedo napisal Severin Šali. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 179 str. 8°. (Kon-dor. 193.) Ilustr.

Prevod dela: Pod starim krovovima. — Pravo avtorjevo ime Ljubo Babić.

Od 13. leta.

Erben Karel Jaromír: Lonček, kuhaj! Prev. Fran Bradač. Ilustr. Lidija Osterc. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.*

Finžgar Franc Saleški: Gospod Hudo-urnik. Ilustr. Niko Pirnat. Spremno besedo napisal Janez Svoljšak. 4. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 109 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 9.)

Od 10. do 12. leta.

Finžgar Franc Saleški: Pod svobodnim soncem. Ilustr. Aco Mavec. Spremni besedi napisala Ignac Kamenik in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 2 zv. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 11. leta.

Frank Anne: Dnevnik Ane Frank. Prev. Albert Širok. Uvodna beseda Natalia Ginzburg. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 215 str. 8°.

Od 13. leta.

Gaiero Elsa Lira: Zelena žabica. Prev. Miro Bajt. Ilustr. Srečo Papič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 245.)

Do 8. leta.*

Glavan Marjeta in Mihael Glavan: Pri Obrščaku. Gledališki večer v petih prizorih s petjem in plesom. Prireje-no po pripovednih delih Josipa Jur-čiča. Ljubljana, Univerzum 1981. 27 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 12. leta.

Golar Manko: Verženci. Ilustr. Božo Kos. Spremno besedo napisal Iztok Ilich. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 125 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 239.)

Od 9. do 12. leta.

Goljevšek Alenka: Čudežni kamen. — Kralj Matjaž, kako se imaš? — Če zmaj požre mamo. — Hiša. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič, Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 205 str. 8°. (Mali oder.)

Dramatika.

Od 7. do 12. leta.

Grabeljšek Karel: Deklica in partizan. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Borec 1982. [24] str. 8°. (Kurirč-kova torbica.)

Od 6. do 8. leta.

Grabeljšek Karel: Hude preizkušnje. Ilustr. Matjaž Schmidt. Ljubljana, Borec 1981. 350 str. 8°. (Izbrano mla-dinsko delo Karla Grabeljška. 1.)

Od 10. do 12. leta.

Grabeljšek Karel: Moje akcije. Ilustr. Božo Kos. Spremno besedo napisal Drago Ham. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 92 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 4.)

Od 10. do 12. leta.

Grabeljšek Karel: Naš črni muc. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Bo-rec 1981. [24] str. 8°. (Kurirčkova tor-bica.)

Do 8. leta.

Grabeljšek Karel: Partizanski obrazi. Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Borec 1981. 262 str. 8°. (Izbrano mladinsko delo Karla Grabeljška. 2.)

Od 10. do 12. leta.

Grafenauer Niko: Lokomotiva, loko-motiva. Naslikala Marija Lucija Stu-

- pica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 4°. (Velike slikanice.)
Poezija.
Do 8. leta.
- Grey Zane:** Jezdecí škrlatne kadulje. Prev. Griša Koritnik. Ilustr. Kostja Gatnik. Spremno besedo napisal Janez Gradišnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 423 str. 8°.
Prevod dela: The riders of purple sage.
Od 12. leta.
- Grimm Jakob in Wilhelm:** Janko in Metka. Ilustr. Roža Piščanec. Prir. France Bevk. 4. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga; Zagreb, Liber 1982. [16] str. 4°. (Najlepše Grimmove pravljice.)
Prevod dela: Hänsel und Gretel.
Do 8. leta.*
- Grimm Jakob in Wilhelm:** Kralj Drozgograd. Ilustr. Kamila Volčanšek. Prev. Fran Albreht. 2. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga; Zagreb, Liber 1982. [24] str. 4°. (Najlepše Grimmove pravljice.)
Prevod dela: König Drosselbart.
Do 8. leta.*
- Grimm Jakob in Wilhelm:** Pepelka. Ilustr. Danica Rusjan. Prev. Fran Albreht. 4. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga; Zagreb, Liber 1982. [17] str. 4°. (Najlepše Grimmove pravljice.)
Prevod dela: Aschenputtel.
Do 8. leta.*
- Grimm Jakob in Wilhelm:** Rdeča kapa. Naslikala Marlenka Stupica. Prev. Fran Albreht. 6. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga; Zagreb, Liber 1982. [16] str. 4°. (Najlepše Grimmove pravljice.)
Prevod dela: Rotkäppchen.
Do 8. leta.*
- Grimm Jakob in Wilhelm:** Snegulčica. Ilustr. Marlenka Stupica. Prev. Fran Albreht. 5. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga; Zagreb, Liber 1982. [28] str. 4°. (Najlepše Grimmove pravljice.)
Prevod dela: Schneewittchen.
Do 8. leta.*
- Grimm Jakob in Wilhelm:** Trnuljčica. Ilustr. Marlenka Stupica. Prev. Fran
- Albreht. 4. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga; Zagreb, Liber 1982. [16] str. 4°. (Najlepše Grimmove pravljice.)
Prevod dela: Dornröschen.
Do 8. leta.*
- Hofman Branko:** Tonka paconka. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 246.)
Do 8. leta.
- Hohler Franz:** Čipo. Prev. Gitica Jakopin. Ilustr. Melita Vovk. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 136 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 234.)
Od 10. do 12. leta.
- Hojić Advan:** Velika pomoč. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 255.)
Od 6. do 8. leta.
- Hrvaške narodne pripovedke.** Izbral in ur., spremno besedo napisal Balint Vujkov. Ilustr. Marička Koren. Prev. Cvetko Zagorski. 2. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 269 str. 8°. (Zlata ptica.)
Od 5. do 10. leta.*
- Hunter Norman:** Nove prigode profesorja Modrinjaka. Izbral in prev. Branko Gradišnik. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 140 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 240.)
Od 10. do 12. leta.
- Hvaležni medved.** Koroška narodna. Zapisala Kristina Brenkova. Ilustr. Jože Centa. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)
Do 8. leta.*
- Ingolič Anton:** Gimnazijka. Roman. Ilustr. Melita Vovk-Štihovala. Spremni besedi napisala Berta Golob in Marjan Tršar. 5. izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 251 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 13. leta.
- Ingolič Anton:** Ptiček brez kljunčka. Zgodbiice. Spremno besedo napisala Berta Golob. Ljubljana, Mladinska

- knjiga 1981. 61 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 1.)
Od 5. do 9. leta.
- Ingolič Anton:** Zaupno. Marjetkin vojni dnevnik v šolskih zvezkih. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Borec 1981. 135 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 73.)
Od 10. do 12. leta.
- Jakševac Stjepan:** Ljubi, ne ljubi, ljubi. Prev. Miha Avanzo in Severin Šali. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 119 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 231.)
Prevod dela: Voli, ne voli, voli.
Poezija.
Od 13. leta.
- Jalen Janez:** Bobri. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremnno besedo napisala Mira Medved. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 606 str. 8°.
Od 11. leta.
- Jalen Janez:** Bobri. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremnni besedi napisala Mira Medved in Marijan Tršar. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 3 knj. 8°. (Zlata knjiga.)
Od 11. leta.
- Janček Ježek.** Slovenska ljudska pravljica. Naslikala Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [20] str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Janosch:** Čepica nevidnica. Prev. Marjana Kobe. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 240.)
Pravo ime avtorja Horst Eckert.
Od 7. do 9. leta.
- Jarunková Klára:** O Tomažu, ki se ni bal teme. Ilustr. Ján Lebiš. Prev. Janez Mušič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 26 str. 4°. (Velike slikanice.)
Prevod dela: O Tomášovi, ktorý sa nebal tmy.
Do 8. leta.
- Judson William:** Mrzla reka. Prev. Seta Oblak. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 207 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 233.)
Prevod dela: Cold river.
Od 10. do 12. leta.
- Jurca Branka:** Čudovita stenska ura. Ilustr. Irena Majcen. Ljubljana, Borec 1981. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)
Do 8. leta.
- Kajuh:** Markacije. (Izbrane pesmi in pisma.) Izbral, ur., spremno besedo in opombe napisal Denis Poniž. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 132 str. 8°. (Kondor. 200.)
Pravo avtorjevo ime Karel Destovnik.
Poezija.
Od 13. leta.
- Kajuh:** Moja pesem. Ur. in spremno besedo napisal Emil Cesar. Ilustr. Ive Seljak-Čopič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 105 str. 8°. (Zlata knjiga poezije.)
Pravo avtorjevo ime Karel Destovnik.
Poezija.
Od 13. leta.
- Kersnik Janko:** Kmetske slike. Ur. in spremno besedo napisal Boris Patermu. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 86 str. 8°. (Kondor. 61.)
Od 13. leta.
- Kette Dragotin:** Šivilja in škarjice. Narisala Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)
Do 8. leta.*
- Klevis Vladimir:** Srečanje z Mihaelo. Prev. Zdenka Škerlj-Jermanova. Ilustr. Josef Duchon. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 157 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 232.)
Prevod dela: Setkání s Michaelou.
Od 12. leta.
- Knight Eric:** Lassie se vrača. Iz angl. prev. Avgust Petrišič. Ilustr. Štefan Planinc. Spremnni besedi napisala Avgust Petrišič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 193 str. 8°. (Zlata knjiga.)
Prevod dela: Lassie come-home.
Od 10. do 12. leta.
- Kolarič Jana:** Salon expon. Igrica za otroke v dveh dejanjih. Ljubljana, Zveza kulturnih organizacij Slovenije 1981. 54 str. 8°. (Dramska knjižnica. 26.)

Vsebuje tudi: Jana Kolarič: Festival ropotulj, zvoncev in kuhinjskih loncev. Lutkovna igrlica za otroke v dveh dejanjih — s premorom.

Dramatika.

Od 5. do 10. leta.

Kos Božo: Kaj pa [žebelj]? Ilustr. avtor. Ljubljana, Borec 1981. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)

Do 8. leta.

Kos Božo: Velika repa. Ljubljana, Borec 1982. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.) Ilustr.

Do 8. leta.*

Kosmač Ciril: Medvejke. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 241.)

Od 7. do 9. leta.

Kosovel Srečko: Naša bela mačica. Ilustr. Lidiya Osterc. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 243.)

Poezija.

Do 8. leta.

Kosovel Srečko: Sonce ima krono. Pesmi in proza. Zbral in ur., spremno besedo napisal Lino Legiša. Ilustr. Rudi Skočir. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 119 str. 8°. (Zlata knjiga poezije.)

Poezija.

Od 10. leta.

Kovač konja kuje. Narisal Matjaž Schmidt. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [18] str. 8° p. f. (Najdihojca.)

Poezija.

Do 8. leta.

Kovač Polona: Igrice za kratek čas. Izbrala in dramatisirala Polonca Kovač. Ljubljana, Univerzum 1982. 24 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 5. do 10. leta.

Kovač Polona: Pet kužkov išče pravega. Ilustr. Aco Mavec. Spremnno besedo napisal Jože Snoj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 87 str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 10. leta.

Kovač Polona: Zgodbe od A do Ž. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Univerzum 1982. 71 str. 8°.

Od 5. do 8. leta.*

Kovačič Lojze: Zgodbe iz mesta Rič-Rač. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 115 str. 4°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 5. do 9. leta.*

Kovič Kajetan: Maček Muri. Ilustr. Jelka Reichman. 4. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [24] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Kovič Kajetan: Moj prijatelj Piki Jakob. Ilustr. Jelka Reichman. 4. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 121 str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 9. leta.

Kovič Kajetan: Zmaj Direndaj. Naslikala Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [24] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Kraigher Nada: Žive povestice. Ilustr. Borut Pečar. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. 119 str. 8°.

Od 7. do 9. leta.

Kranjec Miško: Kost. Ilustr. Savo Sovre. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 249.)

Od 7. do 9. leta.

Kukaj Rifat: Peteronogi zajec. Po srbskohrvaškem prevodu Ratomira Markovića prev. in spremno besedo napisala Mojca Mihelič. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 187 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 237.)

Prevod dela: Lepuri me pese kembe.

Od 10. do 12. leta.

Kunaver Pavel: Pravljica in resnica o zvezdah. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 231 str. 8°.

Od 10. leta.

Laž ima kratke noge. Srbska pravljica. Zapisal Vuk Stefanović Karadžić. Prev. Alojz Gradnik. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Do 8. leta.*

Levstik Fran: [Izbrane pesmi in proza]. Izbor, spremna beseda in opombe An-

ton Slodnjak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 283 str. 8°. (Izbrana mladinska beseda.)

Od 13. leta.

Levstik Fran: Martin Krpan z Vrha. Podobe narisal Henrik Smrekar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 32 str. 4°. (Levi devčej.)

Od 8. do 10. leta.

Lindgren Astrid: Erazem in potepuh. Prev. Edvard Kocbek. Ilustr. Melita Vovk-Štih. Spremno besedo napisala Marjana Kobe. 2. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 156 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 10.)

Prevod dela: Rasmus pa luffen.

Od 10. do 12. leta.

Lindgren Astrid: Pika Nogavička. Prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Marlenka Stupica. Spremni besedi napisala Kristina Brenkova in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 294 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevodi del: Pippi Langstrump gar am bord; Pippi Langstrump i soderhavet.

Od 6. do 11. leta.

Lisica in volk. Ruska ljudska. Prir. Aleksej Tolstoj. Prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Janko Testen. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.*

Lukić Dragan: Otroci in velikani. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Dunja Furlani. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 247.)

Do 8. leta.

Magajna Bogomir: Brkonja Čeljastnik. Ilustr. Dušan Klun. Spremno besedo napisal Jože Snoj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 103 str. 8°. (Deteljica.)

Od 9. do 12. leta.

Makarovič Svetlana: Dedek Mraz že gre. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Lutkovno gledališče 1982. [20] str. 4°.

Poezija.

Do 9. leta.

Makarovič Svetlana: Gal v galeriji. Ilustr. Kostja Gatnik. Diapozitivi

Marijan Paternoster. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 28 str. 4°. (Velike slikanice.)

Poezija.

Od 5. do 9. leta.

Makedonske narodne pripovedke. Prev. Maks Robič. Ilustr. Irena Majcen. Spremno besedo napisal Dragi Stefanija. 2. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 215 str. 8°. (Zlata ptica.)

Od 5. do 10. leta.*

Mal Vitan: Čarodejni novčič. Ilustr. Božo Kos. Spremna beseda Milka Lužnik-Pahor. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 182 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 9. do 12. leta.

Mal Vitan: Vanda. Ilustr. Matjaž Schmidt. Beseda o pisatelju in delu Iztok Ilich. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 109 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 239.)

Od 10. do 12. leta.

Manček Marjan: Brundo šteje. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Pedenjped.) Samo ilustr.

Do 7. leta.

Manček Marjan: Domače živali. Pobarvanka. Narisal Marjan Manček. Verzi Tone Pavček. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8° p. f. (Pobarvanke.)

Poezija.

Do 8. leta.

Manček Marjan: Ena, dva, tri. Ljubljana, Borec 1981. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.) Samo ilustr.

Do 7. leta.

Manček Marjan: Kdo je homo S? Napisal in narisal Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1982. [24] str. 8°. (Kurirčkova torbica.)

Do 8. leta.

Manček Marjan: V cirkusu. Pobarvanka. Narisal Marjan Manček. Verzi Dane Zajc. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8° p. f. (Pobarvanke.)

Poezija.

Do 8. leta.

Mareličin sin. Japonska pravljica. Prev. Pavel Holeček. Ilustr. Maksim Sedej. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Do 8. leta.*

Matè Miha: Bosopeta družčina. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Borec 1982. 126 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 78.)

Od 10. do 12. leta.

Matošec Milivoj: Deček s Sotle. Prev. Alenka Pirjevec. Linorezi Branka Vujadinovića. 4. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 157 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Prevod dela: Dječak sa Sotle.

Od 10. do 12. leta.

Maurer Neža: Beli muc. Ilustr. Kostja Gatnik. Spremnna beseda Berta Golob. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 58 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Poezija.

Od 5. do 10. leta.

May Karl: Vinetou. Prev. in prir. P. S. [= Ludvik Mrzel]. Ilustr. Aco Mavec. Spremnni besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 3 knj. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: Winnetou.

Od 10. do 12. leta.

Médina Jean-Baptiste: Maksi-očka. Prev. in spremno besedo napisala Nina Kovič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 174 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: Papacopain.

Od 13. leta.

Medved išče pestunjo. Ruska pravljica. Prev. Marjana Kobe. Ilustr. Marcel Stecker. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.*

Menart Janez: Pesnik se predstavi. Izbral, ur. in spremno besedo napisal Ivan Bizjak. Ilustr. Božidar Grabnar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 141 str. 8°. (Zlata knjiga poezije.)

Poezija.

Od 13. leta.

Mi, pionirji, borci smo Tita. Jugoslovanske pionirske pesmi. Zbral in prir.

Janez Kuhar. Ljubljana, Zveza prijateljev mladine Slovenije 1982. 48 str. 8°.

Poezija.

Od 7. do 14. leta.

Mihelič Jelka: Trska in Bajsa Debelajsa. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Borec 1981. 111 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 75.)

Od 7. do 11. leta.

Milčinski Fran: Butalci. Ur. Vladimir Kralj. Ilustr. Božo Kos. Spremnna beseda B. S. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 100 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 2.)

Od 9. do 12. leta.

Milčinski Fran: Tolovaj Mataj in druge zgodbe. Izbor, spremna beseda in op. Breda Slodnjak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 208 str. 8°. (Izbrana mladinska beseda.)

Od 8. do 12. leta.

Milne Alan Alexander: Pu in njegovi prijatelji. Po prev. Majde Stanovnik za oder prir. Draga Ahačič. Ljubljana, Univerzum 1981. 45 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Dramatika.

Od 5. do 9. leta.

Minatti Ivan: Nekoga moraš imeti rad. Ur. in spremno besedo napisal Janez Mušič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 103 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 7 [= 6].)

Poezija.

Od 13. leta.

Miška si izbira ženina. Indijska pravljica. Prev. Fran Bradač. Ilustr. Ritendra Mozumdar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Do 8. leta.*

Moja Pokrajculja. Koroška pripovedka. Ilustr. Marjan Manček. Zapisal Vinko Möderndorfer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Moric Rudo: Konjiček mojstra Packe. Ilustr. Michal Studeny. Prev. Bilka Matè. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 63 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Prevod dela: Konik majstra Machul'ku.

Od 5. do 9. leta.*

Nanevski Duško: Kokoška in dvanajst piščancev. Po makedonski ljudski pravljici. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Dunja Furlani. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 237.)

Do 8. leta.*

Novak Boris A.: Prebeseđimo besede. Narisal Tomaž Kržišnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. [44] str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Poezija.

Od 5. do 10. leta.

Novak Marjeta: Sova v pižami. Ilustr. Milan Bizovičar. Pogovor s pisatelji: Jože Horvat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 115 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 5. do 9. leta.*

O psičku in muci in druge igrice. Izbrala, za oder prir. in uprizoritvena navodila napisala Draga Ahačič. Prev. Boris Urbančič itd. Ljubljana, Univerzum 1981. 51 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Vsebina: Josef Čapek: O psičku in muci. — Zakaj živijo kokoši na zemlji. — Kričavi petelinček. — Mojca Pokrajculja. — Trije dolgi nosovi.

Dramatika.

Od 5. do 9. leta.

Osla jahaš, osla iščeš. Makedonske ljudske pripovedke. Izbral in spremno besedo napisal Dragi Stefanija. Prev. Nada Carevska. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 181 str. 8°. (Kondor. 201.)

Od 13. leta.

Osterc Lidiya: Slonček športnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Pedenjped.) Samo ilustr.

Do 7. leta.

Partljič Tone: Hotel sem prijeti sonce. Ilustr. Aco Mavec. Spremna beseda France Forstnerič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 113 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 235.)

Od 10. do 12. leta.

Pavlin Mile: Iz šolske klopi k partizanom. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Borec 1982. 103 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 77.)

Od 10. do 12. leta.

Pečar Borut: Čas brez pravljič. Ilustr. avtor. 2. izd. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. 85 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 9. do 12. leta.

Peroci Ela: Muca copatarica. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. 5. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Pirnat Zlata: Vrtoglavi škranček. Pripovedi. Ilustr. Irena Majcen. Beseda o pisateljici Draga Ahačič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 96 str. 8°. (Cicibanova knjižnica.)

Od 5. do 9. leta.*

Polpetelinček. Francoska pravljica. Prev. Bogo Pregelj. Ilustr. Ive Šubic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Do 8. leta.*

Popović Zoran: Narobe pravljice. Prev. Neža Maurer. Ilustr. Jelka Reichman. V Ljubljani, Borec 1981. 94 str. 8°. (Kurirčkova knjižnica. 74.)

Prevod dela: Lažibajke.

Od 7. do 9. leta.*

Pošteni novčič. Norveška pravljica. Iz nemščine prev. Kristina Brenkova. Ilustr. Saša Horvat. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Do 8. leta.*

Pregl Slavko: Bojni zapiski mestnega mulca. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Partizanska knjiga 1982. 77 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 9. do 12. leta.

Pregl Slavko: Juha cviluha. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 99 str. 8°. (Deteljica.)

Od 5. do 9. leta.

Pregl Slavko: Priročnik za klatenje. Ilustr. Marjan Manček. 2. predelana izd. Trst, Založništvo tržaškega tiska 1981. 47 str. 8°.

Od 9. do 12. leta.

Pregl Slavko: Strašna bratranca. Ilustr. Bine Rogelj. Trst, Založništvo tržaškega tiska 1981. 46 str. 8°.

Od 9. do 12. leta.

Pregl Slavko: Umazana zgodba. Ilustr. Kostja Gatnik. Trst, Založništvo tržaškega tiska 1981. 47 str. 8°.

Od 9. do 12. leta.

Pregl Slavko: Zdravilo za poredneže. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [32] str. 8°. (Mala slikanica.)

Od 7. do 10. leta.

Pregl Slavko: Zgode na dvoru kralja Janeza. Ilustr. Bojan Jurc. Trst, Založništvo tržaškega tiska 1981. 47 str. 8°.

Od 9. do 12. leta.

Pregl Tatjana: Če bi srečal krokodila. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Pedenjped.)

Poezija.

Do 8. leta.

Prešeren France: Srebrnina rosa trave. Izbral in ur., spremno besedo napisal Dimitrij Rupel. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 309 str. 8°. (Zlata knjiga poezije.)

Poezija.

Od 13. leta.

Prévert Jacques: Levič v kletki. Prev. Aleš Berger. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 239.)

Prevod dela: Contes pour enfants pas sages.

Do 8. leta.*

Prežihov Voranc: Solzice. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremnne besede napisali Oton Zupančič, Stanko Kotnik, Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 101 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Pravo avtorjevo ime Lovro Kuhar.

Od 10. do 12. leta.

Prunk Ljudmila: Kaj je videl Mižek Figa. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Mala slikanica.)

Poezija.

Do 8. leta.

Reichman Jelka: Medved. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 1 zgibanka (8 str.) 8° p.f. (Najdihojca.) Samo ilustr.

Do 4. leta.

Reichman Jelka: Metulj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 1 zloženka (8 str.) 8° p.f. (Najdihojca.) Samo ilustr.

Do 4. leta.

Ribičič Josip: Nana, mala opica. Ilustr. Marjanca Jemec-Božič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [48] str. 4°. (Velike slikanice.)

Od 5. do 9. leta.

Ribičič Josip: Štrukeljček. Ilustr. Marinka Koren. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 252.)

Od 5. do 8. leta.

Rozman Smiljan: Ta glavna Urša. Ilustr. Melita Vovk. V Ljubljani, Prešernova družba 1981. 208 str. 8°.

Od 13. leta.

Saint-Exupéry Antoine: Mali princ. Prev. Ivan Minatti. Ilustr. Antoine de Saint-Exupéry. Nekaj o pisatelju in njegovem delu napisal Janez Gradišnik. 4. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 81 str. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: Le petit prince.

Od 13. leta.

Samec Smiljan: Leseni konjiček. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 254.)

Poezija.

Do 8. leta.

Schmidt Matjaž: Čarobne karte. Didaktična slikanica za otroke od 3 do 10 let. Ljubljana, Univerzum 1982. 1 mapa (64 kart). 8°. Samo ilustr.

Igra za pripovedovanje zgodb.

Do 10. leta.

Schmidt Matjaž: Nejčev prvi leksikon. Ilustr. avtor. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 58 str. 4°.

Do 10. leta.

Sekora Ondřej: Dogodivščine mravljinčka Ferdinanda. Narisal avtor. Prev. Janez Mušič. Verze prepesnil Severin Šali. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 179 str. 4°. (Cicibanova knjižnica.)

Prevod dela: Knjižka Ferdy mravence.

Od 6. do 9. leta.

Seliškar Tone: Bratovščina Sinjega galeba. Ilustr. Božo Kos. Spremní besedi napisala Ignac Kamenik in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 133 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Seliškar Tone: Deklica z junaškim srcem. Ilustr. Janez Vidic. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 108 str. 8°.

Od 10. do 12. leta.

Sienkiewicz Henryk: V puščavi in goščavi. Prev. France Vodnik. Ilustr. Nikolaj Omerza. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 2 knj. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: W pustyni i w puszczy.

Od 10. do 12. leta.

Sitar Sandi: Pozor! Televizor gori! Ilustr. Božo Kos. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. 83 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 8. do 10. leta.

Skrinjar-Tvrz Valerija: Kam potuje cesta. Prev. in spremno besedo napisala Neža Maurer. Ilustr. Roža Piščanec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 120 str. 8°. (Deteljica.)

Od 7. do 9. leta.*

Skrivalnice. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [20] str. 22 cm. (Pedenjped.)

Poezija.

Do 8. leta.

Slana Miroslav: Kurirčkov kruhek. Ilustr. Miha Vipotnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. [20] str. 4°. (Lastovke.)

Od 7. do 9. leta.

Slepi bratec. Prekmurske ljudske pripovedi. Izbral, uredil in spremno besedo napisal Pavle Rožnik. Ilustr. Jelka Reichman. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 299 str. 8°. (Zlata ptica.)

Pravo ime urednika je Palko Gal.

Od 5. do 10. leta.*

Slovenske narodne pripovedke. Izbral in uredil Alojzij Bolhar. Slikovne priloge posnete po slikah Maksima Gasparija. Spremná beseda Milko

Matičetov. 9. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 194 str. + pril. 8°. (Zlata ptica.)

Od 5. do 10. leta.*

Smasek Emil: Veliki in mali zajec. Ilustr. Milan Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8° p. f. (Najdihojca.)

Do 8. leta.*

Snoj Jože: Avtomoto mravlje. Ilustr. Melita Vovk. Spremná beseda Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 165 str. 8°. (Moja knjižnica. Letn. VII. Knj. 3.)

Od 7. do 10. leta.

Spyri Johanna: Heidi. Prev. Meta Sever. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Spremní besedi napisala Darja Kramberger in Marijan Tršar. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 237 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Srbske narodne pripovedke. Prir. in spremno besedo napisal Milorad Panić-Surep. Ilustr. Kostja Gatnik. Prev. Alojz Gradnik in Severin Sali. 3. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 309 str. 8°. (Zlata ptica.)

Od 5. do 10. leta.*

Strniša Gregor: Jedca Mesca. Ilustr. Kostja Gatnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [24] str. 4°. (Velike slikanice.)

Od 7. do 9. leta.*

Suhodolčan Leopold: Mornar na kolesu. Ilustr. Aco Mavec. Ljubljana, Partizanska knjiga 1981. 88 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 10. do 12. leta.

Suhodolčan Leopold: Z vami se igra krojaček Hlaček. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [32] str. 4°. (Velike slikanice.)

Do 8. leta.*

Sutcliff Rosemary: Robin Hood. Prev. Ana Padovan. Ilustr. Milan Bizovičar. Spremná beseda Iztok Ilich. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 233 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: The chronicles of Robin Hood.

Od 11. leta.

Suteev Vladimir Grigor'evič: Kdo je rekel mijav? Prev. Jurij Rojs. Ilustr. Marjeta Cvetko. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [19] str. 8° p. f. (Najdihojca.)

Od 8. leta.*

Svitanja. Pesništvo ljudske revolucije Jugoslavije 1941—1945. Avtor uvoda, izbor slovenskih pesmi Emil Cesar. Izbor pesmi drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti Marjan Grakalič in Stjepan Kizivat. Prev. Andrej Arko itd. Ljubljana, Univerzum 1982. 443 str. 8°.

Poezija.

Od 13. leta.

Šetinc Franc: Ukradena mladost. Ilustr. Jože Svetina. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 238 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 241.)

Od 12. leta.

Škerl Ada: Voščila. Ilustr. Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [18] str. 8° p. f. (Najdihojca.)

Poezija.

Od 8. leta.

Šla kokoš je na semenj. Srbska ljudska. Ilustr. Jelka Godec-Tomšič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [18] str. 8°.

Od 8. leta.*

Taylor Mildred D.: Silni grom, čuj moj krik. Prev. in spremno besedo napisala Mojca Čakš. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 259 str. 8°. (Odisej.)

Prevod dela: Roll of thunder, hear my cry.

Od 13. leta.

Tiger iz pogorja Kumgang. Korejske ljudske pripovedi. Izbral, prev. in spremno besedo napisal Andrej Bekoš. Ilustr. Irena Majcen. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 204 str. 8°. (Zlata ptica.)

Od 8. leta.*

Traven B.: Zaklad Sierra Madre. Prev. Severin Šali. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 216 str. 8° (Izbrano delo B. Travna.)

Prevod dela: Der Schatz der Sierra Madre.

Od 13. leta.

Trdina Janez: Bajke in povesti. Izbor, spremna beseda in op. Gregor Koci-

jan. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 151 str. 8°. (Izbrana mladinska beseda.)

Od 12. leta.

Trdina Janez: Kresna noč. Besedilo prir. Niko Grafenauer. Ilustr. Marjan Manček. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)

Od 8. do 10. leta.*

Tri hčere. Mongolska pravljica. Prev. Darinka Soban. Ilustr. Ive Seljak. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Od 8. leta.*

Trije medvedi. Ruska pravljica. Prev. Pavel Golia. Ilustr. Roža Piščanec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Od 8. leta.*

Trije velikani. Tolminska pravljica. Zapisal Josip Kenda. Ilustr. Marij Pregelj. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Od 8. leta.*

Twain Mark: Princ in beraček. Povest za mlade ljudi vseh starosti. Prev. in spremno besedo napisal Branko Gradišnik. Ilustr. Marjan Amalietti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 285 str. + pril. 8°. (Biseri.)

Prevod dela: The prince and the pauper. — Pravo avtorjevo ime Samuel Langhorne Clemens.

Od 10. do 12. leta.

Vandot Josip: Kekec gre na pot. Ilustr. Marička Koren. Tekst za slikanico prir. France Bevk. 5. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)

Od 8. leta.*

Vandot Josip: Kekec in botra Pehta. Tekst priredil France Bevk. Ilustr. Marička Koren. 5. natis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 4°. (Velike slikanice.)

Od 8. leta.*

Vandot Josip: Kekec na hudi poti. — Kekec na volčji sledi. Izbor, spremna beseda in op. Miran Hladnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 238 str. 8°. (Izbrana mladinska beseda.)

Od 10. do 12. leta.

Vandot Josip: Kekec nad samotnim breznom. — Kocljevo maščevanje. Izbor, spremna beseda in op. Miran Hladnik. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 238 str. 8°. (Izbrana mladinska beseda.)

Od 10. do 12. leta.

Vandot Josip: Kekec nad samotnim breznom. Ilustr. Marička Koren. Spremní besedi napisala Nada Gaborovič in Marijan Tršar. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 202 str. 8°. (Zlata knjiga.)

Od 10. do 12. leta.

Verne Jules: Otroka kapitana Granta. Prev. Anton Bajec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 2 knj. 8°.

Prevod dela: Les enfants du capitaine Grant.

Od 10. do 12. leta.

Verne Jules: Skrivnostni otok. Prev. Janez Gradišnik. Ilustr. Leon Koporc. Spremní besedi napisala Iztok Ilich in Marijan Tršar. 2. ponatis. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 2 knj. 8°. (Zlata knjiga.)

Prevod dela: L'île misterieuse.

Od 10. do 12. leta.

Vipotnik Janez: Tilen. Ilustr. Miha Vipotnik. Ljubljana, Partizanska knjiga 1982. 40 str. 8°. (Matjaževa knjižnica.)

Od 7. do 9. leta.

Voglar Mira: Bibanke uganke. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Univerzum 1981. [18] str. 8°.

Poezija.

Do 7. leta.

Voglar Mira: Bibarije. Pesmi — igre — slike. Ilustr. Lidija Osterc. Ljubljana, Univerzum 1982. 1 mapa (14 str.) 4°.

Poezija.

Do 7. leta.

Volk, pes in mačka. Slovenska ljudska pripovedka. Ilustr. Kamila Volčanšek. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 244.)

Do 8. leta.*

Vyhřídál Zdenek: O človeku, ki je vse vedel. Prev. Zdenka Škerlj-Jermano-

va. Ilustr. Marička Koren. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 247 [= 250].)

Do 8. leta.*

Wilde Oscar: Srečni princ. Dramatiziral Edward Golden. Prev. Barbara Šega-Čeh. Uprizoritvena navodila napisala Draga Ahačič. Ljubljana, Univerzum 1982. 20 str. 8°. (Pojdimo se gledališče.)

Prevod dela: The happy prince.

Dramatika.

Od 10. do 14. leta.

Zahoder Boris Vladimirovič: Sivček. Prev. Juri Rojs. Ilustr. Dušan Klun. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. [16] str. 8°. (Čebelica. 248.)

Do 8. leta.*

Zajc Dane: Kočija. Ilustr. Marija Lucija Stupica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982. 1 zgibanka (8 str.) 8° p. f. (Najdihojca.)

Poezija.

Do 4. leta.

Zajc Dane: Leteča hišica. Ilustr. Anka Luger-Peroci. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [28] str. 4°. (Velike slike.)

Do 8. leta.*

Zajc Dane: Ta roža je zate. Ilustr. Marjan Manček. Spremná beseda Niko Grafenauer. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 73 str. 8°. (Sončnica.)

Poezija.

Do 10. leta.

Zajčkov zvonček. Madžarska pravljica. Prev. Vilko Novak. Ilustr. Marička Koren. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Do 8. leta.*

Zajčkova hišica. Ruska ljudska pripovedka. Prev. Pavel Golia. Ilustr. Irena Majcen. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 242.)

Do 8. leta.*

Zakaj teče pes za zajcem. Ljudske pripovedi. Izbrala Kristina Brenkova. Ilustr. Ančka Gošnik-Godec. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 236.)

Do 8. leta.*

Zidar Pavle: Moja družina. Ilustr. Matjaž Schmidt. Pogovor s pisateljem Berta Golob. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 104 str. 8°. (Knjižnica Sinjega galeba. 230.)

Pravo avtorjevo ime Zdravko Slamnik.

Od 10. do 12. leta.

Zlata vrtnica. Armenska pravljica. Prev. Albert Širok. Ilustr. Tone Žnidaršič. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. [20] str. 8°. (Čebelica.)

Do 8. leta.*

Zlobec Ciril: Pesmi ljubezni. Spremnno besedo napisal Janko Kos. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981. 129 str. 8°. (Moja knjižnica. Letnik VII. Knj. 7.)

Od 13. leta.

Zorman Ivo: Deklica iz Mihovega mli-
na. Ilustr. Jelka Grafenauer. Spremn
na beseda o pisatelju Niko Grafe-
nauer. Ljubljana, Mladinska knjiga
1982. 79 str. 8°. (Deteljica.)

Od 8. do 10. leta.

Zorman Ivo: Obveščevalec Lesnika.
Ilustr. Irena Majcen. Ljubljana, Bo-
rec 1982. 119 str. 8°. (Kurirčкова knjiž-
nica. 76.)

Od 10. do 12. leta.

Zupanc Lojze: Deklica in Kač. Ilustr.
Marička Koren. 2. ponatis. Ljublja-
na, Mladinska knjiga 1981. [16] str.
8°. (Mala slikanica.)

Do 8. leta.*

Zupančič Beno: Luka. Ilustr. Milan
Bizovičar. Ljubljana, Mladinska knji-
ga 1981. [16] str. 8°. (Čebelica. 238.)

Od 7. do 9. leta.

Zupančič Oton: Ciciban. Izbral Drago
Kozina. Ilustr. Jelka Reichman. Za-
greb, Naša djeca 1982. [16] str. 4°.

Poezija.

Do 8. leta.

Zupančič Oton: Mehurčki. Izbrala in
ur. Alenka Glazer. Ilustr. Marlenka
Stupica. 8. natis. Ljubljana, Mladin-
ska knjiga 1981. 46 str. 8°. (Cicibano-
va knjižnica.)

Poezija.

Do 10. leta.

Zupančič Oton: Mehurčki in Petdeset
ugank. Izbrala, ur. in spretno bese-
do napisala Alenka Glazer. Ilustr.
Marlenka Stupica. Ljubljana, Mladin-
ska knjiga 1982. 81 str. 8°.

Poezija.

Do 10. leta.

Zupančič Oton: Podaj mi roko, pesem.
Izbral, ur. in spretno besedo napisal
Niko Grafenauer. Ilustr. Matjaž
Schmidt. Ljubljana, Mladinska knji-
ga 1981. 149 str. 8°. (Zlata knjiga po-
ezije.)

Od 13. leta.

Žužek Branko: Kaj imamo radi. Ilustr.
Janko Testen. Ljubljana, Mladinska
knjiga 1981. [16] str. 8°. (Mala shika-
nica.)

Poezija.

Do 8. leta.

GRADIVO ZA LEKSIKON SODOBNIH SLOVENSKIH MLADINSKIH PISATELJEV

6. del

Danijela Sedej

CERKOVNIK MARJA (roj. Blagotinšek)

se je rodila 23. avgusta 1928 v Metliki. Družina se je zaradi očetove zaposlitve večkrat selila, zato je obiskovala osnovno šolo v Trebnjem in Celju ter gimnazijo v Celju. Leta 1943 so jo Nemci izključili iz šole, ker se ni pokoravala ukazu o prepovedi javne uporabe slovenščine, in jo poslali na prisilno delo v Braunau ob Innu. Poleti 1944 se je vrnila v Celje, oziroma Sempeter in tam dočkala konec vojne. Nadaljevala je šolanje na gimnaziji v Celju, maturirala 1947 in se vpisala na slavistiko ljubljanske univerze. Že med študijem se je leta 1949 zaposlila kot novinarka in področna urednica pri Pionirskem listu, nato je bila korektorica pri Ljudski pravici — Borbi, pomočnica urednikov Pionirja in Cicibana in novinarka pri reviji Mladi svet. Leta 1958 je prišla k ljubljanski televiziji, urejala filmske in mladinske oddaje ter oddaje za družino. Začasno je opustila to delo, ko je bila v letih 1962-1965 sekretarka konference za družbeno aktivnost žensk Slovenije. Po tem se je vrnila k RTV in po vrsti opravljala naloge urednice mladinskih oddaj, kulturno umetniškega programa in II. TV programa v slovenščini — v pripravi. Štiri leta je vodila oddajo »V živo«, sedaj je urednica izobraževalnih oddaj.

Marja Cerkovnikova je mladinska pisateljica. Piše sodobne pravljice ter radijske in televizijske oddaje in igre za otroke. Objavlja v Cicibanu, Pionirju, Pionirskem listu, Malem veseljaku (pril. Pionirskega lista), Mladem rodu (Celovec) in v drugih jugoslovanskih revijah za mladino.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Dopoldanski in popoldanski otroci. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1964.

Andrejev lok. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1966 (2 izd.).

Devet sončnih dni. Sodobne pravljice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1967.

Dopoldanski in popoldanski otroci. — Andrejev lok. Sodobni pravljici. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969.

Pravljica na visokih petah. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973.

Praznična pravljica. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974.

Radijske oddaje in igre

Ukradeni prvi januar. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1961.
Halo, halo, pomlad. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1962.
Poslušaj nas, prosim. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1962.
Jesenske podobe. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1962.
Zapiši si to. Radijska nadaljevanka. Radio Ljubljana 1962.
Veter na vse strani. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1962.
Pravljica o čevljarčku in čevljcih. Radijska igra. Radio Ljubljana 1966.

Rudnik pomladi. Radijska šola za nižjo stopnjo. Radio Ljubljana 1967.
Dobro jutro, deček Jutro. Radijska nadaljevanka. Radio Ljubljana 1970.

Televizijske oddaje in igre

O zajčku, ki se je vsega bal. TV oddaja. TV Ljubljana 1962.
Ena praznična in ena na visokih petah. TV oddaja. TV Ljubljana 1969.
Šola za pravljice. TV oddaja. TV Ljubljana 1971.
Dopoldanski in popoldanski otroci. Glasbena pravljica. TV Ljubljana 1978.

PREVODI

Proza

Đeti a zahrádka. (Dopoldanski in popoldanski otroci.) Daruvar, Československý svaz v SR Chorvatsku 1965.
Le petit jardin. — Les quatre flèches. (Dopoldanski in popoldanski otroci. — Andrejev lok.) Paris, Hatier & Ljubljana, Mladinska knjiga 1971.
Andrejev luk. (Andrejev lok.) Zagreb, Naša djeca & Ljubljana, Mladinska knjiga 1966.

Andrejin luk. (Andrejev lok.) Beograd, Vuk Karadžić & Ljubljana, Mladinska knjiga 1966, [cir.]
Lakot na Andrej. (Andrejev lok.) Skopje, Kočo Racin & Ljubljana, Mladinska knjiga 1966, [cir.]
Andrejov luk. (Andrejev lok.) V Petrovci, Obzor & Ljubljana, Mladinska knjiga 1966.

LITERATURA

Marinka Svetina: Štiri nove slovenske knjige za otroke. (O delu Devet sončnih dni.) Delo 1967, št. 331.

France Novšak: M. C.: Dopoldanski in popoldanski otroci. Delo 1969, št. 293.
Milan Meden: Praznična pravljica. Dnevnik 1974, št. 297.

KOVAČ POLONCA (roj. Vovk)

se je rodila 19. februarja 1937 v Ljubljani. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskovala v Ljubljani in maturirala 1955. Na ljubljanski univerzi je študirala svetovno književnost ter italijanski jezik in književnost. Po diplomi 1962 je živela dve leti v Beogradu. Zaposlila se je leta 1968, najprej kot profesorica za italijanščino in nemščino pri Delavski univerzi Cene Štupar, 1975 v Svetovalnem centru za otroke, kjer je opravljala delo knjižničarke in biblioterapevke, od 1977 pa poučuje nemščino pri Centru za tuje jezike.

Polonca Kovač je mladinska pisateljica. Piše sodobne pravljice, povesti, gledališke in lutkovne igre ter mladinske radijske oddaje. Objavlja v Cicibanu, Kurirčku in Pionirskem listu.

Proza

Zverinice z Večne poti. Sodobne pravljice. Ljubljana, Borec 1975.

Klepetava želva. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975.

Jakec in stric Hladilnik. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976.

Andrejev ni nikoli preveč. Povest. Ljubljana, Borec 1977.

Stric Hladilnik, boben sreče in kanarček. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1978.

Deževen dan je krasen dan. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.

Slovarček tujk. Poljudnoznanstveno delo. Ljubljana, Univerzum 1980.

Urške so brez napake. — Andrejev ni nikoli preveč. Povesti. Ljubljana, Mladinska knjiga 1980.

Zgodbe od A do Ž. Sodobne pravljice, Ljubljana, Univerzum 1982.

Pet kužkov išče pravega. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1982.

Špelce. Povest. Ljubljana, Borec 1983.

Dramatika

Igrice za kratek čas. (Delno napisala, izbrala in dramatisirala.) Otroške igre. Ljubljana, Univerzum 1982.

UPRIZORITVE

Lutkovne igre

Jakec in stric Hladilnik. Ljubljansko lutkovno gledališče 1979.

Vrtec pri stari kozi. Ljubljansko lutkovno gledališče 1982.

Sovražim šolo. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1970.

Mostiščarji. Radijska šola za srednjo stopnjo. Radio Ljubljana 1970.

Teleizijske oddaje in igre

Klepetava želva. Glasbena pravljica. TV Ljubljana 1978.

Radijske oddaje in igre

Kdaj boste že enkrat zadovoljni z menoj. Iz serije Nenavadni pogovori. Radio Ljubljana 1970.

PREVODI

Proza

Kanarík z výstavy. (Stric Hladilnik, bobnen sreče in kanarček.) Novi Sad,

Obzor & L'ubl'ana, Mladinska knjiga 1979.

LITERATURA

D(ušan) Ž(eljeznov): Sodobne basni. (O delu Zverinice z Večne poti.) Večer 1975, št. 287.

Darja Krek: Malo drugačen slovar tujk. (O delu Slovarček tujk.) Mladina 1980, št. 47.

Berta Golob: Od abderitov do žurnalizma. (O delu Slovarček tujk.) Delo 1981, št. 10.

Bilka Matè: Knjiga za vas in vašega otroka. (O delu Urške so brez napake.) Otrok in družina 1981, št. 6.

KOVAČIČ LOJZE

se je rodil 9. novembra 1928 v Baslu. Mati je bila Nemka, oče Slovenec. Leta 1938 so švicarske oblasti družino, ki je bila priseljena, kot nezaželeno izgnale. Krajši čas so živeli pri očetovih sorodnikih v Cegelnici na Dolenjskem, nato so se preselili v Ljubljano. Osnovno šolo in nižjo gimnazijo je obiskoval v Ljubljani ter opravil malo maturo 1947. Leta 1959 se je vpisal na Višjo pedagoško šolo v Ljubljani, študiral nemščino in slovenščino ter diplomiral 1962. Nekaj časa je bil svoboden književnik, nato novinar, dramaturg Mestnega lutkovnega gledališča, od 1963 pa skrbi za lutkovno in literarno vzgojo mladine v Centru za kulturo mladih v Ljubljani (Pionirski dom). V letih 1966 do 1973 je urejeval revijo Lutka.

Lojze Kovačič piše prozo za odrasle ter prozo, radijske in televizijske igre za otroke. Piše tudi književne ocene in prevaja iz nemškega jezika. Sodeluje v številnih slovenskih revijah, za mladino pa objavlja v Cicibanu, Pionirju, Pionirskem listu in Malem veseljaku (pril. Pionirskega lista).

Za svoje delo je prejel najvišja slovenska kulturna priznanja.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Novoletna zgodba. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1958.

Zgodbe iz mesta Rič — Rač. Sodobne pravljice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1962; 1969; 1981.

Fantek na oblaku in Dva zmerjavca. Sodobni pravljici. Ljubljana, Mladinska knjiga 1969.

Potovanje za nosom. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1972.

Možiček med dimniki. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974.

Najmočnejši fantek na svetu. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.

Dva zmerjavca. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.

Zgodba o levih in levčku. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1983.

Dramatika

Rdeča kapica. Lutkovna igra. Ljubljana, Univerzum 1979.

UPRIZORITVE

Radijske oddaje in igre

Možiček med dimniki. Radijska igra. Radio Ljubljana 1979.

Hišica dveh zmerjavcev. Radijska igra. Radio Ljubljana 1980.

2. nagrada na natečaju RTV Ljubljana l. 1979.

Zgodbe iz mesta Rič — Rač. (Pošta balon. — Najmočnejši fantek na svetu.) Radijska šola za srednjo stopnjo. Radio Ljubljana 1980.

Zgodba o levih in levčku ali Zgodba o velikem in malem strahu. Radijska igra. Radio Ljubljana 1981.

2. nagrada na natečaju RTV Ljubljana l. 1980.

Televizijske oddaje in igre

Čudovito življenje Petra Strune. TV lutkovna nadaljevanka v 11 epizodah. TV Ljubljana 1963.

Dva zmerjavca. Glasbena pravljica. TV Ljubljana 1978.

Proza

Zgode iz grada Rič Rač. (Zgodbe iz mesta Rič — Rač.) Beograd, Prosveta 1965.

Le petit garçon sur un nuage. — Les vilains mots. (Fantek na oblaku. —

Dva zmerjavca.) Paris, Hatier & Ljubljana, Mladinska knjiga 1971.
Svetom letom. (Potovanje za nosom.) V Novom Sade, Obzor & v L'ubl'ane, Mladinska knjiga 1972.

LITERATURA

Milan Šega: Zgodbe iz mesta Rič — Rač. Delo 1962, št. 311.

Velimir Batič: L. K.: Zgodbe iz mesta Rič — Rač. Sodobna pedagogika 1970, št. 5/6.

Velimir Batič: L. K.: Zgodbe iz mesta Rič — Rač. Prostor in čas 1970, št. 6.

MATĚ MIHA

se je rodil 6. avgusta 1942 v Goriči vasi pri Ribnici. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju, gimnazijo v Kočevju in maturiral 1963. Na filozofski fakulteti v Ljubljani je študiral srbohrvaški in slovenski jezik s književnostjo ter diplomiral 1969. Že v študentskih letih je delal kot novinar pri kočevskih Novicah. Leta 1971 je postal lektor za slovenski jezik in književnost na filološki fakulteti v Beogradu, nato je bil v Ljubljani tajnik Zveze kulturno prosvetnih organizacij Slovenije (1971—1973) in asistent za srbohrvaško književnost na ljubljanski univerzi (1973—1978). Od 1978 je urednik knjižnih zbirk pri Mladinski knjigi, med drugimi od 1979 tudi urednik zbirke za mladino Moja knjižnica.

Miha Matě je pripovednik, esejist in prevajalec ter pripovednik in pisec izobraževalnih radijskih oddaj za mladino. Pesmi in kratke zgodbe je pričel pisati že v osnovni šoli. V gimnaziji je urejeval šolsko glasilo Prvi poganjki, na fakulteti pa je bil član uredništva študentskega lista Tribuna. Poleg literarnega ustvarjanja je pomembno njegovo esejistično in prevajalsko delo s področja jugoslovan-skih literatur. Sodeluje v slovenskih literarnih revijah, za mladino pa objavlja v Cicibanu, Kurirčku in Galebu (Trst).

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Leskova mladost. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1976.

Pobegle kolebnice. Sodobne pravljice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1979.

Padala so zatemnila sonce. Poljudno-znanstveno delo. Ljubljana, Borec 1980.

Bosopeta družčina. Črtice. Ljubljana, Borec 1982.

Šola igrač. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1983.

Hopla, oprostite. Črtice. Ljubljana, Mladinska knjiga 1983. (v tisku)

Radijske oddaje in igre

Zmajčkov rojstni dan. Radijska igra.
Radio Ljubljana 1981.

2. nagrada na natečaju za radijsko
igro RTV Ljubljana l. 1980.

PREVODI

Proza

Kučedreš i dhemb dhëmbi. (Pobegle
kolebnice.) Prishtine, Rilindja 1983.

LITERATURA

Igor Gedrih: M. M.: Leskova mladost.
Prosvetni delavec 1976, št. 11.

František Benhart: Kako sta Katarina
in Urban učila očeta pravšni pisavi.
(O delu Pobegle kolebnice.) Sodob-
nost 1980, št. 4.

Darinka Kladnik: O dečkih iz Brezove-
ga gaja. (O delu Bosopeta družčina.)
Dnevnik 1982, št. 310.

Martin Kadivec: Za mlade nikoli pre-
dobro. (O delu Bosopeta družčina.)
Delo 1982, št. 246.

MILČINSKI FRANE-JEŽEK

se je rodil 14. decembra 1914 v Ljubljani. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval v Ljubljani in maturiral 1932. Študiral je slavistiko na ljubljanski univerzi, nato pravo, a študij kmalu opustil. Posvetil se je igralskemu poklicu. Nastopal je v Šentjakobskem gledališču (1933—1935), bil član radijske igral-ske družine Radio Ljubljana (1936—1940), kjer je pripravljaval tudi satirične oddaje, leta 1941 pa so ga sprejeli v Dramo. Med drugo svetovno vojno je bil zaprt, bolan in je le občasno nastopal v operetnih vlogah v Operi. Po osvoboditvi je do 1947 igral v Drami, nato se je zaposlil pri Radio Ljubljana kot urednik, režiser, umetniški vodja in igralec. Leta 1977 se je upokožil. Sodeloval je tudi v številnih slovenskih celovečernih umetniških filmih.

Frane Milčinski-Ježek je humorist, satirik in dramatik. Napisal je zbirko humoresk, dve radijski igri za odrasle, več lutkovnih iger za otroke in pri-pravil večje število radijskih dramatizacij. Za mla-dino objavlja v Pionirju, Pionirskem listu, Najdi-hojci (pril. Slovenskega poročevalca) in Vrtcu (pril. Otroka in družine).

Za svoje delo je prejel naslednje nagrade in pri-znanja: leta 1959 Levstikovo nagrado za mladinsko igro Zvezdica Zaspanka, 1971 nagrado Mlado poko-lenje za življenjsko delo, namenjeno otrokom in 1975 Prešernovo nagrado za življenjsko delo na po-dročju RTV, filma in literature, kjer je upoštevano tudi njegovo delo za mladino.

Dramatika

Zvezdica Zaspanka. Pravljična igra za marionete. Ljubljana, Mladinska knjiga 1959.

Avtor je za delo prejel l. 1959 Levstikovo nagrado.

UPRIZORITVE

Lutkovne igre

Čarovna skrinja. Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani 1953.

Kljukčev rojstni dan. Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani 1954.

Tri čudne zgodbe. Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani 1954.

Zvezdica Zaspanka. Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani 1955.

Igro so prevedli v več jezikov. Uprizorili so jo v vseh jugoslovanskih lutkovnih gledališčih, pri izseljencih v Kanadi in Čilu, v Italiji (Trst), Sovjetski zvezi, Švici, ZR Nemčiji, na Češkem in Poljskem.

Dve veseli zgodbi. (Pavliha in pošast. — Klobasa pa taka.) Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani 1957.

Radijske oddaje in igre

Zvezdica Zaspanka. Radijska igra. Radio Ljubljana 1952.

Televizijske oddaje in igre

Vijavaja — ringaraja. TV igra. TV Ljubljana 1968.

Filmski scenariji

Kekec. Scenarij za celovečerni igrani film sta po pripovedki Josipa Vando-
ta napisala Frane Milčinski in Jože Gale, Ljubljana 1951.

RIBIČ IVAN

se je rodil 23. januarja 1920 v Ljubljani. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval v Ljubljani. Po maturi 1940 se je vpisal na filozofsko fakulteto — primerjalna književnost. V začetku druge svetovne vojne se je vključil v OF in ker je bil že pred vojno znan kot levičar, se je moral umakniti v ilegalo in je prenehal študirati. Leta 1942 so ga Italijani aretirali, zaprli najprej v Ljubljani, nato internirali v Gonarsu in Monigu. Poleti 1943 se je vrnil v Ljubljano, a takoj odšel v partizane in se bojeval na Gorenjskem in Koroškem. Po osvoboditvi je do 1946 služboval v JLA, nato je bil do 1950 operni režiser v Mariboru in dve leti predavatelj na Metlurškem tehnikumu na Jesenicah. Od 1952 je bil svoboden književnik in živel na Bledu. Umrl je 3. februarja 1982 v Ljubljani.

Ivan Ribič je pisatelj, mladinski pripovednik, filmski scenarist in pisec TV serij. Krajšo prozo je objavljial že pred vojno v naprednih revijah, po vojni pa je sodeloval v številnih revijah in dnevnih listih. Povojne novele, romani ter filmski in TV scenariji povečini obravnavajo vojno tematiko in dogodke iz življenja gorenjskih in koroških partizanov. Filmi, ki so bili narejeni po njegovih scenarijih, so prejeli številna priznanja doma in v tujini.

Proza

Povesti z gorá. Povesti. Kranj, Uredništvo »Gorenjskega glasu« 1952.

Kala. Povest. Ljubljana, Glavni odbor Prešernove družbe 1956; Partizanska knjiga 1978.

UPRIZORITVE

Radijske oddaje in igre

Godec Miha in divji mož. Radijska igra. Radio Ljubljana 1953.

Filmski scenariji

Dolina miru. Celovečerni igrani film. Ljubljana 1956.

Kala. Celovečerni igrani film. Scenarij napisal po istoimenski povesti. Ljubljana 1958.

Srečno, Kekec. Celovečerni igrani film. Scenarij napisal po motivih povesti Josipa Vandota. Ljubljana 1963.

Ne joči, Peter. Celovečerni igrani film. Ljubljana 1964. Avtor je prejel na filmskem festivalu v Pulju l. 1964 »Zlato areno« za najboljši scenarij leta.

Nevidni bataljon. Celovečerni igrani film. Ljubljana 1967.

Kekčeve ukane. Celovečerni igrani film. Scenarij napisal po lastni zgodbi in ideji, v kateri pa oživlja like Vando-
tovih junakov. Ljubljana 1968.

LITERATURA

Danilo Gorinšek: I. R.: »Povesti z gorá«. Večer 1953, št. 17.

M(ejak) M(itja): I. R.: Povesti z gorá. Ljudska pravica 1953, št. 9.

Jože Snoj: I. R.: Kala. Naši razgledi 1957, št. 5.

Branko Hofman: Knjige, ki jih bero sto tisoči. (O delu Kala.) Večer 1957, št. 12.

M(ilan) Š(ega): Množičnost in kvaliteta. (O delu Kala.) Slovenski poročevalec 1956, št. 280.

RUDOLF FRANČEK

se je rodil 5. septembra 1944 v Lipovcih pri Beltin-
cih. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval v Ma-
riboru in maturiral 1963. Študiral je filmsko in te-
levizijsko režijo na Akademiji za gledališče, radio,
film in televizijo v Ljubljani ter diplomiral 1975.
Živel je kot svoboden književnik in filmski režiser,
leta 1982 pa se je zaposlil v Centru za kulturo mla-
dih (Pionirski dom) v Ljubljani, kjer skrbi za film-
sko vzgojo mladine.

Franček Rudolf je pesnik, pripovednik, dramatik,
filmski scenarist, pisec radijskih in televizijskih
iger za odrasle in mladino. Ukvarja se tudi s kri-
tiko, posebno s filmskega področja. Objavlja v slo-
venskih literarnih, kulturnih in filmskih revijah,
za mladino pa v Cicibanu, Kurirčku in Pionirskem
listu.

Proza

Kam je mama šla? Roman. Ljubljana, Državna založba Slovenije 1975.
Volčje in lisičje. Ljubljana, Borec 1983.

Dramatika

Trnuljčica preveč in trije palčki. Pravljica igrana. Ljubljana, Scena 1973.

UPRIZORITVE

Gledališke igre

Trnuljčica preveč in trije palčki. Mladinsko gledališče v Ljubljani 1972.

Lutkovne igre

Kuža laja mijav, mijav, mijav. Mestno lutkovno gledališče v Ljubljani 1974.

Radijske oddaje in igre

Princ in ovce. Radijska igra. Radio Ljubljana 1973.

Domisljavi helikopter. Radijska igra. Radio Ljubljana 1976.

A bekčebzelt helikopter. (Domisljavi helikopter.) Radijska igra. Radio Novi Sad 1976/77.

Uobraženi helikopter. (Domisljavi helikopter.) Radijska igra. Radio Novi Sad 1978.

Strašen hrup v Tihem oceanu. Radijska igra. Radio Ljubljana 1978.

Volk začaran v dečka. Radijska igra. Radio Ljubljana 1981.

Pogumni zajček Hophop. Radijska igra. Radio Ljubljana 1982.

Televizijske oddaje in igre

Kuža laja mijav, mijav, mijav. Lutkovna igra. TV Ljubljana 1976.

Štirideset zelenih slonov. TV nadaljevanka. TV Ljubljana 1981.

LITERATURA

Vladimir Gajšek: Kam je mama šla? Večer 1976, št. 66.

Jernej Novak: Otroštvo in svet. F. R.: Kam je mama šla? Dnevnik 1976, št. 135.

František Benhart: O sproščenosti nasproh in posebej. (O delu Kam je mama šla?) Sodobnost 1977, št. 5.

STRNIŠA GREGOR

se je rodil 18. novembra 1930 v Ljubljani. Osnovno šolo in klasično gimnazijo je obiskoval v Ljubljani in maturiral 1952. Na ljubljanski univerzi je študiral germanistiko in diplomiral 1961. Živi kot svobodni književnik. V letih 1957—1958 je bil član uredniškega odbora Revije 57.

Gregor Strniša je pesnik, dramatik, pisec radijskih iger, mladinski pripovednik in prevajalec. S pesnimi in poetičnimi dramskimi besedili sodeluje v številnih slovenskih literarnih revijah, skoraj vse pa je zbral tudi v samostojnih knjižnih izdajah. Znan je kot pisec besedil za popevke. Za mladino piše v Pionirskem listu in v Cicibanu, v Pionirju pa objavlja prevode angleških avtorjev.

Za svoje pesniško delo je prejel visoka priznanja.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Kvadrat pa pika. Sodobna pravljica.
Ljubljana, Mladinska knjiga 1977.
Potovanje z bršljanom. Sodobna prav-

ljica. Ljubljana, Mladinska knjiga
1980.

Jedca Mesca. Sodobna pravljica. Ljub-
ljana, Mladinska knjiga 1982.

LITERATURA

Andrej Inkret: Branje. (O delu Kvadrat
pa pika.) Naši razgledi 1978, št. 3.

Andrej Inkret: G. S.: Kvadrat pa pika.
Knjiga '77 1977, št. 5.

ŠKERL ADA

se je rodila 3. aprila 1924 v Ljubljani. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskovala v Ljubljani ter maturirala 1943. Po vojni je študirala slavistiko na ljubljanski univerzi in diplomirala 1950. Bila je urednica pri Mladinski knjigi (1949—1952), profesorica na gimnaziji v Škofji Loki (1952—1955), nekaj časa svobodna književnica, od 1958 do upokojitve 1982 pa lektorica pri RTV Ljubljana.

Ada Škerl je pesnica in prevajalka. Pesmi za odrasle objavlja v slovenskih literarnih revijah, zbrala pa jih je tudi v dveh pesniških zbirkah. Za otroke priobčuje v Cicibanu, Pionirju, Pionirskem listu in Barčici (pril. Slovenskega Jadrana). Prevaja poezijo, prozo in dramatiko srbohrvaških, francoskih, španskih in finskih avtorjev.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Zgodba o morskem konjičku. Zamisel
in slike Rudolf Saksida. Besedilo Ada
Škerl. Koper, Primorska založba 1953.

Voščila. Ljubljana, Mladinska knjiga
1962; 1981.

Nevsakdanje potovanje. Ljubljana,
Mladinska knjiga 1973.

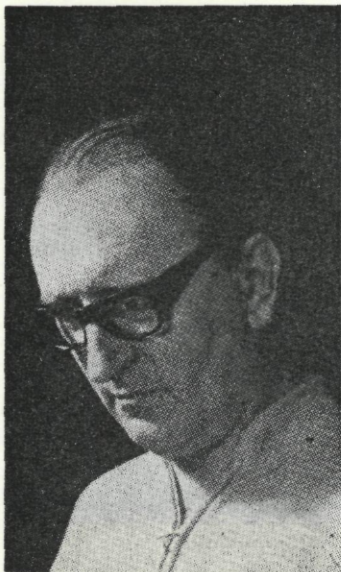
LITERATURA

Velimir Batič: A. Š.: Nevsakdanje po-
tovanje. Prostor in čas 1974, št. 5/6.

TRŠAR MARIJAN

se je rodil 17. februarja 1922 v Dolenjskih Toplicah. Osnovno šolo je obiskoval v rojstnem kraju in v Ljubljani, klasično gimnazijo v Ljubljani. Po maturi 1940 je študiral tri leta umetnostno zgodovino, nato se je vpisal na Akademijo za upodabljajočo umetnost, kjer je bil učenec profesorjev G. A. Kosa in F. Goršeta. Specialko za grafiko je obiskoval pri prof. B. Jakcu in 1953 končal študij. Leta 1952 je dobil mesto profesorja na gimnaziji v Trbovljah, a po nekaj letih je službo opustil in se posvetil samo umetnosti. Leta 1964 se je ponovno zaposlil. Najprej je bil vodja likovnega oddelka v Pionirskem domu v Ljubljani, od 1968 pa docent, izredni profesor in zdaj redni profesor na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani.

Marijan Tršar je slikar, grafik, publicist in likovni kritik. Strokovne ocene in članke objavlja v slovenskih kulturnih revijah in v knjižnih izdajah.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Indijanci, gusarji in detektivi. Povest. Maribor, Obzorja 1964.
Zgodbe o Riku. Povest. Maribor, Obzorja 1968; 1974.

Dramatika

Zgodba o Dedku Mrazu. Mladinska igra. (Skupaj z igro Marjance Ručigaj: Dedek Mraz in škrtatje.) Ljubljana, Prosvetni servis 1967.

UPRIZORITVE

Gledališke igre

Zgodba o Dedku Mrazu. Mladinska igra. Mestno gledališče ljubljansko 1965.

LITERATURA

Neža Maurer: Knjiga za mladino in knjiga o mladini. (O delu Indijanci, gusarji in detektivi.) Otrok in družina 1964, št. 7.

—: M. T.: Indijanci, gusarji in detektivi. Primorski dnevnik 1964, št. 206.
Borut Stražar: M. T.: Zgodbe o psu Riku. Jezik in slovstvo 1969, št. 9.

ZIDAR PAVLE ps. (Zdravko Slamnik)

se je rodil 6. januarja 1932 v Slovenskem Javorniku. Osnovno šolo je obiskoval na Koroški Beli, gimnazijo na Jesenicah, v Ljubljani, Kranju in ponovno v Ljubljani, kjer je maturiral 1953. Služboval je kot učitelj na osnovnih šolah na Trebelnem, v Mokronogu, Karteljevem, Orehovici, Zagradcu in Piranu. Od 1965 je svoboden književnik. Živi v Luciji pri Portorožu.

Pavle Zidar je sprva pisal pesmi za odrasle in mladino, nato se je posvetil prozi, radijski in TV igri ter prozi za mladino. Sodeluje skoraj v vseh slovenskih literarnih in kulturnih revijah ter dnevnih listih, za mladino pa objavlja v Cicibanu, Pionirju, Pionirskem listu, Malem veseljaku (pril. Pionirskega lista), Najdihojci (pril. Dela) in Barčici (pril. Slovenskega Jadrana).

Za svoje izredno obsežno prozno delo je prejel tudi visoka priznanja.

KNJIŽNE IZDAJE

Poezija

Zdravko Slamnik: Tončkove sanje. Novo mesto, Okrajni odbor ljudske prosvete 1955.

Konjički. Ljubljana, Mladinska knjiga 1960.

Proza

Pišem knjigo. Povest. Ljubljana, Prešernova družba 1970; Mladinska knjiga 1974.

Kukavičji Mihec. Povest. Maribor, Ob-

zorja 1972; Ljubljana, Partizanska knjiga 1975.

Avtor je za delo prejel l. 1972 nagrado »knjiga leta«.

Glavne osebe na potepu. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1975.

Mulci. Povest. Maribor, Obzorja 1975.

Moja družina. Povest. Ljubljana, Mladinska knjiga 1981.

Lev Pink z jogurtom na glavi. Ljubljana, Mladinska knjiga 1983.

Barbarin dežnik. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1984.

UPRIZORITVE

Televizijske oddaje in igre

Utonilo je sonce. TV nadaljevanka v 6 epizodah. Scenarij napisal po pove-

sti Kukavičji Mihec. TV Ljubljana 1975.

LITERATURA

Vilimir Batič: P. Z.: Pišem knjigo. Prostor in čas 1971, št. 3/4.

France Novšak: P. Z.: Pišem knjigo. Delo 1970, št. 304.

Velimir Batič: P. Z.: Kukavičji Mihec. Prostor in čas 1972, št. 5/6.

Martina Šircelj: Opozorilo na neko li-

terarno delo. (O delu Kukavičji Mihec.) Otrok in knjiga 1975, št. 2.

Jana Snoj: Knjižnica Sinjega galeba — 4 novosti. (O delu Glavne osebe na potepu.) Delo 1975, št. 283.

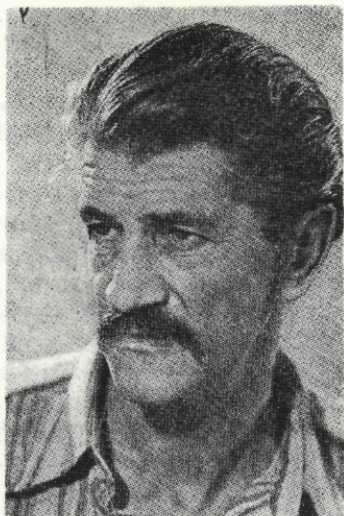
Nada Gaborovič: Mladi upornik. (O delu Mulci.) Dialogi 1976, št. 9.

ZUPAN VITOMIL

se je rodil 18. januarja 1914 v Ljubljani. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval v Ljubljani. Po maturi 1932 se je vpisal na gradbeni oddelek tehniške fakultete. V letih do druge svetovne vojne je veliko potoval — Bosna, Sredozemlje, Bližnji vzhod, Anglija, Francija — in se preživljal s priložnostnim delom. Služboval je na angleških ladjah, ukvarjal se je z boksom, bil smučarski učitelj in delal kot ročni delavec. V začetku vojne se je priključil OF, toda 1942 so ga zaprli in internirali v Čiginju in Gonarsu. Leta 1943 je odšel v partizane. Po vojni je prevzel vodstvo kulturnega programa v Radio Ljubljana, od 1947 pa živi kot svoboden književnik. Leta 1948 so ga zaprli in v zaporu je prebil šest let. Po izpustitvi se je sprva preživljal s pisanjem filmskih scenarijev, od 1967 pa se posveča predvsem prozi in dramatiki. Leta 1958 je diplomiral kot inženir gradbeništva.

Vitomil Zupan je pesnik, pisatelj, dramatik, filmski scenarist, pisec radijskih in TV iger, mladinski pisatelj, esejist in kritik. Krajše leposlovne, esejistične in polemične spise objavlja v vseh vidnih slovenskih literarnih in kulturnih listih ter revijah. Mnogo njegovih del je ostalo v rokopisih. Prevaja iz francoskega in angleškega jezika.

Za svoje književno delo je prejel visoka priznanja.

KNJIŽNE IZDAJE

Proza

Langus (ps.): Potovanje v tisočera mesta. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1956; 1983.

Trije konji. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1970.
Plašček za Barbaro. Sodobna pravljica. Ljubljana, Mladinska knjiga 1974; 1977.

UPRIZORITVE

Televizijske oddaje in igre

Plašček za Barbaro. Glasbena pravljica. TV Ljubljana 1978.

PREVODI

Proza

Potovanje u hiljadita mesta. (Potovanje v tisočera mesta.) Beograd, Kosmos 1958.

Tul ezeren, kétezeren. (Potovanje v tisočera mesta.) Novi Sad, Fórum könyvkiadó 1961.

LITERATURA

Franč Zadavec: Langus: Potovanje v tisočera mesta. Naši razgledi 1956, št. 16.

Kajetan Kovič: Dve mladinski knjigi. (O delu Potovanje v tisočera mesta.) Beseda 1956, str. 563—565.

Mitja Mejak: Tri mladinska dela. (O

delu Potovanje v tisočera mesta.) Naša sodobnost 1957, str. 75—78.

Vera Bokal: Fantastična pripoved. (O delu Potovanje v tisočera mesta.) Otrok in knjiga 1979, št. 8.

Velimir Batič: Trije konji. Prostor in čas 1971, št. 9/10.

Bulletin Jugend + Literatur. Hamburg (1982) 1-12.

Posamezni prispevki 14. letnika biltena nas seznanjajo s pomembnejšimi novimi literarnimi deli za mladino, ki so izšla v ZRN in v svetu, kritično spremljajo kulturno delovanje za mlade in poročajo o večjih mednarodnih prireditvah za mlade, literarnih in tudi drugih: o lutkovnem festivalu FIDENA v Bochumu (Detlef Ram: *Figurentheater der Nationen*, v št. 6), o festivalu otroškega filma v Berlinu (Wolfgang Schneider: *Berlinale 82: Dem Kinderfilm eine Chance*, v št. 4) in mednarodnem festivalu otroškega filma v Frankfurtu (Petra Diebold: *Kinderfilme in Frankfurt*, v št. 8).

Prispevki v rubliki Forum, ki obravnavajo določeno temo, so v tem letniku večinoma zasnovani tako, da se navezujejo na konkretne mladinske knjige, radijske in televizijske oddaje, gledališke in druge predstave za mlade.

V 6. številki biltena, v kateri je rubrika Forum posvečena lutkarstvu, je zanimiv prispevek z naslovom: *Puppenspiel und Fernsehen* (Lutke in televizija). Avtor tega prispevka Uwe Natus, lutkar in mladinski pisatelj, sodi, da je vsaka povprečna živa lutkovna predstava zabavnejša in vzgojnejša od najboljše in naj-

dražje televizijske lutkovne predstave. Televizija ima sicer možnost tehnično popolnejše posredovati lutkovno predstavo, nima pa najpomembnejšega kanala, tistega, ki posreduje spontane odgovore, vprašanja in medklice gledalcev. Ti pa so za pravo lutkovno predstavo nujni, kajti med lutkarjem in gledalci mora biti neposreden dialog, gledalci igro so oblikujejo, za kar je še posebno pomembna predigra, ki ustvari pravo vzdušje.

Bilderbuch und Kindergarten. Versuch eines Überblicks (Slikanica in vrtec. Poiskus pregleda) je naslov prispevka Petre Diebold v št. 9, v katerem spregovori o izredno pomembni vlogi slikanice, tako fantazijske kot poučne, v razvoju predšolskega otroka. Slikanica je najpomembnejši in najprimernejši medij vzgoje jezika, razvijanja sposobnosti opazovanja, koncentracije in utrjevanja spomina, razvoja občutka za estetiko in razmaha fantazije. Prav zato avtorica prispevka opozarja na to, da je premalo strokovne literature, ki bi bila vzgojiteljicam in vzgojiteljem v pomoč pri izboru in oblikah posredovanja slikanic v vrtcih.

Med prispevki, ki zaokrožujejo temo o stripu v št. 11, sta dva zanimivejša prispevka Dietricha Grünewal-

da. V prvem z naslovom *Comics in der Bundesrepublik. Ein »Entwicklungsland« holt auf* (Strip v ZRN. »Področje v razvoju« dohiteva), nas avtor na kratko seznani s tovrstno produkcijo v ZRN in ugotavlja, da doživlja strip na tržišču še vedno ekspanzijo. 13% prebivalcev ZRN so redni bralci stripov. Prav tako pa raste tudi kvaliteta stripa, saj so tudi zahteve bralcev večje in kompleksnejše. V prispevku *Comics im Unterricht!* (Strip v šolo!) pa D. Grünwald nakaže možnosti in zagovarja mesto stripa pri pouku.

Osrednja tema v številki 12 je posvečena zdomskim otrokom v ZRN in prizadevanjem spoznati njih same in njihove dežele in navezati med njimi in nemškimi otroki prijateljske stike. Prav knjiga ima tu eno najpomembnejših vlog.

Med ustvarjalci za mlade, ki so v biltenu predstavljeni v rubriki Portreti, sta v tem letu predstavljena vzhodnonemški pisatelj Uwe Kant (BJ + L — *Autorenportrait Uwe Kant*, v št. 11) in zahodnonemški ilustrator Eckart Straube (Rüdiger Edelmann: BJ + L — *Illustratorenportrait Eckart Straube*, v št. 3).

Dragoceni informaciji tega letnika sta tudi seznam strokovnih knjig o fantazijski literaturi, (*Sekundärliteratur zur »Fantasy«-Literatur*, v št. 4) — seznam je iz knjige: *Im Bannkreis der Magier* (V začaranem krogu), ur. Rene Oth, Hoch Verlag 1982 — in seznam knjig o zdomcih v ZRN (Wolfgang Schneider, Horst Künne- mann: *Die BJ + L-Leseliste zum Thema*, v št. 12). Na tem seznamu je tudi knjiga Donate Elsenbroich in Otta Schweitzerja: *Die Heimat des Nachbarn. Projekt Gastarbeiterkinder, Herkunftsländer Italien, Jugoslawien, Griechenland, Türkei*. (Domovina sosedov. Projekt zdomski otroci, dežele, iz katerih prihajajo, Italija, Jugoslavija, Grčija, Turčija).

Burckhardthaus-Verlag, Gelnhausen (Berlin 1982). V tej knjigi je predstavljena tudi Jugoslavija.

Knjižne priloge biltena, ki so izšle leta 1982, so:

priloga 18 — *Aufbruch zum neuen bundesdeutschen Kinderfilm* (Novi zahodnonemški film za otroke), ur. Wolfgang Schneider;

priloga 19 — *Kinderliteratur und Psychoanalyse* (Literatura za otroke in psihoanaliza), ur. Winfred Kaminski in Klaus Ulrich Pech;

priloga 20 — Josef Rabl: *Religion im Kinderbuch — Analyse zeitgenössischer Kinderliteratur unter religionspädagogischem Aspekt* (Religija v knjigah za otroke — analiza sodobne literature za otroke z verskovzgojnega vidika);

priloga 22 — Horst Künne- mann: *Berge, Bücher, weite Wege. Nord-Süd-Amerikanischer Literatur-Trip. Teil 2.* (Gore, knjige, daljne poti. Literarno potovanje po severni in južni Ameriki. 2. del).

Tanja Pogačar

75 let Astrid Lindgren. Gotovo bi bil na mestu poseben esej o Astrid Lindgren, švedski pisateljici, ki jo v povojnem obdobju upravičeno prištevajo med najbolj vplivne mladinske književnike. Proti koncu leta 1982 je ne le skandinavski tisk prinesel niz člankov, študij, esejev o jubilejki, ki jo po prevodih pozna tako rekoč ves kulturni svet. Astrid Anna Emilia Ericson, kot se je pisala pred poroko, je zaslovela 1944 na Švedskem, po vojni pa še drugod po Evropi in svetu, posebno s *Piko Nogavičko*, ki je postala neločljiv pojem njene ustvarjalnosti. Antiavtoritativne pripovedi Astrid Lindgren temeljijo na izostrenem poznavanju otrok, družinskih in šolskih razmer, na tanki psihologiji in ne prav nazadnje na odkritem, sodobnem pe-

dagoškem principu, ki ne priznava prisile, zahtevane avtoritete in izhaja iz mlade osebnosti kot celovitega lika, pa naj gre za *Piko Nogavičko*, za *Otroke iz Billerbuja*, *Bratca in Kljukca s strehe* ali za katero drugo povest. Vendar so bile njene knjige tudi predmet razprav, nasprotnih mišljenj pedagogov, psihologov, še posebno očitno je to postalo pri *Bratih levjesrčnih*. Vendar je bila Astrid Lindgren tista, ki je zmagala ne le na estetskem polju, pač pa tudi pri večini pedagogov in psihologov. Mnoge njene povesti so doživele filmsko realizacijo. Njena najnovejša povest *Ronja, hči razbojnika*, je prav tako našla filmskega režiserja — Olleja Hellboma. Na trgu je v izvirniku in v prevodih več video kaset iz najbolj popularnih filmskih realizacij po povestih Astrid Lindgren.

Več knjig v otroške vrtce v Romuniji. Pedagogi predšolske dobe so se odločili za široko akcijo: v otroških vrtcih želijo pomnožiti število knjig, ki so namenjene otrokom. Zlasti poudelje ima prednost. Otrok naj bi se čim večkrat po svoji odločitvi srečal s knjigo.

Japonska slikanica. Shigeo Watanabe je avtor slikanice *Jaz sem kralj gradu*, ilustrator pa je Yasuo Ohtomo. Ves čar drobne knjižice ni toliko v besedilu kot v občutljivo poetičnih ilustracijah. Skupen nastop obeh avtorjev se je znova izkazal za uspešno povezavo.

Izbor pesmi D. H. Lawrencea za mladino. Pred nedavnim je izšla drobna knjižica *Ptice, zveri in postranske misli* kot izbor pesmi D. L. Lawrencea za mladino. Triindvajset pesmi književnika, ki je bolj znan kot pisatelj romanov, je nastalo v njegovi mladosti, ko je živel Lawrence v Nottinghamu. Tu obravnava

potrebo, da je kdaj sam, izraža toplino in privrženost k vsem živim bitjem, sprašuje se o kozmičnih skrivnostih, spominja se stare učilnice, govori o rudarskem naselju. Knjižica pesmi je dopolnjena z ilustracijami.

Knjiga o mladih ljudeh, ki so izginili v peklu taborišč. Ina R. Friedman je pri založbi Addison izdala knjigo *Escape Or Die: True Stories of Young People Who Survived the Holocaust*. Gre za neleposlovno knjigo, ki temelji na dokumentarni osnovi in je besedilo dopolnjeno s fotografijami. Avtorica se je omejila na dvanjast pripovedi, čeprav je govorila z več kot sto ljudmi iz koncentracijskega taborišča. Knjigo preveva stroga podrejenost dokumentarni resničnosti, pa humana zavezanost do ljudi, ki so morali preživljati pekel nacističnih taborišč. Avtorica je želela s pripovedmi preživelih oseb podati pekel taborišč skozi osebene izkušnje, želela pa je tudi, da bi mladi rod, ki ni poznal ne vojne ne grozot koncentracijskih taborišč, dojel bistvo razčlovečenja, ki ga je uradno in rasistično propagiral nacistično-fašistični stroj.

O branju pred šolo. Branje se prične doma — tak je naslov knjižice Dorothy Butler in Marie Clay. Namen strokovno spisane knjižice je jasen: avtorici sta prikazali, kako pri predšolskem otroku, ki kaže zanimanje za črke, branje, postopati in kako ga pripeljati do branja, preden pride v šolo. Videti je, da je v angleško govorečem svetu precej razširjeno mnenje o koristnosti, da starši brez prisile in s potrpežljivim delom pripravijo otroka do črkovanja in nato do branja, seveda ob primer- nih knjižicah in knjigah, ki so polne ilustracij. Svoje poglede strokovnjakinji opirata na prepričanje, da je

duhovni razvoj otroka v predšolski dobi vendarle večji, kot so doslej menili. Knjižica je nastala na osnovi mnogih preizkusov.

O prizadetih osebah v mladinski književnosti. Mara Sapon-Shevin je profesorica Clevelandske državne univerze in je napisala študijo o mentalno prizadetih osebah v mladinski književnosti. Takih oseb je navsezadnje malo v literaturi, vendar pa je avtorica s posebno pazljivostjo obravnavala primere in je želela s socialnega in psihološkega stališča osvetliti splošni problem, ki lahko seva skozi literarno delo. Ponavadi gre za slepe, gluhe, za mentalno prizadete in za razlikovanje pri neprizadetih otrocih ter za niz problemov, ki sledijo iz tega. Mara Sapon-Shevin je analizirala pisateljev prijem in njegovo postavitve take prizadete osebe v okviru drugačnega sveta. Oprla se je na konkretne primere iz ameriške leposlovne literature, opozorila na posplošitve, na prelahko postavljene navedbe, na romantični pristop, na etični odnos in niz podobnih vprašanj, ki so primarnega pomena. Tako je navedla slabe oziroma površne knjige, brez potrebne realne tankočutnosti do problemov, ki se pojavljajo, in niz knjig, ki imajo vse potrebne atribute kakovostne književnosti, kakršno velja priporočati.

Didaktična knjiga o stripu. V Weinheimu je pri založbi Beltz izšla knjiga Dietricha Grünewalda *Comic — Kitsch oder Kunst? Die Bildgeschichte in Analyse und Unterricht*. Avtor se je sicer oprl na nekatere doslej znane vire, vendar je sam bistveno dodal in izpopolnil v estetiki, kritiki in analizi vse, kar bistveno zadeva strip. Kot slikovno gradivo, ki je navezano na obravnavo, je izbral tipične primere klišejev,

posnemanja, nekvalitete v besedilu in risbi ter kvalitete in izvirnosti.

Za kakovostne stripe v ZRN. Kljub temu, da so stripi povsod po svetu zelo poceni, gre v Zvezni republiki Nemčiji vsako leto okoli 400 milijonov mark za revije ali žepne knjige stripov. Ob tem so nastale kar številne strokovne študije o stripu posameznih avtorjev ali skupin. Dejstvo je, da so že pred leti tako pedagogi kot psihologi in šolski praktiki ugotovili, da je postal strip vsakdanja sestavina osnovnošolske in delno srednješolske zabave, da je raven stripnih izdaj slaba, da je spričo opozoril prav počasi, a zanesljivo začelo naraščati število dobrih stripov. Prav slednjim stripom pa so začeli posvečati več pozornosti, jih obravnavajo v šoli, izven nje v klubih in tudi staršem že lep čas priporočajo, da se vključijo v tvorno, neavtoritativno razpravljanje o stripu. Vse bolj velja opredelitev, da mora vsebovati strip tako literarno vredno osnovo kot tudi likovno dobro rešitev, šablone na obeh področjih niso zažele, čeprav se jim kar ni mogoče docela izogniti. Podpora gre domačim avtorjem in kakovosti stripa. Med sedaj popularnimi stripi kaže omeniti *Julija sanjari* Lastrege in *Teste*, *Palaciosovega El Cida*, svobodno predelavo španskega epa, Tardisovo *Adelo* ter *Valeriana in Veroniko*. Kot posebnost velja strip *Mila Monare* *Sest oseb išče avtorja*, za predlogo mu je služila istoimenska drama Luigija Pirandella.

Korespondenca med Pasternakom in Olgo Freidenberg. Preko 350 strani obsegajoča knjiga *The Correspondence of Boris Pasternak and Olga Freidenberg 1910—1954* v prevodu Elliota Mossmana in Margaret Wettlin je namenjena odrasčajoči mladini! Seveda ima knjiga prikladen

uvod Elliota Mossmana, ki uvaja mladega bralca v svojski svet literarnega in intelektualnega obzorja obeh dopisovalcev. Korespondenca je svež pojem v okviru mladinske literature, vendar prav Pasternakova pisma in pisma Olge Freidenberg odkrivajo toliko življenjske privlačnosti, bogatih misli in idej, da ni naključje, da je prevajalec in urednik zbirke pisem segel prav po Pasternaku. Poleg biografije je Mossman poskrbel za vse potrebne opombe.

Priročnik za otroško in mladinsko književnost. Pri stuttgartski založbi Metzler je 1982 izšla zajetna knjiga *Handbuch zur Kinder und Jugendliteratur* v uredništvu Theodorja Brüggemanna in Heina Ewersa. Po podobnem Dodererjevem leksikonu za otroško in mladinsko književnost je Metzlerjeva izdaja nov podvig. Da gre za zelo natančno in študijsko delo, govori dejstvo, da noviteta za objema obdobje med 1750 in 1800. Po posameznih poglavjih, ki so logično razvrščena in zgodovinsko raz-

vojno pogojena, sledijo življenjepisi 133 književnikov.

Isaac Singer kot mladinski pisatelj. Manj znano je, da je Nobelov nagradenec Isaac Bashevis Singer avtor pomembnih mladinskih del in da so prva dela te vrste nastala iz spominov na Poljsko. *Očetov dom* je mešanica spominov in fantazije. Prožno delo *Dan veselja — zgodba o dečku, ki je odrasel v Varšavi* je nastalo 1969 in je dobilo posebno nagrado. V njem je s slikami prikazan varšavski geto in nanizana je vrsta zgodb z resnično podlago.

75 let Bohumila Řihe. Nekako prezrta je bila 75-letnica češkega mladinskega književnika Bohumila Řihe, dobitnika Andersenove medalje, nagrade »Janusza Korczaka« in »Marie Majerove«. Řihova pripovedna dela najčesej segajo v sodobni svet in so namenjena mladostnikom. Njegove povesti in romani za mladino so polni humanističnih idej in zanimivi po vsebini in dogajanju.

I. G.

VSEBINA

	Stran
Marjana Kobe: Fantastična pripoved, 3. del	5
Dr. Helga Glušič: Slovenska mladinska književnost med poučnostjo in igro	13
Dr. Muris Idrizović: Pravlјica Svetlane Makarović	18
Gustav Šilih: Problematika mladinske književnosti	23
Vladimir Milarić: Zapisek o Zmaju, 1983	33
Matej Rode: Zmaj Jovan Jovanović pri Slovencih	36
40 let revije Pionir	43
Martina Šircelj: Kako je Pionir oblikoval svojo podobo	44
Draga Tarman: Jugoslovanska razsežnost Pionirja	46
Miha Mohor: Literarne igrice v Pionirju kot literarna šola	50
Mr. Janez Bogataj: Raziskovalne naloge v reviji Pionir	52
Peter Kobal: Dvajset let tiska Pionirja v tiskarni Mladinske knjige	56

POROČILA — OCENE — BIBLIOGRAFIJE

Levstikova nagrada za leto 1982	60
Tone Partljič: »Hotel sem prijeti sonce« je moja najljubša knjiga	62
Marinka Svetina: Ogledalo odraslih	63
Sončne in vesele pravljice	65
Mr. Marija Švajncer: Optimizem pisateljice Branke Jurce	66
Dedek in vnuk	67
Pisatelj, povej mi	68
Krojaček Hlaček je ostal med nami	71
Berta Golob: Album slovenskih pisateljev	72
Marjana Kobe, Majda Ujčič, Andra Žnidar: Izbor knjig iz slovenske knjižne produkcije za mladino v letih 1981 in 1982	74
Danijela Sedej: Gradivo za leksikon sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev, 6. del	89

ZAPISI	102
------------------	-----

OTROK IN KNJIGA

18

Revijo ureja s sodelovanjem uredniškega odbora

Darja Kramberger

Opremil Viktor Šest

Izdali

Pionirska knjižnica Mariborske knjižnice

Pedagoška akademija Maribor

Festival kurirček

Pionirska knjižnica Ljubljana

Založila Založba Obzorja Maribor

Za založbo dr. Rudi Lešnik

Natisnilo

CGP Večer 1984 v Mariboru

IZ PRIHODNJE ŠTEVILKE:

Tematski del 19. številke bo posvečen prevodni mladinski literaturi. Objavljeni bodo referati in razprava z republiškega posveta, ki ga je zasnovala in organizirala revija *Otrok* in knjiga novembra 1983:

Marjana Kobe: Pogledi na teoretično opredelitev mladinske književnosti

Matej Rode: Prevajanje mladinske književnosti in prevajalska veda

Tatjana Hojan: Predvojni prevodi pri Mladinski matici

Darka Tancer-Kajnih: Prevodi Mladinske knjige v letih 1945—82

Drago Bajt: Prevod in uganka

Aleš Berger: Jezik mladostnih junakov

Velimir Gjurin: Sleng in žargon

Majda Stanovnik: Literarni učinek nesmisla (Alica v slovenski deželi)

